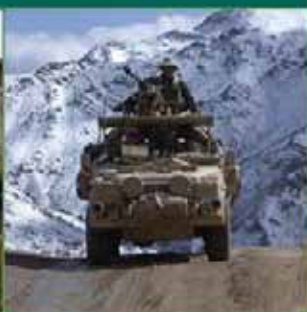

Forsvarets doktrine for landoperasjoner

Forsvarsstaben

FORSVARETS DOKTRINE FOR LANDOPERASJONER

FØRSTE UTGAVE

FORSVARSTABEN

2004

Tittel:

Forsvarets doktrine for landoperasjoner

Utgitt av:

Forsvarsstaben (FST)

Utarbeidet av: Forsvarets stabsskole

Lay-out, illustrasjoner og omslag:

Per Arne Pedersen Grafisk Avdeling FSS

Tablåer: Gazette

Trykk:

Kampen Grafisk A.S Oslo

Foto:

Forsvarets mediesenter, mm

1 opplag.

ISBN: 92566-00-7

Forsvarssjefens Forord

Forsvarets doktriner for henholdsvis maritime, luft- og landmilitære operasjoner gir grunnleggende retningslinjer for bruk og utvikling av våre militære kapasiteter til støtte for nasjonale målsettinger. Komponentdoktrinene er basert på, og underordnet Forsvarets fellesoperative doktriner (FFOD), og utfyller denne innenfor sine respektive områder.

NATO's strategiske konsept, og den påfølgende utviklingen av nye militære doktriner og kapasiteter, har hatt innflytelse på utformingen av komponentdoktrinene. Dette har resultert i en naturlig videreutvikling i forhold til FFOD, som før eller siden vil medføre et behov for å oppdatere FFOD. En slik utvikling av våre doktriner er vesentlig for å være i stand til å styre Forsvaret på rett kurs mot fremtidens utfordringer.

Internasjonalt blir nå kompetanse i militærteori i økende grad sett på som en forutsetning for utøvelse av offisersyrket. Vår doktrineutvikling er også en erkjennelse av at dagens og morgendagens sikkerhetsutfordringer og militære risiki er blitt betydelig vanskeligere å forutsi. I en tid med økt usikkerhet vil også norske offiserer trenge et relativt konformt, mentalt bilde av hva våre soldater skal utdannes til og hvordan våre egne og allierte militære enheter vil operere i fred, krise, væpnet konflikt og krig. Doktrinene er derfor primært et pedagogisk virkemiddel for å skape en felles militærteoretisk bevisstgjøring i vårt offiserskorps.

Doktrinene skal skape et felles begrepsapparat og en felles forståelse for bruken av våre militære styrker og for utviklingen av Forsvarets kapasiteter i de nærmeste årene. De beskriver derfor hvorledes våre styrker bør anvendes og utvikles. Da doktrinene er retningsgivende, kreves det vurderinger når de anvendes.

Forsvarets doktriner for landoperasjoner setter landmakt dimensjonen i en felles ramme og gir grunnleggende retningslinjer for bruk og utvikling av nasjonal landmakt til støtte for nasjonale målsettinger. Den beskriver hvilke egenskaper og operasjonelle kapasiteter som er nødvendig for å tilfredsstille en fremtidig felles nasjonal- og alliert kommandos behov for landmakt. For Forsvaret innebærer dette at våre landstyrker må være anvendbare i flere roller, ha høy tilgjengelighet og være deployerbare.

Jeg forventer at offiserer på alle nivåer i Forsvaret gjør seg kjent med innholdet i FFOD og de underliggende komponentdoktrinene, slik at de kan bidra til en helhetlig og målrettet utvikling av Forsvaret.

*J. Frim A. L.
jan 1753*

Innhold

1 Introduksjon	13
1 DOKTRINENS OPPBYGGNING	13
1.2 LANDMILITÆRE OPPGAVER	14
1.3 TRENDER I BRUK AV LANDSTYRKER I OPERASJONER	15
2 Grunnlag	18
2.1 TEORETISK PLATTFORM	18
2.1.1 Konflikters natur	18
2.1.2 Operasjonskjernen og operativt grunnsyn	19
2.1.3 Tilnærming	24
2.1.4 Påvirkning	26
2.1.5 Kombinerte effekter	30
2.1.6 Oppsummering av teoretisk plattform	33
2.2 RAMMEVERK FOR OPERASJONER	35
2.2.1 Organisering av operasjonsrommet	35
2.2.2 Operasjonsområdet (Area of Operations)	35
2.2.3 Organisering av aktiviteter i operasjonsområdet	37
2.2.4 Påvirkningsområdet (Area of Influence)	41
2.2.5 Etterretningsmessig ansvarsområde (Area of Intelligence Responsibility)	41
2.2.6 Interesseområdet (Area of Interest)	41
2.2.7 Etterretningsmessig interesseområde (Area of Intelligence Interest)	42
2.2.8 Oppsummering av rammeverk for operasjoner	42
2.3 KJERNEOPPDRAG	43
2.4 PRINSIPPER	44
2.4.1 Innledning	44
2.4.2 Grunnleggende prinsipper for militære operasjoner	45

2.4.3 Prinsipper for anvendelse av landmakt	47
2.5 FELTFUNKSJONER	55
3 Operasjoner	69
3.1 HENSIKT	69
3.2 OPERASJONER PÅ OPERASJONELT NIVÅ	69
3.2.1 Fellesoperasjoner	70
3.2.2 Multinasjonale operasjoner	71
3.2.3 Landoperasjoner på operasjonelt nivå	71
3.3 TAKTISKE LANDOPERASJONER	74
3.3.1 Karakteristikk	74
3.3.2 Forholdet mellom landoperasjoner og luftoperasjoner	76
3.3.3 Forholdet mellom landoperasjoner og sjøoperasjoner	77
3.3.4 Forholdet mellom landoperasjoner og spesialoperasjoner	77
3.3.5 Operasjoner i utlandet	79
3.3.6 Landstyrkene i operasjonsområdet	79
3.3.7 Integreering av kampeffekter	80
4 Ledelse	83
4.1 INNLEDNING	83
4.2 INTENSJONSBASERT LEDELSE	83
5 Planlegging av operasjoner	88
5.1 FORUTSETNINGER	88
5.2 INTENSJON	89
5.2.1 Hensikt	89
5.2.2 Målsetting	89
5.2.3 Slutttilstand	91
5.3 OPERASJONSDESIGN	92
5.3.1 Strukturell analyse	92
5.3.2 Avgjørende punkter	96
5.3.3 Operasjonslinjer	97
5.3.4 Direkte og indirekte tilnærming	98
5.3.5 Fasing av operasjonen	99
5.3.6 Kraftsamlingsretning	99
5.3.7 Alternativ planlegging	100

5.3.8 Kulminasjon	101
5.3.9 Operasjonell pause	102
5.3.10 Manøver	102
5.3.11 Tempo	103
6 Gjennomføring av operasjoner	104
6.1 SJEFEN OG STABEN	104
6.2 SITUASJONSBEVISSTHET	105
6.3 BESLUTNINGSPUNKT	107
6.3.1 Planlegging og bruk av beslutningspunkt	107
6.3.2 Ledelse og bruk av beslutningspunkt	108
7 Offensive operasjoner	109
7.1 HENSIKTEN MED OFFENSIVE OPERASJONER	109
7.2 OFFENSIVE OPERASJONER INNENFOR OPERASJONSROMMET	109
7.2.1 Operasjoner på dyppet /formende operasjoner	109
7.2.2 Operasjoner i det nære området/ avgjørende operasjoner	109
7.2.3 Operasjoner i det bakre området/ understøttende operasjoner	111
7.3 GJENNOMFØRING AV EN ANGREPSOPERASJON	112
7.3.1 Forberedelser	112
7.3.2 Angrepet	112
7.3.3 Konsolidering	112
7.4 TYPER AV OFFENSIVE OPERASJONER	114
7.4.1 Forflytning for å oppnå stridskontakt	115
7.4.2 Angrep	116
7.4.3 Utnyttelse	117
7.4.4 Forfølgelse	119
7.5 MANØVERFORMER	120
7.5.1 Omfatning	120
7.5.2 Vendemanøver	120
7.5.3 Infiltrasjon	121
7.5.4 Gjennombrudd	123
7.5.5 Frontalangrep	123
8 Defensive operasjoner	124
8.1 HENSIKTEN MED DEFENSIVE OPERASJONER	125

8.2 DEFENSIVE OPERASJONER INNENFOR OPERASJONSROMMET	126
8.2.1 Operasjoner på dypet/formende operasjoner	126
8.2.2 Operasjoner i det nære området/avgjørende operasjoner	126
8.2.3 Operasjoner i det bakre området/understøttende operasjoner	127
8.3 GJENNOMFØRING AV DEFENSIVE OPERASJONER	127
8.4 TYPER AV DEFENSIVE OPERASJONER	129
8.4.1 Mobilt forsvar	129
8.4.2 Områdeforsvar	129
8.4.3 Oppholdende strid	130
8.4.4 Tilbaketrekning	131
9 Fredsstøttende operasjoner	133
9.1 KARAKTERISTIKK	133
9.2 GJENNOMFØRING AV FREDSSSTØTTEOPERASJON	137
9.3 FRED SOPPRETTENDE OPERASJONER	138
9.4 FRED SBEVARENDE OPERASJONER	139
9.5 HUMANITÆRE OPERASJONER	140
10 Nasjonale støtteoperasjoner	141
10.1 GENERELT	141
10.2 ANSVARSFORHOLD	143
10.3 FORBEREDELSE R	146
11 Tilretteleggende operasjoner	146
11.1 INFORMASJONSOPERASJONER	147
11.1.1 Elektronisk krigføring (EK)	148
11.1.2 Operasjonssikkerhet (OPSEC)	149
11.1.3 Villedning	150
11.1.4 Psykologiske operasjoner (PSYOPS)	152
11.2 ALLMENN INFORMASJON (PI)	153
11.3 SIVILT-MILITÆRT SAMARBEID (CIMIC)	155
11.3.1 CIMIC-begrepet	155
11.3.2 Karakteristikk	156
11.3.3 CIMIC under NATO Artikkel 5-operasjoner, tilsvarende	157
11.3.4 CIMIC under fredsstøttende operasjoner	157
11.4 LOGISTIKKOPERASJONER	158

11.4.1 Hensikt	158
11.4.2 Logistikkstøtte fra totalforsvaret	159
11.4.3 Logistikknivåer	159
11.4.4 Karakteristikk	161
11.4.5 Logistikkflyt	162
11.4.6 Logistikk i operasjoner	162
11.4.7 Logistikk i operasjoner i utlandet	164
12 Utdanning og trening	166
12.1 UTDANNING	166
12.2 TRENING	169
12.3 EVALUERING	171
13 Utvikling av landmilitære styrker	172
13.1 UTVIKLING INNEN DOKTRINE	172
13.2 UTVIKLING INNEN TEKNOLOGI	173
13.3 UTVIKLING INNEN ORGANISASJON	175
13.4 UTVIKLING INNEN LEDELSE	175

1. Introduksjon

Forsvarets doktrine for landoperasjoner (FDLO) angir Forsvarets overordnede retningslinjer for hvordan landmilitære kapasiteter i alle forsvarsgrener skal anvendes og utvikles til støtte for nasjonale målsettinger både i nasjonal og internasjonal sammenheng.

Doktrinen bygger på gjeldende struktur og kan anvendes i hele spekteret av militære operasjoner og på alle nivåer i den militære organisasjonen. Den fokuserer på anvendelse av landmakt i rammen av fellesoperasjoner, med primært fokus på gjennomføring av integrerte landoperasjoner på taktisk nivå.

FDLO er underordnet Forsvarets fellesoperative doktrine (FFOD) og bygger på relevante allierte doktriner¹.

1.1 Doktrinens oppbygning

Forsvarets operasjonskonsept er basert på manøverteorien og er harmonisert med gjeldende NATO-doktriner. FDLO beskriver anvendelse av landmilitære kapasiteter innenfor rammene av det overordnede manøverorienterte konseptet. Doktrinen behandler:

- *grunnlaget for anvendelse av landstyrker i taktiske landoperasjoner*
- *operasjoner generelt*
- *ledelse av operasjoner*
- *planlegging av operasjoner*
- *gjennomføring av operasjoner*
- *operasjonstyper: offensive, defensive, fredsstøttende, nasjonal støtte og tilretteleggende operasjoner*
- *utdanning og trening*
- *utviklingstrekk*

Doktrinen er ikke et reglement som anviser teknikker for utførelse, men er et grunnlag som beskriver hvordan landmilitære kapasiteter prinsipielt skal anvendes.

¹ NATO AJP 01 Allied Joint Doctrine, AJP 3 Allied Joint Operations og Allied Tactical Publications 3-2 Land Operations.

*Soldat fra Garnisonen i Sør-Varanger vokter grensen og viser militær tilstedeværelse.
(Foto:FRM).*

1.2 Landmilitære oppgaver

Fysisk kontroll med territorium har alltid vært sentralt i konflikt og krig. Landmaktens rasjonale er evnen til å kontrollere landterritorium fordi dette danner det primære utgangspunkt for bosetning og verdiskapning, både nasjonalt og globalt.

Landmakten inngår som en sentral del av de nasjonale militære virkemidler. Det strategiske nivå representeres av det politiske nivå og det høyeste militære nivå og har som oppgave å utforme strategi og frem-skaffe militære virkemidler. På strategisk nivå brukes den landmilitære komponent som del av en overordnet helhet for å nå nasjonale sikkerhetspolitiske mål.

På operasjonelt nivå brukes landmilitære virkemidler som del av kampanjer eller fellesoperasjoner og danner bindeleddet mellom strategien og den taktiske anvendelsen av landmakt.

Taktisk bruk av landmakt omfatter planlegging, forberedelser og gjennomføring av landoperasjoner. Landoperasjoner utføres av alle styrkekomponenter med landmilitær kapasitet, hvor hovedvekten utgjøres av innsatshæren. Det taktiske nivået omfatter flere organisatoriske nivåer og omfatter i Hæren divisjons²- og brigadenivået. I den territoriale delen av Forsvaret er det taktiske nivået representert ved landsdelskommando og heimvernsdistrikt.

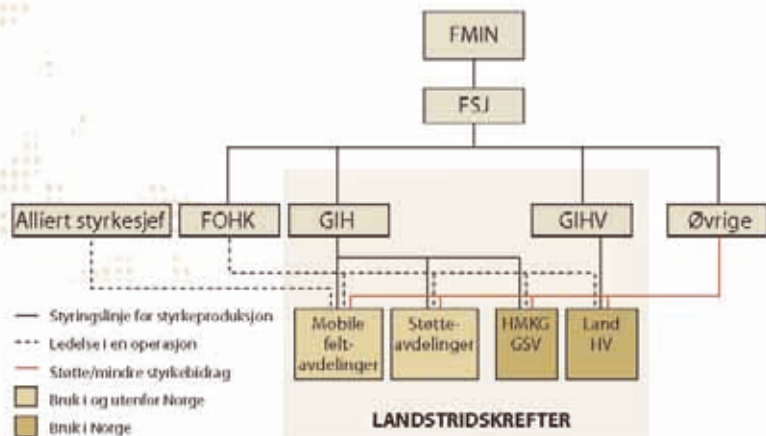
For å holde et høyest mulig tempo baseres bruk av landmakt seg på stridsteknikk på lavere nivå, dvs i stor grad på automatiserte handlingsmønstre. Stridsteknikk utøves i Hæren av bataljon og lavere, i HV av avsnitt og lavere.

1.3 Trender i bruk av landstyrker i operasjoner

Fra tradisjonelt å være premissgiver for andre forsvarsgrener har landoperasjoner utviklet seg til å utnytte effekter i operasjonsrommet som er skapt av indirekte og direkte stridsmidler fra andre forsvarsgrener, spesielt luftstyrker. En typisk trend er at en fellesoperasjon starter med en bekjempelsesfase av ulike måltyper som har strategisk og operasjonell betydning. Når effekten i målet er tilfredsstillende, gjennomfører landstyrker en operasjon for å skape avgjørelse. Denne operasjonen er preget av høyt tempo og bruk av overlegen styrke i målet, hele tiden støttet av fly og langtrekkende indirekte ild. Denne inndelingen i faser har i operasjonene i Afghanistan (2001) og Irak (2003) blitt erstattet med en større grad av parallellitet i planlegging og gjennomføring av operasjoner, i hovedsak en konsekvens av tilgjengelig moderne teknologi.

Behovet for økonomisering av ressurser, kravet om nøyaktighet i bekjempelse av mål og det å unngå utilsiktede virkninger i målet har preget den teknologiske og doktrinære utviklingen for å skape rettede effekter i målet. Disse rettede effektene fremstår som en kombinasjon av dødelige og ikke-dødelige effekter, som til sammen søker å påvirke viljen til motstand hos den annen part. Typisk er blant annet bruk av presisjonsvåpen i bekjempelse av mål og informasjonsoperasjoner som et ikke-dødelig

² Iht Stortingsproposisjon nr 42 skal Hæren etablere en mobil taktisk landkommando - 6. divisjonskommando, som skal være i stand til å kunne lede operasjoner utover brigadenivået.

Norges landstridskrefter

Landstridskreftene har i Norge historisk vært synonymt med Hæren, men i dag styrkeproduseres disse av både Hæren og Heimevernet. I tillegg bidrar Luftforsvaret, Sjøforsvaret og fellesinstitusjoner med mindre bidrag og støtte til avdelinger i Hæren og HV.

Generalinspektorene for Hæren og HV er ansvarlige for å organisere, utruste, bemanne og utdanne militære landstridskapasiteter. I operativ innsats legges avdelingene under kommando av en operativ sjef. For Hæren innebærer dette at avdelingene legges under kommando av Sjef Fellesoperativt hovedkvarter (FOHK) eller en alliert styrkesjef, samtidig som det da går en nasjonal kommandolinje til Sjef FOHK. HVs avdelinger har i hovedsak rene nasjonale kommandolinjer.

Hæren fokuserer på komplette samvirkesystemer og kapasiteter for alle typer operasjoner. Hoveddelen er mobile feltavdelinger som kan settes inn i og utenfor Norge; noen avdelinger er tilpasset spesielle oppdrag i Norge – grensevaktt og Gardet. Deler av de mobile feltavdelingene er på beredskap for operasjoner utenfor Norge, med varierende reaksjonstid, basert på personell med kontrakt for tjenestegjøring i internasjonale operasjoner.

Heimevernets avdelinger er tilpasset operasjoner i Norge, og kan på meget kort varsel stille styrker til innsats over hele landet. Noen styrker har geografisk avgrensede oppdrag, andre kan brukes over hele landet.

virkemiddel. Denne tilnærmingen har fått økt betydning i operasjonsdesign hos våre nærmeste allierte.

Krigene i Afghanistan og Irak har også antydnet en tredje utvikling: spesialstyrkenes betydning i operasjonsområdet. Kompleksiteten i militære operasjoner, sammen med behovet for presisjon av effektene i målet og gjennomføring av operasjoner med lavere intensitet, innebærer et økt behov for spesialisering av personell. Denne spesialiseringen er også relevant for landstyrkene og vil få konsekvenser for vårt utdannings- og treningssystem.

Disse utviklingstrekkene danner rammen for den landmilitære doktrinen, som er beskrevet i de etterfølgende kapitler.

2. Grunnlag

Forsvarssjefens grunnsyn av 1996 og FFOD fastsetter at anvendelse av militære styrker skal baseres på et manøverteoretisk utgangspunkt etter en indirekte tilnærming. Dette er styrende for det landmilitære operative grunnsyn.

Hensikten med dette kapittelet er å beskrive grunnlaget for anvendelse av landstyrker i taktiske landoperasjoner.

Dette kapittelet omhandler:

- 1 *teoretisk plattform*
- 2 *rammeverk for operasjoner*
- 3 *kjerneoppdrag*
- 4 *prinsipper for anvendelse av landmakt*
- 5 *feltfunksjoner*

2.1 Teoretisk plattform

Den teoretiske plattform tar utgangspunkt i at en konflikt er en dynamisk og ofte voldelig interaksjon mellom mennesker. Menneskets natur - både dets styrker og dets svakheter - er kanskje den eneste absolutte konstant i militærteorien, og denne danner følgelig selve grunnlaget for anvendelse av militærmakt i dag og i fremtiden.

2.1.1 *Konflikters natur*

Enhver konflikt er et unikt produkt av en dynamisk interaksjon mellom fysiske og mentale krefter. På det fysiske plan står konflikten mellom fysiske størrelser som karakteriseres ved at de er relativt lette å forstå og til en viss grad målbare. På dette planet er vitenskapen dominerende. På det mentale plan står derimot konflikten mellom motstående viljer, og disse kreftene er vanskelige å forstå og å måle. På dette planet er krigskunsten dominerende.

Friksjon, usikkerhet, dynamikk og menneskelig interaksjon er grunn-

leggende forhold ved konflikter som både gjør det tilsynelatende enkle svært vanskelig (friksjon), og som medvirker til at utfallet ofte ikke er gitt på forhånd.

Konflikter handler hovedsaklig om å motvirke disse faktorenes negative innvirkning på egne operasjoner og samtidig skape, forsterke og utnytte muligheter som oppstår gjennom den innvirkning faktorene har på motstanderen. På denne måten kan en si at den positive målsettingen med en konflikt er å påtvinge motstanderen vår vilje, mens den negative målsettingen er å hindre motstanderen i å påtvinge sin vilje på oss.

Ved å trene i miljøer der friksjon, usikkerhet og kontinuerlige endringer er en del av hverdagen, vil både personell og organisasjon bli rustet for operasjoner i reelle konflikter.

Konflikter er først og fremst aktiviteter drevet av intuisjon, kreativitet og viljestyrke, og den mentale dimensjon har normalt større betydning for konflikters natur og utfall enn den fysiske dimensjon.

Målsettingen i konflikter:

Målsettingen med militære operasjoner er enten å påtvinge motstanderen vår vilje eller å hindre motstanderen i å påtvinge oss sin vilje. Landmakten bruker, eller truer med bruk av, tilpasset makt for oppnå dette.

2.1.2 Operasjonsskjernen og operativt grunnsyn

Operasjonsskjernen slik den ble beskrevet av den britiske militærteoretikeren JFC Fuller³, er det dynamiske forholdet mellom de tre grunnleggende aktivitetene ramme, skjerm og manøvrere.

Disse tre grunnleggende aktivitetene kalles operasjonsfaktorene.

- Å ramme er den aktive påvirkningen på motstanderen under en operasjon.
- Å manøvrere er å flytte styrker relativt til motstanderen.
- Å skjerm er å beskytte egne avdelinger og egen virksomhet under gjennomføring av operasjoner.

³ Generalmajor JFC Fuller: *The foundations of the Science of War*, London, Hutchinson & co Ltd 1926, s. 83.

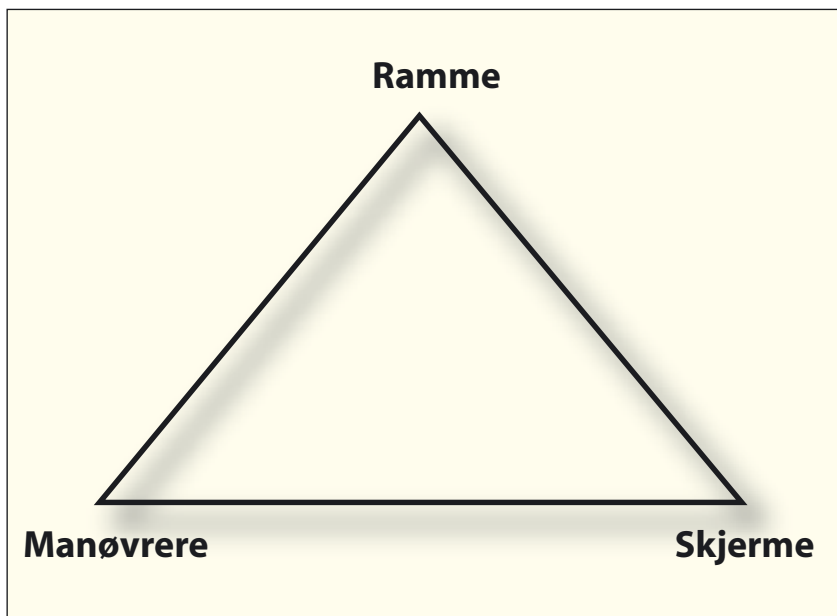

Fig. 2.1 Modellen viser operasjonskjernen som en trekant, med de tre operasjonsfaktorene ramme, manøvrere og skjerm

Operasjonskjernes indre dynamikk rommer både synergiske (gjensidig forsterkende) og komplementære (gjensidig utfyllende) sammenhenger. Operasjonsfaktorene er i sin rendyrkede form gjensidig utelukkende. Det vil si at økt kapasitet innen én operasjonsfaktor vil gi redusert kapasitet hos de to andre. Dette innebærer at operasjonsfaktorene ikke kan sees isolert, men at operasjonskjernen må betraktes som et hele.

2.1.2.1 De tre grunnleggende konseptene

Den amerikanske militærteoretikeren Robert R Leonhard viser i sin bok *Fighting by Minutes*⁴ at man ut fra operasjonskjernen kan utlede tre grunnleggende konsepter for å anvende militær makt på. Konseptene vektlegger to av faktorene, mens den tredje blir ivaretatt implisitt som en funksjon av de øvrige.

⁴ Robert R Leonhard: *Fighting by Minutes*, Westport: Praeger Publishers 1994, s. 22-26.

Manøverkonseptet

Manøverkonseptet vektlegger faktorene manøvrere og ramme på bekostning av skjerming. Skjerming ivaretas implisitt ved at motstanderen ikke er i stand til å sette inn styrker mot egne eksponerte svakheter, fordi egen manøver og ild har brakt ham ut av balanse. Grunntanken i manøverteorien er at angriperen gjennom momentum i operasjonen både kan ødelegge motstanderen og beskytte seg selv, på samme måte som det er umulig å angripe et avfyrt prosjektil i flanken. Tyskernes angrep på Frankrike i 1940 er et godt eksempel på manøverkonseptet i praksis. Momentum i den tyske operasjonen var så høyt at de allierte ikke rakk å svare med en tilstrekkelig sterk defensiv. Både utnyttelsen av situasjonen og forfølgelsen av de franske styrker er eksempler på anvendelse av manøverkonseptet.

Posisjonskonseptet

Posisjonskonseptet vektlegger faktorene manøvrere og skjerming, mens man søker å unngå å ramme motstanderen direkte. Ramme ivaretas implisitt gjennom en kombinasjon av manøvrere og skjerming. Grunntanken bak operasjoner basert på posisjonskonseptet er å tvinge motstanderen til å reagere på en truende manøver. På denne måten vil motstanderen fratas muligheten til å handle slik han ønsker. Mange konflikter på 1700-tallet mellom kongene og adelens profesjonelle styrker er gode eksempler på posisjonskonseptet. I moderne tid ser man igjen posisjonskonseptet eksempelvis i vendemanøveren⁵, der vi gjennom egen manøver tvinger motstanderen bort fra hans planlagte handlingsmønster. Et annet eksempel er amfibielandsetting i motstanderens bakre områder som truer viktige installasjoner.

Uttevkslingskonseptet

Uttevkslingskonseptet^{5b} vektlegger faktorene ramme og skjerming på bekostning av manøvrere. Grunntanken bak uttevkslingsteorien er at ildkraft kan erstatte manøver. I og med at manøver i krig er farlig, vil man heller holde egne styrker beskyttet, mens man rammer motstanderen med ild. Manøver ivaretas implisitt, gjennom rekkevidden og presisjonen på evnen

⁵ s 120, pkt 7.5.2 i denne doktrinen

^{5b} Oversatt fra det engelske begrepet Interchangeability Theory. Begrepet kan også oversettes med ombyttbarhetskonsept eller teori

til å ramme. Eksempler på tidlige operative konsepter med utspring i ombyttbarhetsteorien er feltbefestninger på strategisk viktige punkter og kystartilleri. De statiske forsvarsoperasjonene på vestfronten under første verdenskrig er også et eksempel på utvekslingskonseptet. Forsvareren utnyttet fordelene som beskyttelsen i forberedte forsvarsstillinger gav, mens han rammet motstanderen med ild. Manøvrere ble ivaretatt både gjennom egen langtrekkende ild og ved at motstanderen måtte stå for den fysiske manøvreringen av styrker.

I nyere tid har det vokst frem en ny teoretisk retning med utspring i dette konseptet. Denne retningens sentrale fundament er at ramme (ildkraft) og manøvrere (manøver) er ombyttbare størrelser, og at ramme (ildkraft) dermed kan erstatte behovet for manøvrere (manøver). I denne retningen ses manøvreren kun som en funksjon for å flytte kampkraft, og ikke som et våpen i seg selv. Den eneste offensive funksjon i ombyttbarhetsteorien er altså ramme, men til forskjell fra manøverteorien utnyttes denne direkte, og ikke som fasislitator for bevegelse.

Slike nyere operasjonskonsepter med basis i ombyttbarhetsteorien, baserer seg på ildkraft med lang rekkevidde. Innenfor en ødeleggelsesstrategi har konseptet vært brukt siden 2. verdenskrig i form av strategisk bombing⁶.

I dag brukes gjerne begrepet “å manøvrere med ild”, for å forklare et konsept som med moderne presisjonsvåpen i stadig økende grad sees som en aktuell mulighet innenfor en paralysesstrategi⁷. Moderne bruk av konseptet vil hovedsakelig fokusere på metodisk målbekjemping (targeting).

⁶ De alliertes strategiske bombekampanje mot Tyskland og Japan er eksempler. Sistnevnte kulminerte med det foreløpig eneste tilfelle av bruk av atomvåpen i krig.

⁷ Et av de bedre eksemplene på denne strategien er Instant Thunder - luftkampanjen mot Irak i 1991.

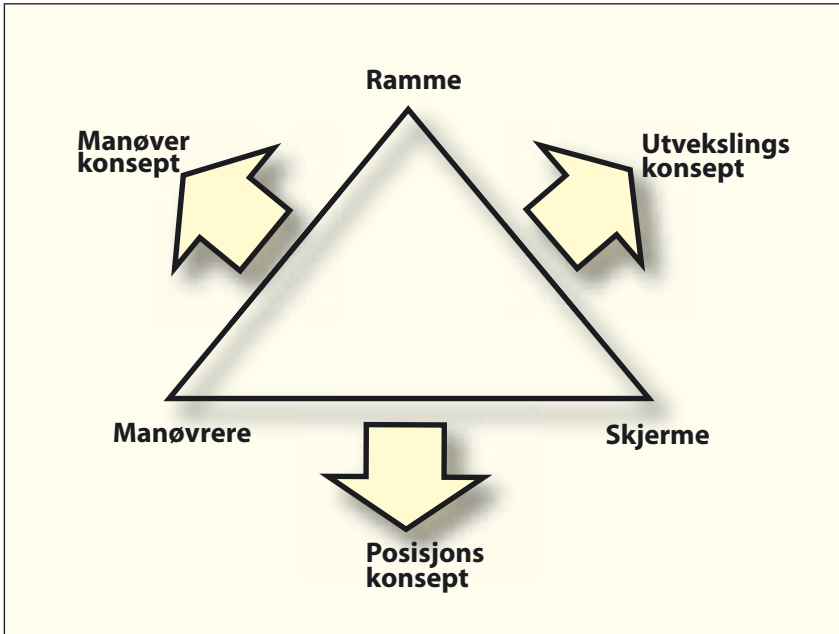

Fig. 2.2 Modellen viser operasjonsskjernen, utledningen av tre ulike konseptene og hvordan de henger sammen og er gjensidig avhengige av hverandre.

Oppsummering operasjonskonseptet

I utgangspunktet skulle en tro at man bør velge ett av de tre grunnkonseptene og rendyrke det. Det er flere årsaker til at dette ikke er en god strategi:

- De tre operasjonskonseptene er i sin rendyrkede form ensidige. Det vil si at de kan motvirkes som følge av at motstanderen tilpasser sitt operasjonsmønster.
- De tre operasjonskonseptene er hver for seg teorier. I praksis vil de møte friksjon som gjør at det er nødvendig å ta i bruk elementer fra de andre konseptene.

Et robust operasjonskonsept har derfor iboende elementer av alle tre grunnkonsept, men kan vektlegge deres innbyrdes betydning på forskjellig vis.

Forsvaret fastslår i FFOD at det manøverorienterte konseptet skal legges til grunn for anvendelse av norske militære styrker.

Dette betyr at landmaktens operasjonskonsept vektlegger det manøverorienterte operasjonskonseptet, men har samtidig iboende elementer av de to andre konseptene. Landmaktens operasjonskonsept benevnes derfor som et manøverorientert operasjonskonsept.

Landmaktens operasjonskonsept - et manøverorientert konsept

Landmakten vektlegger det manøverorienterte konseptet, men benytter også metoder som har grunnlag i et posisjonsorientert konsept og et utvekslingsorientert konsept når det er hensiktsmessig.

2.1.3 Tilnærming

Militærteorien rommer to ulike former for tilnærming til motstanderen: indirekte og direkte tilnærming⁹. Denne inndelingen tar utgangspunkt i at motstanderen i prinsippet består av to elementer: fysiske komponenter (materiellsystemer og avdelinger) og forutsetningene for å kunne bruke dem etter hensikten:

- Den direkte tilnærming søker å påvirke motstanderens evne gjennom fysisk ødeleggelse av materiellsystemer og avdelinger (viljen påvirkes gjennom evnen).
- Den indirekte tilnærming søker å påvirke motstanderens vilje til motstand gjennom å endre forutsetningene eller betingelsene og således gjøre motstanderens kapasiteter irrelevante for utfallet (evnen påvirkes gjennom viljen).

Vårt manøverorienterte utgangspunkt tilsier at vi bør rette våre operasjoner inn mot motstanderens svakheter slik at vi kan opprettholde momentum i operasjonene. Ved å gjennomføre en strukturell analyse¹⁰ med utgangspunkt i eget og motstanderens tyngdepunkt vil man komme

⁹ Sir Basil Liddel Hart: Strategy, Penguin Books, New York, 1991.

¹⁰ Strukturell analyse er beskrevet i detalj i kapittel 5.

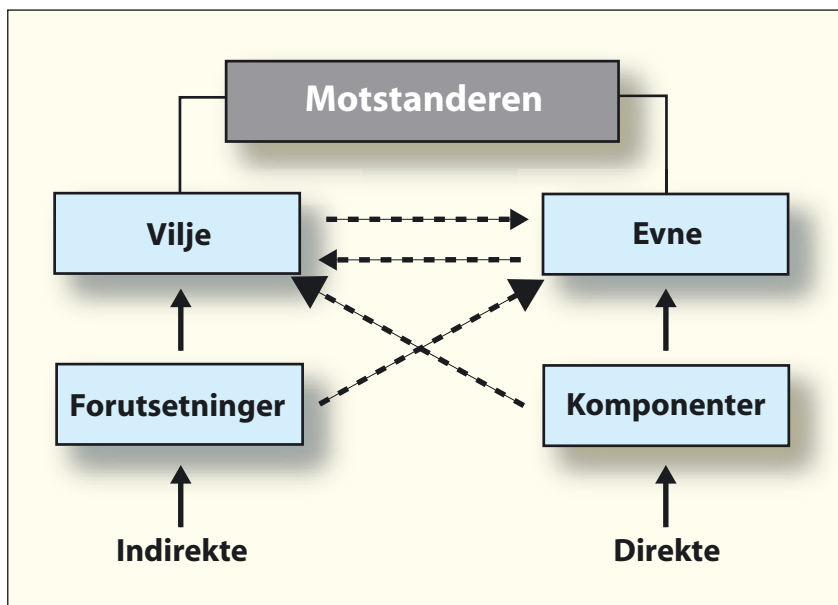

Fig. 2.3 Motstanderen består av evnen som hviler på komponentene og viljen som hviler på forutsetninger eller betingelser som må være til stede for at hans system skal fungere. Figuren viser hvordan tilnærming påvirker motstanderens evne og vilje på forskjellig vis, og den dynamiske vekselvirkningen mellom evnen og viljen.

frem til et “kart” som viser sammenhengene mellom motstanderens tyngdepunkt og hvilke kritiske kapabiliteter og kritiske krav som tyngdepunktet hviler på¹¹. På bakgrunn av dette kommer man frem til styrker og svakheter. Motstanderens svakheter søker vi å utnytte, mens vi søker å unngå hans sterke sider. Egne svakheter søker vi å beskytte, mens egne sterke sider søker vi å utnytte. Styrkene og svakhetene kan finnes både i viljen (blant forutsetningene) og i evnen (komponentene).

Valg av tilnærming er situasjonsavhengig. Selv om indirekte tilnærming mot motstanderens svakheter er mest økonomisk i de fleste tilfeller, kan direkte tilnærming mot motstanderens styrke være den raskeste vei til et avgjørende resultat, gitt at vi har tilstrekkelig styrkeoverlegenhet. Valget av tilnærming er derfor sterkt knyttet til styrkeforhold og behovet for økonomisering.

11 Denne måten å gjennomføre en strukturell analyse er beskrevet i Perspektives on warfighting av dr. Joe Strange. (1996)

Som utgangspunkt bør imidlertid operasjonene rettes mot motstanderens svakheter, enten dette er hans vilje eller evne.

Indirekte tilnærming er spesielt relevant i den lavere delen av konflikt-spekteret, hvor det sjelden er rom for omfattende eller total ødeleggelse av motstanderens militære kapasiteter. Her er det avgjørende at egne operasjoner fokuseres mot forutsetningene eller betingelsene for at motstanderen kan bruke sine kapasiteter for å oppnå sin hensikt.

Tilnærming

Landmakten opererer konseptuelt etter en strategi basert på indirekte tilnærming, hvor operasjonene rettes inn mot motstanderens svakheter. Direkte tilnærming mot motstanderens sterke sider bør bare benyttes dersom situasjonen tilsier at ingen andre muligheter foreligger, eller dersom avgjørende fordeler kan vinnes ved bruk av direkte tilnærming.

2.1.4 Påvirkning

Effektive landoperasjoner påvirker motstanderen ved koordinerte og kombinerte angrep både i den mentale og den fysiske dimensjon. Ulike former for påvirkning deles i de to hovedkategoriene forskyvning og konfrontasjon.

2.1.4.1 Forskyvning

Forskyvning (eng: dislocation) er permanent eller midlertidig tilside-settelse av motstanderens kapasiteter for å hindre at de får avgjørende innvirkning på egne operasjoner.

Dette gjøres normalt ved å sørge for at forutsetningene eller betingelsene for bruken av kapasitetene ikke er til stede. Hele eller deler av motstanderens kapasitet gjøres dermed irrelevant for utfallet.

Vi søker alltid å kjempe på egne premisser, samtidig som vi i størst mulig grad nekter motstanderen å gjøre det samme. Der vi lykkes med å skape forskyvning, vil resultatet være et ujevnt - ofte asymmetrisk engasjement, der egne styrker vil kunne vinne med et minimum av innsats.

Forskyvning vil kunne virke både i den fysiske og den mentale dimensjon og inndeles i kategoriene¹²:

- 1 *tidsmessig forskyvning*
- 2 *mental forskyvning*
- 3 *posisjonell forskyvning*
- 4 *funksjonell forskyvning*

Det er viktig å merke seg at en type forskyvning kan ha komplementære effekter som medfører at den implisitt også fører til andre typer forskyvning. Eksempelvis kan en tidsmessig forskyvning føre til at motstanderen også blir mentalt forskjøvet.

Tidsmessig forskyvning

Tidsmessig forskyvning (overraskelse) reduserer eller nøytraliserer motstanderens potensielle kampkraft ved at man kommer ham i forkjøpet og utnytter det faktum at feltavdelinger normalt bare er fullt forberedt på stridshandlinger i en brøkdel av den totale tiden. Overraskelse oppnås ved å kombinere høyt operasjonstempo med tiltak for å sinke motstanderens deteksjon og tilpasning til våre operasjoner. Dette vil lykkes dersom våre operasjoner er effektive før motstanderen rekker å bringe sine styrker opp på tilstrekkelig beredskap. Høyt operasjonstempo, lav signatur, spredning, kontraoppklarings- og kontraovervåkningsoperasjoner (også mot hans luftbårne innhentingsmidler), jamming av hans samband, villedning, narreoperasjoner osv vil kunne øke sannsynligheten for å oppnå overraskelse. Et vel utført bakhold er det beste eksempelet på hvordan dette kan slå ut i praksis. Ved bakhold gis ikke motstanderen tid til å tilpasse seg før egen styrke er effektiv i målet, og i slike situasjoner kan små styrker i løpet av kort tid nedkjempe motstandere som er mange ganger større.

Mental forskyvning

Mental forskyvning reduserer eller eliminerer motstanderens vilje til å fortsette sine operasjoner. Dette oppnås ved operasjoner som utnytter typiske psykologiske reaksjoner på ulike former for påvirkning, og

¹² Leonard, Robert R., *The Principles of War for the Information Age*. Presido Press, 2000, s 64-65.

innrettes spesielt mot å skape nederlagsfølelse i hele eller deler av motstanderens organisasjon. Spesielt viktig er det å skape følelse av isolasjon fra omgivelsene og stille ham overfor en form for påvirkning han ikke har midler til å forsvare seg mot. Bruk av kombinerte effekter for å sette motstanderen i et uløselig dilemma, bruk av taktikk og/eller våpensystemer han ikke har et relevant forsvar mot, avskjæring av enkelte enheter fra resten av styrken, nøytralisering av hans samband, lamming av ledelsesapparatet osv er eksempler på aktuelle teknikker.

Posisjonell forskyvning

Posisjonell forskyvning reduserer eller forhindrer deler av en motstanders kapasiteter fra å være relevante for utfallet ved å sørge for at de er på feil sted, i feil formasjon, rettet i feil retning eller i et terreng som de ikke er organisert for å operere optimalt i. Utmanøvrering, avskjæring, omfatning, hindre og sperringer, villedning og narreoperasjoner er mulige teknikker som kan nyttes for å skape en slik effekt.

Det tyske angrepet på Frankrike i 1940 er et klassisk eksempel på en posisjonell forskyvning på operasjonelt nivå. Ved å angripe gjennom Ardennene utflankerte tyskerne både Maginotlinjen og de franske og britiske hovedstyrker som hadde rykket inn i Belgia for å møte den antatte tyske hovedstyrken (dvs et nytt Schlieffen-plan forsøk), og følgelig var de planlagte forsvarslinjene irrelevante for utfallet.

Funksjonell forskyvning

Funksjonell forskyvning reduserer eller nøytraliserer motstanderens kapasiteter ved å gjøre dem dysfunksjonelle - i visse tilfeller til og med kontra-produktive - i forhold til egne kapasiteter. Dette kan ha form som et teknologisk fortrinn - som for eksempel de alliertes fortrinn i termiske sikter mot den enklere lysforsterkningsteknologien som Irak disponerte under Golfkrigen i 1991, og i en klar rekkeviddefordel på stridsvogns-kanonene på ca en kilometer. Her ble et teknologisk fortrinn omsatt i taktisk funksjonell forskyvning ved å angripe om natten, dekket av røyk. Effekten kan også oppnås ved ulike former for teknikk og taktikk, som for eksempel ved utnyttelse av terreng, bruk av fortifikasjon, utnyttelse av egen kunnskap om operasjonsområdet, bruk av mobilitet, elektronisk ild osv.

En sentral forutsetning for bruk av amerikanske kamphelikoptre under operasjon “Allied Force” i Kosovo i 1999 var akseptabel risiko satt opp mot hvilke resultater de kunne forventes å produsere. Tilstedeværelsen av et stort antall bærbare luftvernssystemer - som man ikke kunne nøytralisere med konvensjonelle anti-luftvernoperasjoner (SEAD) - innebar imidlertid at risikoen ble vurdert som for høy, og de amerikanske helikoptrene ble ikke satt inn i operasjonen. Dermed lyktes serberne med en funksjonell forskyvning.

2.1.4.2 Konfrontasjon

Vi konfronterer motstanderen for å degradere eller ødelegge hans fysiske kapasitet til å fortsette sine operasjoner. Konfrontasjonen rettes mot hans fysiske evne, og derigjennom også mot hans vilje. Vi konfronterer motstanderen med to prinsipielt ulike metoder - én symmetrisk og én asymmetrisk.

Symmetrisk konfrontasjon

Med symmetrisk metode konfronterer vi motstanderens kapasiteter med tilnærmet “like” kapasiteter (plattformer, avdelinger eller organisasjoner). Praktiske eksempler på konseptet er defensive kontraluftoperasjoner, kontrabeskytning, bruk av stridsvognavdelinger for å bryte opp motstanderens stridsvognangrep osv. Symmetrisk metode er som en tvekamp mellom bokser, altså en “rettferdig” kamp, den innebærer duell-situasjoner hvor antall (volum), teknologisk standard og treningsstandard teoretisk avgjør utfallet. Symmetrisk metode favoriserer derfor den av motstanderne som har overlegenhet innen ett eller flere av disse områdene.

Asymmetrisk konfrontasjon

Med asymmetrisk metode konfronterer vi motstanderens kapasiteter med “ulike” kapasiteter (plattformer, avdelinger eller organisasjoner).

I prinsippet søker vi å konfrontere motstanderen på en slik måte at han ikke har et relevant forsvar mot trusselen. Et praktisk eksempel er bruk av indirekte hardmålsammunisjon eller kamphelikoptre mot motstanderens

mekaniserte kampstyrker. Asymmetrisk metode er som en tvekamp mellom en bokser og en skytter, altså en “urettferdig” kamp der den ene part bruker midler den andre ikke kan forsvare seg mot.

2.1.4.3 Oppsummering

De ulike metoder for forskyvning og konfrontasjon danner et dynamisk hele, der anvendelse av én metode gjerne skaper forutsetninger for bruk av en annen.

Påvirkning

Landmakten påvirker motstanderen primært ved ulike metoder for forskyvning, og ved å konfrontere ham på egne premisser ved bruk av asymmetriske metoder.

Symmetriske metoder bør bare anvendes når situasjonen tilsier at ingen andre muligheter foreligger, eller når vi kan dra nytte av tidligere skapte forskyvningseffekter.

2.1.5 Kombinerte effekter ¹³

Konflikter springer ut av menneskelig interaksjon, hvor aktørene kontinuerlig tilpasser seg hverandres suksess. En motstander vil søke å omgå våre styrker og utnytte våre svakheter. Han vil søke å utnytte forskyvning for å gjøre våre styrker irrelevante for utfallet. Som oss søker han å oppnå sin ambisjon med så liten innsats og så lave tap som mulig. Det som virker i dag, vil med stor sannsynlighet ikke virke i morgen, fordi det virket i dag. Konflikter følger altså en form for “paradoksal” logikk. Historisk har denne utfordringen alltid vært håndtert best ved å utvikle kamporganisasjoner med en balansert evne til å rette kombinerte effekter mot motstanderen og ikke ved å basere seg på såkalte “super-våpen”.

Et “supervåpen” er et våpen det ikke går an å forsvare seg mot. Historisk har slik status blitt tildelt så forskjellige våpensystemer som armbrøsten, flintelåsegværet, mobilt feltartilleri, stridsvognen, maskingeværet, bombe-

¹³ Combined Arms.

flyet, ubåten og langtrekkende presisjonsvåpen. Siden motstanderne kontinuerlig tilpasser seg hverandres suksess, vil imidlertid enhver ensidig satsing på en gitt teknologi, taktisk metode eller operasjonskonsept over noen tid bli møtt med effektive mottiltak¹⁴.

Et operasjonskonsept og en struktur basert på bruken av kombinerte effekter er derimot i praktisk anvendelse alltid effektiv, fordi den

- skaper synergi, der organisasjonens samlede kampkraft er større enn summen av delene, synergieffekten forsterker med andre ord egne virkemidlers sterke sider
- inneholder komplementære systemer, dvs at organisasjonen har ulike kapasiteter som i egenskaper utfyller hverandre, den komplementære effekten nøytraliserer eller reduserer altså egne virkemidlers svake sider
- ikke bare stiller motstanderen overfor et problem, men setter ham i et uløselig dilemma, tiltak han iverksetter for å redusere virkningen av ett system, eksponerer ham for et annet, og dilemmaeffekten nøytraliserer eller reduserer dermed sterke sider ved motstanderens virkemidler

Alle tre effekter er dynamiske av natur fordi de oppstår i interaksjon mellom motstandere på slagfeltet. Nøkkelen til effektive operasjoner ligger dermed ikke primært i å beregne det enkelte virkemiddelets kvantifiserbare “bidrag” til striden i form av eksempelvis tapspåførende evne, men snarere i å:

- legge stor vekt på de ikke-kvantifiserbare (mentale) effektene
- vurdere hva slags reaksjoner (tilpasning/mottiltak) som bruken av et gitt virkemiddel vil fremprovosere, og deretter sørge for å ha andre virkemidler som kan utnytte disse reaksjonene
- gjennomføre operasjoner med en samlet kombinert påvirkningsevne som en motstander ikke kan skjerme seg effektivt mot, over tid frembringer en slik evne frustrasjon, avmakt og i siste instans nederlag og overgivelse, ofte uten at dette innebærer høy grad av fysisk ødeleggelse av motstanderens organisasjon og materiell

¹⁴ Edwards Luttwaks tese om “avtagende effekter”, se pkt. 2.4.2 Fleksibilitet.

Kombinerte effekter

Landmilitære styrker utnytter kombinerte effekter for å sette motstanderen i uløselige dilemmaer. Det bør utvises høy grad av taktisk kreativitet og fleksibilitet, hvor ensidige og stereotype tilnæringer bør unngås.

2.1.6 Oppsummering av teoretisk plattform

Formålet med bruk av militære virkemidler i konflikter er å påtvinge motstanderen vår vilje eller å hindre ham i å påtvinge oss sin vilje. Landmakten bruker, eller truer med bruk av, tilpasset makt for å oppnå dette, med en kombinasjon av fysisk ødeleggelse av motstanderens stridsmidler og angrep rettet mot hans vilje til videre motstand.

Landmaktens manøverorienterte operasjonskonsept vektlegger en strategi basert på indirekte tilnærming rettet mot motstanderens svakheter. Landmakten påvirker motstanderen med ulike former for forskyvning og konfrontasjon slik at det oppstår en selvforsterkende effekt (synergi). Vi konfronterer deler av motstanderens kapasiteter for å kunne forskyve andre. Vi forskyver ham for å kunne konfrontere ham på våre premisser. Enhver påvirkning bør både ha en umiddelbar direkte effekt og samtidig sette oss i stand til å påvirke ham på nytt på våre premisser. Landmilitære styrker utnytter kombinerte effekter for å sette motstanderen i dilemmaer.

Eksempelvis kan vi ved å konfrontere, dvs midlertidig nøytralisere eller permanent ødelegge, hans luftvernssystemer påføre ham en funksjonell ubalanse som vi så kan utnytte ved å bruke offensiv flystøtte. Hans forband er nå funksjonelt forskjøvet og i praksis redusert til å fungere som mål for fly og kamphelikoptre. Ved deretter å konsentrere disse flyangrepene mot hans tunge ildstøtteavdelinger og redusere dem vil vi så kunne forskyve deler av hans mekaniserte kampavdelinger ved å konfrontere dem med eget artilleri uten at han er i stand til å svare med samme mynt. Ved å binde hans kampstyrker i front (konfrontasjon) skaper vi forutsetninger for hurtige manøvrer mot hans flanke og rygg, noe som vil

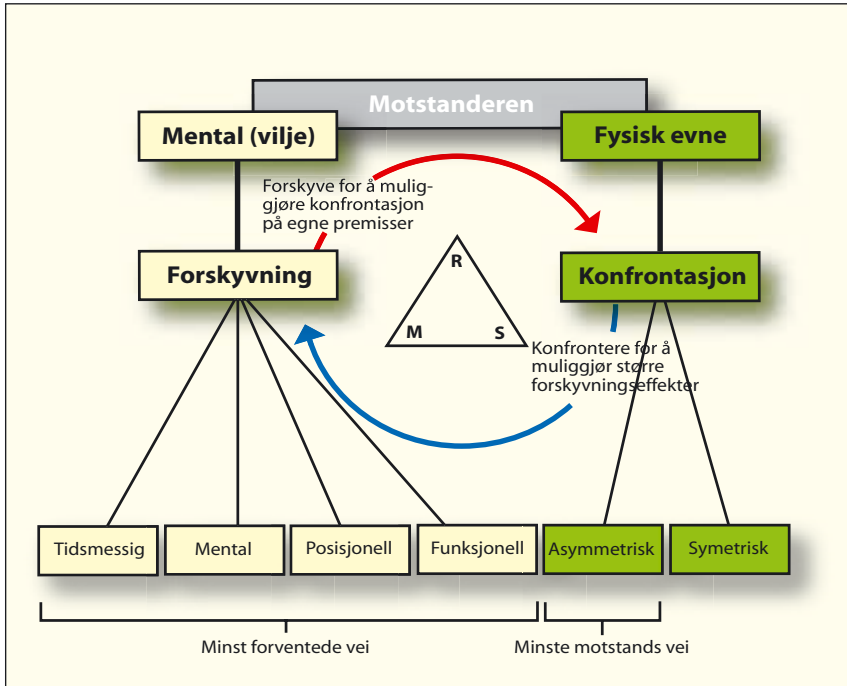

Fig.2.4 Landmakten overvinner motstanderen gjennom å anvende forskjellige former for forskyvning og konfrontasjon mot motstanderen for å skape sammenbrudd og dermed påvinge vår vilje på motstanderen.

kunne skape posisjonell og mental forskyvning av styrker som ikke er i stridskontakt. Bakholdet er spesielt egnet for å skape tidsmessig forskyvning i defensive operasjoner. Poenget er altså hvordan vi velger å møte motstanderen. Landmakten søker ikke å kjempe "rettferdig" i den forstand at begge parter gis like muligheter. Vi ønsker å kjempe ulikt og ikke gi motstanderen mulighet til å organisere effektive operasjoner eller mottiltak mot oss.

Manøverorienterte landoperasjoner er derfor hurtige, voldsomme i øyeblikket og urettferdige.

2.2 Rammeverk for operasjoner

2.2.1 *Organisering av operasjonsrommet*

Hensikten med å organisere operasjonsrommet er å skape grunnlag for effektiv planlegging og ledelse av operasjoner. Inndelingen i forskjellige områder og operasjonstyper bidrar til dette.

Inndelingen i områder skaper grunnlag for at staben kan fokusere i henhold til sine ansvarsområder.

Inndelingen i operasjonstyper etter hvilken hensikt de har gir mulighet for å synkronisere innsatsen, skape grunnlag for en effektiv og økonomisk anvendelse av ressurser og gi muligheter for effektiv ledelse av operasjonen.

2.2.2 *Operasjonsområdet (Area of Operations)*

Operasjonsområdet (AO) defineres å være den delen av et område som er nødvendig for gjennomføring og administrasjon av militære operasjoner.

Et operasjonsområde blir tildelt en avdeling for å definere de geografiske grensene på det området avdelingen skal gjennomføre operasjonene innenfor. Operasjonsområdet må gi tilfredsstillende bredde og dybde for å manøvrere, beskytte styrken og for å gjennomføre operasjoner på dypet. Operasjonsområder vil ikke overlappe innenfor samme nivå. Innenfor sitt operasjonsområde har sjefen myndighet til å gjennomføre operasjoner, koordinere ild, kontrollere forflytninger og opprette og vedlikeholde installasjoner.

Operasjonsområdet kan deles inn i tre: det bakre området, det nære området og dypet. En slik inndeling er nyttig for å koordinere ansvar og myndighet og for å synkronisere aktivitetene i operasjonen. Inndelingen må ikke oppfattes som absolutt, men som et utgangspunkt for hvordan sjefen ønsker å organisere sine aktiviteter i operasjonsområdet. En slik inndeling av operasjonsområdet kjennetegnes ved klar inndeling i ansvarsområder og avklarte støtte- og kommandoforhold mellom de ulike aktørene.

NORGES LANDSTROSKREFTER – HÆRENS HÆLVEDRIFT

Spesialjeger; på oppdrag i Afghanistan

Spesialstyrker

Spesialstyrker er en svært viktig del av nasjonens militære virkemidler. Dette er styrker med særskilt kompetanse og utrustning, trent og utrustet for å kunne gjennomføre oppdrag som ligger utenfor oppdragene til vanlige stridskrefter.

Spesialstyrkenes oppdrag er bla. kjennetegnet ved at innsatsen i form av antall soldater eller enheter er meget liten i forhold til den effekten som oppnås når oppdragene lykkes. Styrkene ledes direkte fra et fellesoperativt kommandonivå, men samvirker tett med land-, luft- og sjøstridskrefter.

Hærens jegerkommando (HJK), med den integrerte Forsvarets spesialkommando (FSK), er Hærens bidrag til Forsvarets spesialstyrkemiljø. Oppgavene kan grovt deles i to: anti- og kontraterror-operasjoner, og spesielle operasjoner med små forband. Oppdragene spenner fra oppklaring og overvåkning, til ledelse av tung ild og direkte angrep mot høyt prioriterte mål.

Oppdragene løses ofte langt inne på dypet. Dette betinger at enhetene kan operere selvstendig og uten støtte over lengre tid, og at de kan spille på et stort spekter av metoder for innsetting og uttrekking, bla. bruk av helikopter, transportfly, båter, diverse kjøretøy, fallskjerm og til fots. Til de strenge krav stilt til personellet hører også et meget høyt individuelt nivå i alle enkeltmannsferdigheter, herunder bruk av et bredt spekter av samband og våpen. Spesialsoldatene må ha meget god fysisk og psykisk kapasitet.

TABLA 3

2.2.3 *Organisering av aktiviteter i operasjonsområdet* Kategorier av operasjoner

Landmakten organiserer sine aktiviteter i operasjonsrommet gjennom tre ulike kategorier av operasjoner; formende, avgjørende og understøttende. Landstyrkene organiserer styrkene etter den hensikt som søkes oppnådd ved en operasjon gjennom å slå fast om avdelingens operasjon har en formende, avgjørende eller understøttende hensikt.

- En **formende** operasjon har til hensikt å skape betingelser eller forutsetninger for å oppnå avgjørelse. Forming vil ofte gjennomføres som ulike former for forskyvning, men kan også gjennomføres som en konfrontasjon. Forming innebærer bruk av dødelige og ikke-dødelige kapasiteter gjennom hele operasjonsområdet. Forming skal påvirke motstanderens evne og vilje til å ta beslutninger.
- En **avgjørende** operasjon har til hensikt å skape avgjørelse for å nå målsettingene for den enkelte operasjon. I en tradisjonell krigssituasjon kan avgjørelse skapes enten ved ødeleggelse eller forskyvning eller ved en kombinasjon av dem. I en slik situasjon skapes avgjørelse normalt ved å benytte en kombinasjon av manøver og taktiske støtteavdelinger. Nødvendige forutsetninger for å oppnå avgjørelse er å sikre evnen til å manøvrere i kontakt med motstanderen, å ha tilgjengelig reserve(r) og å ha evne til å utnytte gjennombrudd. Videre må ild og effekter synkroniseres med det operasjonelle nivået og kombinerte effekter og gjensidig støtte utnyttes på det taktiske og tekniske nivået.
- En **understøttende** operasjon har til hensikt å vedlikeholde evnen til manøver og mobilitet og til sikring og beskyttelse av avdelinger, installasjoner og forsyningsakser. Helhetlig ledelse og synkronisering av innsatsfaktorene er nødvendig. Ikke minst gjelder dette sivilmilitære forhold, hvor utnyttelsen av dette samarbeidet er særlig relevant. Understøttelse genererer og vedlikeholder evnen til å forme og avgjøre operasjoner.

Operasjoner på dypet (Deep Operations)

Operasjoner på dypet utvider stridsfeltet i tid og rom og gjør det vanskelig for motstanderen å konsentrere sin kampkraft uten tap. På denne måten svekkes sammenhengen og tempoet i hans operasjon.

Operasjoner på dypet kan derfor skape fordelaktige betingelser for de avgjørende operasjonene i det nære området eller skape avgjørelse i seg selv.

Hensikten med operasjoner på dypet er oftest å finne, binde og forme motstanderen. Økt rekkevidde, nøyaktighet, reaksjonsevne og dødelighet på moderne våpensystemer har imidlertid gitt operasjoner på dypet økte muligheter til å bidra til å skape avgjørelse. Operasjoner på dypet bidrar derfor til at motstanderen blir sinket og avledet fra sin kraftsamling og at elementer av hans kampkraft blir ødelagt.

Operasjoner på dypet omhandler i prinsippet tre aktiviteter: villedning, overvåking/målfølging og direkte påvirkning. Påvirkningen søker å hindre motstanderen i å forsterke eller å reagere på våre nære operasjoner og bidrar til å tappe ham for kampkraft. Typiske mål for operasjoner på dypet er kommandosystemer, luftvernsystemer, kommunikasjonslinjer, kampavdelinger og logistikk.

Etter hvert som kvaliteten på ISTAR* og evnen til å gjennomføre presisjonsangrep med langtrekkende ild har blitt bedre, har operasjoner på dypet fått større betydning. Operasjoner på dypet kjennetegnes blant annet ved at de ofte er mer økonomiske enn nære operasjoner, som ofte involverer kamp på korte avstander. Operasjoner på dypet inkluderer angrep med ikke-dødelige systemer, langtrekkende ild, angrepshelikoptre, luftangrep og bakkemanøvrer som søker å utnytte og angripe motstanderens åpne flanker.

Operasjoner på dypet kan rettes direkte mot motstanderens tyngdepunkt eller mot avgjørende punkter langs operasjonslinjer som fører til tyngdepunktet.

Det vil også foregå operasjoner med understøttende hensikt på dypet.

Operasjoner i det nære området (Close Operations)

Operasjoner i det nære området gjennomføres på korte avstander i nær kontakt og i et nært tidsperspektiv. Hensikten med nære operasjoner er

*ISTAR: *Intelligence, Surveillance Target acquisition and Reconnaissance*

CV9003 er et moderne og fleksibelt stridskjøretøy som har nødvendig ildkraft, mobilitet og beskyttelse. Foto: Torgeir Hauggaard

primært å påvirke motstanderen for å eliminere en bestemt del av hans kampkraft (skape avgjørelse). Nære operasjoner inkluderer både angrep med ikke-dødelige og dødelige våpensystemer.

I sammenheng med at operasjoner på dypet kan dreies mot avgjørende hensikt, vil følgelig operasjoner i det nære området få en dreining mot en mer formende hensikt.

Det vil også foregå operasjoner med understøttende hensikt i det nære området.

Operasjoner i det bakre området (Rear Operations)

Hensikten med operasjoner i det bakre området er å sikre handlefrihet gjennom å beskytte styrken, understøtte kampoperasjonene og opprettholde handlefriheten til styrker som ikke er i kontakt.

NORGES LANDSTRIDSKREFTER - HÆREN/HEIMEVERNET

ISTAR; sammenfatning av informasjon fra et bredt spekter av sektorer – tekniske og mennesker

ISTAR

ISTAR – Intelligence, Surveillance, Target Acquisition and Reconnaissance – er et NATO-konsept som legger vekt på å integrere og synkronisere bruk av sensorer og informasjon, etterretninger og målangivelsesdata til støtte for operasjoner.

Forenklet innebærer ISTAR en samlet ledelse av eksisterende innhentingselementer, samlet analyse av informasjonen, og en tilpasset distribusjon av etterretninger. Aktiviteter innefor begrepet ISTAR skjer i alle militære enheter, men de som har dette som hovedoppgave benevnes ISTAR-enheter.

ISTAR skal gi sjefen beslutningsstøtte gjennom eksakte og tidsrelevante etterretninger. ISTAR skal også bidra til å forkorte tiden mellom forskjellige sensorer og effektorer, og er et viktig element for å kunne gjennomføre nettverksbaserte operasjoner.

Hæren er hovedbidragsyter til Forsvarets felles ISTAR-miljø, og danner kjernen i ledelse, stab, analyseseiter og logistikk. For innhenting stiller Hæren fjernoppklaring, elektronisk innhenting, artillerilokalisering og diverse etterretning og sikkerhetskapasiteter som felt-sikkerhetslag, avhør, MILGEO, PSYOPS, OSINT og på sikt mottak for mottak av informasjon fra luftbasert overvåking, både fra fly, satellitter og ikke minst UAV. Elektroniske mottiltak og FAC er integrert i ISTAR-enhetene for effektivt å kunne utnytte etterretninger til offensive tiltak. Luftforsvaret skal styrkeprodusere taktisk UAV til alle ISTAR-avdelinger. Fra 2006 skal Norge kunne stille ISTAR-kapasiteter til støtte for et NATO-korps i tillegg til å dekke egne styrkers behov.

TABLA 4

Operasjoner i det bakre området søker å etablere og vedlikeholde stridsevnen for å skape handlefrihet til å gjennomføre operasjoner i det nære området og operasjoner på dypet.

Det kan også gjennomføres både formende og avgjørende operasjoner i det bakre området, eksempelvis dersom en motstander setter inn styrker i dette området.

I operasjoner i den lavere delen av konfliktspekteret kan de tre kategoriene av operasjoner fordele seg på andre måter i operasjonsområdet. I slike tilfeller må en tilpasse inndelingen av operasjonsområdet og en kan se for seg et operasjonsområde som ikke er inndelt i dypet, det nære området og det bakre området.

2.2.4 Påvirkningsområdet (Area of Influence)

Påvirkningsområdet er det geografiske området hvor en sjef er direkte i stand til å påvirke operasjoner ved manøver eller ildstøttesystemer. Påvirkningsområdet er volumet av det fysiske rommet som utvider seg eller trekker seg sammen i takt med en avdelings evne til å finne og påvirke motstanderen. Utstrekningen defineres av rekkevidden av systemer som enten er organisatoriske, eller som er midlertidig under sjefens kommando eller kontroll.

2.2.5 Etterretningsmessig ansvarsområde (Area of Intelligence Responsibility)

Det etterretningsmessige ansvarsområdet (AIR) er det området som er tildelt en sjef hvor han er ansvarlig for å produsere etterretninger med de midlene han har tilgjengelig.

2.2.6 Interesseområdet (Area of Interest)

Interesseområdet (AI) er det området som er av interesse for en sjef sett i forhold til målsettingene med pågående eller fremtidige operasjoner. AI inkluderer påvirkningsområdet, operasjonsområdet og/eller ansvarsområdet og tilstøtende områder.

Hensikten med å definere et AI er å identifisere og monitorere de faktorene, inklusive motstanderens aktiviteter, som kan påvirke utfallet av pågående og fremtidige operasjoner utover det tildelte operasjonsområdet. Dette omfatter også relevante forhold om mulige tredje parter. Sjefen bestemmer hvor langt han må se både i tid og rom - fremover, over, til siden og bakover, og overalt hvor motstanderens aktiviteter kan påvirke hans egne styrker.

2.2.7 Etterretningsmessig interesseområde (Area of Intelligence Interest)

Det etterretningsmessige interesseområdet (AOII) er det området hvorfra en sjef behøver etterretninger om de faktorene og den utviklingen som sannsynlig vil påvirke utfallet av hans pågående og fremtidige operasjoner.

2.2.8 Oppsummering av rammeverk for operasjoner Prinsipiell organisering av operasjonsrommet:

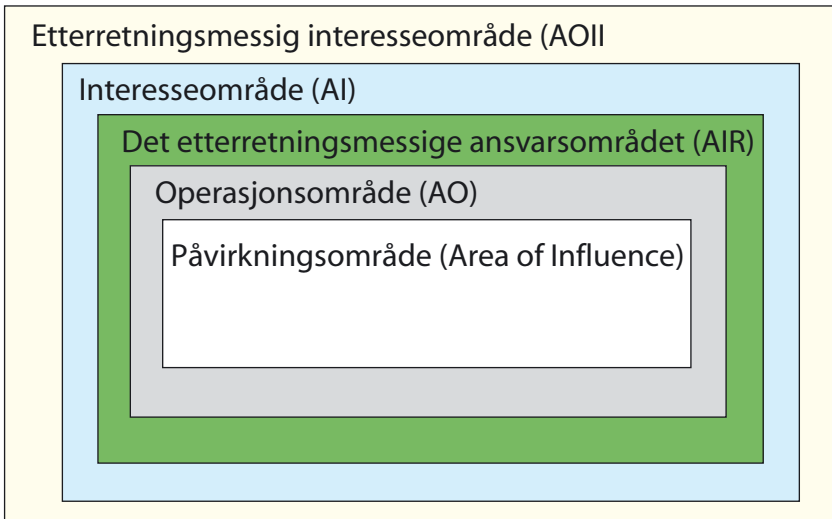

Fig. 2.5 Skissen viser prinsipiell organisering av operasjonsrommet

2.3 Kjerneoppdrag

Begrepene dypet, det nære og det bakre operasjonsområdet er brukt for å beskrive hvordan operasjonene som gjennomføres innenfor de enkelte områdene, forholder seg til hverandre i funksjon og hensikt, og hvor og når operasjonene gjennomføres. Operasjoner innenfor de enkelte områdene må sees på som et hele og krever nøye synkronisering og koordinering for å utnytte de komplementære effektene som disse operasjonene skaper.

Dette krever at sjefen må finne frem til hvilke oppgaver som må ivaretas innenfor hvert enkelt område for å løse hans oppdrag. Oppgavene må samsvare med operasjonens hensikt.

Landmakten tilnærmer seg dette gjennom kjerneoppdrag, som angir oppgave og hensikt med operasjoner innenfor hvert av operasjonsområdene.

Landstyrkenes kjerneoppdrag er å finne, binde og ramme motstanderen¹⁵. Gjennom disse oppdragene omsetter sjefen sine planer til konkrete, praktiske og anvendbare ordrer til sine undergitte sjefer.

Å ramme motstanderen er det avgjørende kjerneoppdrag. Å finne og binde etablerer forutsetninger. En sammenhengende og helhetlig gjennomføring bidrar til å rive opp eller skape sammenbrudd hos motstanderen. Kjerneoppdragene formuleres med utgangspunkt i avgjørende og formende hensikter.

Målsettingen med å finne, er raskt å fastslå hvor motstanderen er lokalisert, hva hans kapasiteter er, og hva hans intensjon er. Metoden er å samle og prosessere informasjon med alle tilgjengelige innhentingsmidler og ressurser.

Målsettingen med å binde, er å frata motstanderen handlefrihet, samtidig som en søker å skape egen handlefrihet for et påfølgende slå oppdrag på et sted og til en tid som sjefen selv velger. Metoden er gjennom ulike

15 ATP 3.2: Operational framework; Find, Fix and Strike.

typer av påvirkning å tvinge motstanderen inn i en posisjon hvor han bare kan reagere og påvirke hans situasjonsforståelse. Målsettingen med å ramme, er å skape avgjørelse gjennom å rette effekter mot motstanderens kritiske sårbarheter for å rive opp sammenhengen i hans styrker. Metoden er å anvende integrerte kampeffekter kombinert med tilretteleggende effekter¹⁶.

2.4 Prinsipper

2.4.1 Innledning

FFOD sier om prinsipper¹⁷:

(...) Krigens prinsipper utgjør en sammenstilling av viktige sider ved militærteorien. De er et forsøk på å samle et mangfold av faktorer i et enhetlig begrep - de representerer altså komplekse¹⁸ sammenhenger (...).

Det er også slik at det ofte er komplekse sammenhenger mellom prinsippene. Dette betyr at en slutning fra vurderingen av ett prinsipp kan få betydning for slutninger for andre prinsipper.

Et eksempel på kompleksiteten internt i og mellom prinsippene er at det ofte er spenningsforhold eller motsetninger både mellom de interne faktorene i et prinsipp og prinsippene imellom. Dette betyr at man må vurdere både interne forhold i et prinsipp og forhold mellom prinsippene.

Anvendelse av prinsippene krever derfor inngående kjennskap til prinsippenes interne og eksterne dynamikk og kan trolig først mestres ved en kombinasjon av solid teoretisk innsikt og praktisk erfaring.

Vurderingene av prinsippene preges av hver enkelt situasjon, hvor slutningene vil være situasjonsavhengige. Dette tilsier at prinsippene ikke kan behandles som en sjekkliste eller lede til universelle løsninger.

¹⁶ Tilretteleggende operasjoner er beskrevet i kapittel 11.

¹⁷ FFOD pkt. 2.19.

¹⁸ Komplekse fordi de interne faktorene ofte har både dynamiske (påvirker hverandre) og komplementære (gjensidig utfyllende) forhold til hverandre.

For å ivareta kompleksiteten i og mellom prinsippene må prinsippene betraktes som mentale knagger som sier noe om forhold man bør vurdere (hva man bør tenke på), ikke hvordan man skal konkludere.

Det finnes prinsipper på forskjellige nivåer og som tjener forskjellige formål. For eksempel finnes det grunnleggende prinsipper for militære operasjoner, prinsipper som har sitt grunnlag i vårt manøverteoretiske utgangspunkt, prinsipper for planlegging av militære operasjoner (som har en metodisk vinkling), prinsipper for anvendelse av feltfunksjoner (som gjelder en bestemt funksjon) og krigens prinsipper som kan sies å være allmenngyldige.

De prinsippene som beskrives i dette kapitlet, er:

- grunnleggende prinsipper for militære operasjoner
- prinsipper for anvendelse av landmakt

Prinsippene er nivåuavhengige, gyldige over hele konfliktspekteret og forankret i både manøverteorien og ledelseskonseptet.

2.4.2 Grunnleggende prinsipper for militære operasjoner

Generelt

Det første - og viktigste - prinsipp er at all konflikt er et produkt av den menneskelige natur. Det er verken våpen, religion eller ressurser som skaper konflikter, men menneskelige vurderinger og handlinger. Det er den menneskelige natur som er selve årsaken til at en manøverorientert doktrine er gjennomførbar i praksis. Menneskelig interaksjon med omgivelsene er den direkte årsak til hovedtyngden av all akkumulert friksjon i enhver operasjon. Den menneskelige faktor er derfor ikke bare viktig, men i realiteten den viktigste faktor i all konflikthåndtering. Derfor må vi forstå hvordan mennesker opptrer i konflikter, og bruke denne kunnskapen til egen fordel. Siden hensikten med militære operasjoner er å påtvinge motstanderen vår vilje, er hovedformålet dermed å fremkalle nederlagsfølelse hos motstanderen og samtidig unngå at han fremkaller nederlagsfølelse blant egne tropper. Nederlagsfølelse er et

mentalt fenomen basert på subjektiv oppfatning av situasjonen og er verken koblet til grad av fysisk ødeleggelse eller til den faktiske situasjonen.

Den menneskelige faktor

All konflikt er et produkt av den menneskelige natur. Operasjonene rettes alltid primært inn mot å fremkalle nederlagfølelse hos motstanderen.

Økonomisering

I situasjoner som oppleves som livstruende, vil behovet for økonomisering ofte møte liten forståelse. Frykten for nederlag, død eller lemlestelse skaper et ønske om å vinne - eller i de minste unngå nederlag - uansett kostnad, hvor oppdragsmottakere ofte vil ha et annet syn på "tilstrekkelige ressurser" enn oppdragsgivere. Konflikter innebærer derfor ofte stort ressursforbruk, og vi kan raskt komme opp i en interessekonflikt mellom et sterkt behov for økonomisering og et altoverskyggende behov for å overleve. Prinsippet om økonomisering tar utgangspunkt i at mennesket har en grunnleggende tendens til å ha høyere ambisjoner enn ressursene tilsier - vi gaper over mer enn vi kan svelge. I tillegg bruker vi ofte ressurser for å gardere oss mot det usikre, gjerne mot trusler som aldri materialiserer seg. Derfor er det behov for å økonomisere med ressursene, prioritere innsatsen og ta en kalkulert risiko der det er nødvendig.

Operasjonene må gjennomføres på en slik måte at ressursforbruket blir så lavt som mulig. Ved å følge minste forventede vei og minste motstands vei, ved kontinuerlig å sette motstanderen i uløselige dilemmaer og ved umiddelbart å utnytte vinduer som skapes eller oppstår, vil operasjonene kunne gjennomføres med et minimum av ressursforbruk.

Fristelsen til å gape over for mye vil alltid være der, men vi må prioritere innsatsen slik at det er tilstrekkelige ressurser, herunder nødvendige reserver, for de viktigste målene. Dette innebærer evne til å ta en kalkulert risiko der det er nødvendig. God økonomisering avhjelper av god situasjonsbevissthet.

Økonomisering

Operasjonene må gjennomføres på en slik måte at ressursforbruket blir så lavt som mulig. Vi må prioritere innsatsen og ta en kalkulert risiko der det er nødvendig.

Fleksibilitet

Prinsippet om fleksibilitet tar utgangspunkt i tvekampen, hvor motstanderne kontinuerlig tilpasser seg hverandres suksess. Enhver ensidig satsing på en gitt teknologi, taktisk metode eller konsept vil derfor bli møtt med effektive mottiltak. Dette er Edward Luttwaks tese om “avtagende effekter”, som sier at jo høyere den initielle effekten er, jo raskere vil motstanderen sette inn mottiltakene.

Vi må alltid ta høyde for at motstanderen energisk vil motsette seg våre forsøk på å kjempe på våre premisser, og at han mange ganger også vil lykkes med dette. Det mest sannsynlige utfall av trefninger, slag og operasjoner er verken fullkommen suksess eller total fiasko, men noe midt imellom. Denne usikkerheten håndteres best med fleksibel planlegging og gjennomføring av operasjoner. Vi må raskt kunne skifte fokus ved uventet suksess eller for å parere motstanderens operasjoner.

Fleksibilitet

Vi må alltid ta høyde for at motstanderen energisk vil motsette seg våre forsøk på å kjempe på våre premisser. Vi må raskt kunne skifte fokus ved uventet suksess eller for å parere motstanderens operasjoner.

*2.4.3 Prinsipper for anvendelse av landmakt**Enkelhet*

Med enkelhet menes å forenkle planer og ordrer slik at egne styrker forstår hva som skal gjennomføres og dermed øke gjennomførbarheten av planer.

Militære operasjoner er kompliserte av natur. Mange avdelinger, våpensystemer og funksjoner som skal koordineres, bekrefter dette. Dersom man forsøker å motvirke denne kompleksiteten med enkle planer, kan de være lette å forutse for en motstander, og det kan derfor sies at man forsøker å skape kompleksitet for å unngå forutsigbarhet.

Enkelhet og overraskelse vil i slike tilfeller motvirke hverandre.

Det er også slik at dersom en operasjon blir for kompleks, så vil den bli vanskelig å gjennomføre. Planer som bygger på at mange forutsetninger skal lykkes, er ofte vanskelige å gjennomføre for egne styrker.

Vi ønsker derfor ikke enkle planer, men komplekse, effektive planer som er forenklet for gjennomføringen.

Sentrale problemstillinger under vurdering av prinsippet enkelhet kan være:

- Er planen bygd på urealistiske forutsetninger?
- Hvordan bør informasjonsstyringen foregå?
- Hvordan bør kommando- og støtteforhold legges opp?
- Hvor er kompleksiteten høy, og hvordan kan den forenkles?

Offensiv opptreden

Med offensiv opptreden menes å utnytte muligheter og unngå uønskede pauser i operasjonen.

For at vi skal lykkes med våre operasjoner, er det nødvendig at både sjefer og avdelinger er i stand til å utnytte muligheter som oppstår. Det gjøres blant annet gjennom offensiv opptreden.

Evnen til offensiv opptreden kan skapes gjennom å utvikle planer og sette sammen styrker som både kan utnytte muligheter til egen fordel og samtidig kunne motvirke uforutsette trusler fra motstanderen. Dette innebærer å bygge inn fleksibilitet og handlefrihet i våre planer.

Prinsipielt kan en si at landoperasjoner skal rettes inn mot et antall mål

som bidrar til oppnåelse av en slutttilstand. Dersom alle ressursene er bundet til målene, vil det kunne bli vanskelig og i verste fall medføre at målene ikke kan nås. Ved å utarbeide en bred tilnærming til slutttilstanden vil man få større fleksibilitet til å modifisere eller endre målene underveis. Jo høyere nivå man planlegger på, jo viktigere er det å ha en bred tilnærming som åpner for fleksible løsninger. Endring av kraftsamlingsretning og støtteforhold er metoder/konsepter som bidrar til fleksibilitet og som muliggjør offensiv opptreden.

Handlefrihet

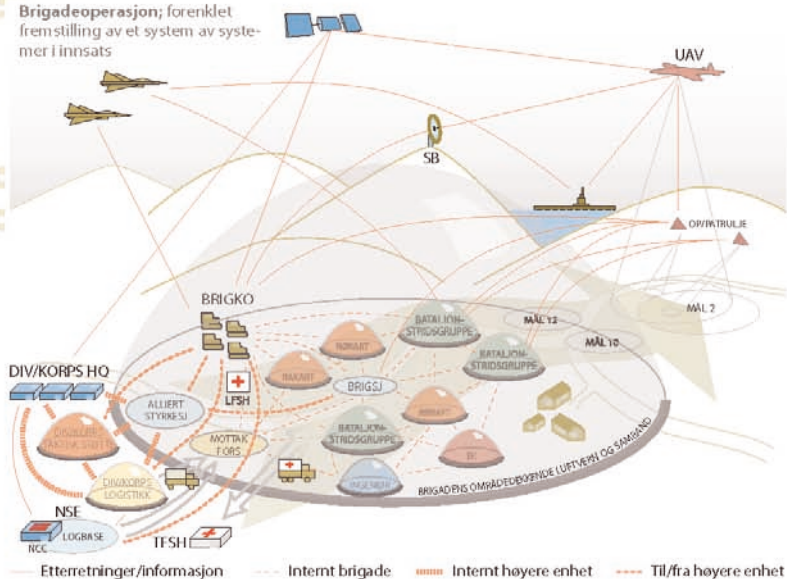
Handlefrihet kan skapes både av reaksjon (ved å reagere for å skape forutsetning for senere aksjon) og av aksjon. Kamp er en dynamisk interaksjon (aksjon-reaksjon) mellom motstandere, der kampen om handlefrihet i tid og rom står sentralt. I en kamp vil det alltid være en som agerer, og en som reagerer. Denne interaksjonen kan sies å ha som formål å skape en relativ forskjell i handlefrihet som, når den blir stor nok, fører til at den parten som har all handlefrihet, vinner kampen. En kan si at behovet for å skape handlefrihet springer ut av ønsket om å kjempe på egne premisser.

Dersom en bare aksjonerer, kan man komme i en situasjon der fienden gjennom egen aksjon fratrer handlefriheten og dermed evnen til å agere. Aksjon må derfor balanseres mot reaksjon. På denne måten kan man støtte opp under evnen til offensiv opptreden.

Den tyske Ardenner-offensiven i desember 1944 satte amerikanerne i en valgsituasjon mellom aksjon (motoffensiv) eller reaksjon (kontroll). De fleste sjefene argumenterte med at man måtte søke å fravriste tyskerne initiativet med en motoffensiv. Noen få la derimot vekt på at et klokere valg ville være å tillate tyskerne å eksponere sine flanker, noe som senere ville gi mulighet til å knuse den tyske militærmaskinen en gang for alle. Amerikanerne valgte å reagere og la grunnlaget for suksessen i den påfølgende motoffensiven. Siden bare to luftbårne divisjoner uten panserstøtte innledningsvis var tilgjengelige, ville en motoffensiv sannsynligvis bare ha ført til tap av handlefrihet. Dette tilsier at offensiv opptreden ikke bare er forbundet med å reagere raskt, men også med å sørge for kontinuitet i operasjonen for å skape og utnytte muligheter (vindu) som oppstår.

NORGES LANDSTRIDSKREFTER – HÆREN/HEIMEVERNET

Brigadeoperasjon; forenklet fremstilling av et system av systemer i innsats

Brigadeoperasjoner

Brigaden er et system av systemer for ledelse og ledelsesstøtte, manøvrer, og taktisk og logistisk støtte tilpasset oppdraget den skal løse. I Forsvarets operative struktur er brigadene primært dimensjonert for å gjennomføre kampoperasjoner.

Brigaden skal kunne gjennomføre kampoperasjoner selvstendig – eller i rammen av en høyere enhet, men alltid med logistisk støtte. Den er også i stand til å gjennomføre alle andre relevante operasjoner for landstridskreftene. Oppdragsløsningen baserer seg på samme grunnorganisering, men med tilpasninger av fordeling mellom kapasiteter, type kapasiteter, størrelse og operasjonsmønster.

Brigadeoperasjoner innebærer å utnytte og kombinere innsatsen av brigadens ulike systemene for å nå en felles målsetting. Brigaden er et nettverk der noen innhenter informasjon, noen analyserer og beslutter, noen sørger for effekt ved å manøvrere eller ramme. Normalt gjør de enkelte delsystemene alt dette i større eller mindre grad internt, samtidig som de har en rolle i brigadens system av systemer. Brigadesjefens oppgave er i første rekke å fastsette målet – gi sin intensjon, og deretter støtte sine undergitte i å løse sine deler av operasjonen, eventuelt endre målsetting eller metode. Målsettingen kan f.eks. være å stabilisere en situasjon, slå en gitt fiende, holde et landområde eller dele ut matrasjoner og melsekker.

TABLÅ 5

Viljen til å kunne utnytte muligheter er knyttet til forhold som tillit mellom sjefer, risikovillighet og evne til å ta initiativ. Disse forholdene kan trolig utvikles best gjennom trening i fredstid.

Vurderinger omkring egen og motstanderens kulminasjonspunkter er helt sentrale i denne sammenhengen. Selv om vi ønsker en pågående og vedvarende serie med aktiviteter, er det slik at før eller siden vil det stanse opp. Når egne styrker ikke lenger suksessfullt kan fortsette operasjonene har den nådd sitt kulminasjonspunkt¹⁹. Å identifisere eget kulminasjonspunkt og avslutte egen aktivitet før dette punktet nås, blir dermed en egen vurdering som må gjennomføres og som står i motsetning til ønsket om kontinuitet i operasjonen

Sentrale problemstillinger under vurdering av prinsippet offensiv opptreden kan være:

- * Hvordan kan jeg beholde nok fleksibilitet for å kunne skape og utnytte nye muligheter?
- * Hvordan kan aksjon og reaksjon anvendes for å skape handlefrihet?
- * Hvor er mitt eget og motstanderens kulminasjonspunkt?

Kraftsamling

Med kraftsamling menes å distribuere effekt i tid og rom.

Å kraftsamle i tid kan forklares som at mange aktiviteter skjer over hele operasjonsrommet samtidig. Dette kan en kalle distribuert samtidighet. Kraftsamling i rom betyr at en aktivitet konsentreres til et avgrenset rom. Det går ikke an å kraftsamle i hele rommet hele tiden, en slik kraftsamling er derfor sekvensielt avgrenset i rom. Dette kan man kalle sekvensiell konsentrasjon.

Hvordan effekt skal distribueres, påvirkes av graden av situasjonsbevissthet. Dersom en har et meget godt situasjonsbilde, er det grunn til å velge den mest effektive (presise og økonomiske) måten, nemlig distribuert samtidighet. På den annen side er det slik at dersom man ikke har et godt situasjonsbilde, så må man ofte velge sekvensiell konsentrasjon

¹⁹ Nato Guidelines for Operational Planning (GOP, Draft June 2003, s 3-13

til tross for at dette ofte er den mest ineffektive (unøyaktige og uøkonomiske) og risikable måten å anvende landmakt på.

Dersom situasjonsbildet er meget godt og trusselen er svært stor, skulle en tro at det var riktig med en hensynsløs sekvensiell konsentrasjon. Paradoksalt nok er dette trolig en ufornuftig måte å anvende ressursene på, da det høyst sannsynlig vil føre til en symmetrisk konfrontasjon som er uøkonomisk, og som vi trolig ikke har ressurser til å vinne. En slik situasjon bør derfor møtes med andre strategier og tiltak.

I noen tilfeller vil det altså være riktig med sekvensiell konsentrasjon for å kunne oppnå ønsket effekt, mens det i andre tilfeller er mer riktig å anvende ressursene i henhold til distribuert samtidighet.

Ved å analysere begrepet momentum kan man sette opp følgende ligning:

$$\textit{momentum} = \textit{masse} \times \textit{hastighet}$$

I denne sammenhengen betyr masse samlet kampkraft. Dette innebærer at det er to variabler som har innvirkning på momentum, nemlig hastighet og kampkraft. De fleste vil nok være enige i at når man samler (konsentrerer) mye kampkraft (store avdelinger eller effekter), så er det nesten en lovmessig sannhet at hastigheten går ned. Når man ser på ligningen over i lys av distribusjon, kan man trekke den slutning at distribusjon gir høyere hastighet enn kraftsamling og dermed kan skape samme momentum som kraftsamling.

Det er derfor slik at det *ikke bare er en stor samlet kampkraft* som gir momentum. Samme totaleffekt kan skapes av mindre, men raskere avdelinger.

Sentrale problemstillinger under vurdering av prinsippet kraftsamling kan være:

- Når og hvor bør ressursene konsentreres og distribueres?
- Hvordan vil endringer i situasjonsbildet påvirke konsentrasjon og distribusjon over tid?

Tempo

Tempo er evne til å holde en relativt høyere hastighet i forhold til motstanderen både i beslutningssløyfen og under gjennomføringen av operasjonen.

Den parten som har det høyeste tempoet, vil være i stand til å ta initiativ og dermed igangsette egne aksjoner som motstanderen tvinges til å reagere på. Følgelig er det slik at dersom eget tempo blir lavere enn motstanderen, vil han iverksette aksjoner som vi må reagere på. Dersom vi hele tiden må bruke mesteparten av våre ressurser på å reagere på motstanderens handlinger, kan det medføre at vi tvinges inn i direkte konfrontasjon, noe vi bør unngå.

Relativt høyere beslutningstempo oppnås ved å være i stand til å gjennomføre beslutningssløyfen raskere enn motstanderen. Dette er knyttet til graden av situasjonsbevissthet.

Et godt situasjonsbilde gir et godt beslutningsunderlag. Dersom situasjonsbildet er godt, er vi i stand til å ta raske og tidsriktige beslutninger som fører til en presis anvendelse av ressursene.

Dersom situasjonsbildet er dårlig, kan man risikere å bruke for lang tid på å vurdere slik at man taper muligheten for initiativ og må reagere på motstanderen. I slike tilfeller må tempoet holdes oppe gjennom å akseptere en mer upresis anvendelse av ressurser med den risiko dette innebærer. Avveiningen blir her mellom risiko og behov for nøyaktighet og sikkerhet.

Gjennomføringstempoet i operasjonen påvirkes blant annet av forhold som avdelingenes fysiske mobilitet, fremryknings-hastighet, situasjonsbilde, hastighet i ledelsesapparat, hastighet på taktisk støtte og logistikk.

Det er derfor nødvendig å vurdere disse forholdene for å komme frem til handlemåter som gir høyt gjennomføringstempo.

Sentrale problemstillinger under vurdering av prinsippet tempo kan være:

- Hvordan bør operasjonen ledes for å oppnå høyt planleggings-tempo?
- Hvordan kan jeg disponere ressursene slik at jeg oppnår høyt gjennomføringstempo?

Sikkerhet

Sikkerhet innebærer å beskytte egne styrker og dermed redusere risikoen ved operasjonen.

Sikkerhet handler om å kompensere for det usikre. Dersom situasjonsbevisstheten er lav, må man avsette mye ressurser til sikkerhet. Dersom situasjonsbevisstheten er høy, er dette ikke like nødvendig. Behovet for sikkerhet er altså sterkt knyttet til kvaliteten på situasjonsbildet.

Dersom man binder store ressurser til sikkerhet, vil det redusere ressursene som er tilgjengelige for egen aktivitet rettet mot måloppnåelse. En kan derfor si at behovet for styrker til sikkerhet også må balanseres mot behovet for styrker til egen aktivitet.

Det er også slik at sikkerhet og aktivitet har dynamiske og komplementære forhold. Dersom egen aktivitet er høy og lykkes i å påvirke motstanderen, vil motstanderens evne til å påvirke oss reduseres, og følgelig vil vårt eget behov for sikkerhet reduseres. Sikkerhet er således knyttet til vår påvirkningsevne.

På denne måten kan en si at antitesen til sikkerhet er aktivitet. Jo mindre ressurser en setter av til sikkerhet, jo mer har en til egen aktivitet rettet mot motstanderen.

Behovet for sikkerhet er knyttet til hvem som har initiativet, eller hvem som agerer. Dersom vi er den agerende part, vil motstanderen sette av mye ressurser for å motvirke vår handling og dermed ha lite ressurser til å bruke mot oss på andre områder. Dermed ser en at egen aktivitet indirekte reduserer behovet for egen sikkerhet.

Tempoet har også betydning for sikkerheten. Dersom vårt tempo er så høyt at motstanderen ikke rekker å reagere på våre trekk, vil behovet for egen sikkerhet reduseres. En annen måte å oppnå sikkerhet på er å bruke villedning slik at motstanderen ikke er i stand til å sette inn ressurser mot oss. Landmaktens operative grunnsyn benytter både tempo og villedning som metoder å forskyve motstanderen på.

Landmaktens form for manøverkrigføring legger stor vekt på evne og vilje til å ta risiko. Dette er ikke i konflikt med prinsippet om sikkerhet, som på ingen måte må forstås som forsiktighet. Selv når man velger å ta en kalkulert risiko, så vil man selvfølgelig forsøke å redusere risikoen så mye som mulig.

Sentrale problemstillinger under vurdering av prinsippet sikkerhet kan være:

- Hvordan skal behovet for egen sikkerhet balanseres mot egen aktivitet?
- Ved å analysere forholdet mellom aktivitet og sikkerhet, hvor er jeg nødt til å avsette dedikerte ressurser til sikkerhet?
- Hvordan kan jeg villedning motstanderen for å øke egen sikkerhet?
- Hvordan kan jeg øke tempoet for å øke egen sikkerhet?
- Hvordan kan jeg redusere risikoen ved operasjonen?

2.5 Feltfunksjoner

Feltfunksjonene²⁰ representerer byggeblokkene som landmakten anvender for å generere kampkraft.

Landmaktens samlede kampkraft utgjøres av den samlede kraften av manøver, ildstøtte²¹, etterretning, beskyttelse, luftvern, logistikk og kommando.

20 Bruk av feltfunksjoner i stedet for basisfunksjoner som i FFOD, er for å tilnærme seg samme organisering og tilnærming som NATO bruker i sine landmilitære doktriner. Basisfunksjonenes hovedhensikt er å virke som analytiske verktøy som grunnlag for utvikling av strukturer (styrkeproduksjon). Feltfunksjonene beskrevet i ATP 35 (B) (AJP 3.2) er som følger: "Commanders integrate and coordinate these functions (combat functions) to synchronize battle effects in time, space and purpose." Denne forståelsen samsvarer med beskrivelsen i denne doktrinen.

21 Merk at ildstøtte også omfatter påvirkningsevne.

Feltfunksjonene kombineres for å gi nødvendig fleksibilitet i styrkene slik at de kan utnytte muligheter i situasjonen og hos motstanderen i tid og rom. På denne måten skapes både synergier og rettet effekt.

Utover denne rollen er også feltfunksjonene et verktøy som nyttes i forbindelse med utvikling av fremtidige kapasiteter.

Manøver

Manøver er den rent fysiske manøvreringen for å forflytte seg til en posisjon hvorfra en kan påvirke motstanderen og manøvrere for å oppnå forskyvning. Dette innebærer å flytte styrker i kombinasjon med ild, eller potensiale for ild, for å oppnå en fordel i forhold til motstanderen for å fullføre oppdraget²².

Manøver er virkemiddelet for å oppnå rettet effekt av kampkraften i det avgjørende punktet for å komme motstanderen i forkjøpet, forskyve eller skape sammenbrudd i hans styrker.

Manøver er i hovedsak en fysisk dimensjon, men kan skape moralske effekter som usikkerhet, forvirring og handlingslammelse.

Manøver innebærer en balanse mellom hastighet og sikkerhet, bredde og dybde, konsentrasjon og spredning. Dette innebærer at risiko ligger implisitt i manøver. Gjennom balanseringen av disse elementene kan manøver bidra til to sentrale effekter: (1) å påvirke motstanderen på en slik måte at han ikke kan yte effektiv motstand eller mottiltak, og (2) at egne stridsmidler og effekter får større effekt.

Ved gjennomføringen av operasjoner ligger hovedfokuset på å holde et overlegent tempo gjennom hele operasjonen. Kombinasjonen av posisjon og tempo med potensial for konfrontasjon og forskyvning muliggjør manøver for å påvirke motstanderen både fysisk og mentalt. Dette muliggjør en større fleksibilitet i tilnærming til operasjoner med lavere intensitet og i den lavere delen av konfliktspekteret.

²² Definisjon er hentet fra NATO AAP-6, Terms and Definitions

Sjridsvogn Leopard 2A4 er Hærens mest slagkraftige våpensystem. (Foto: Torbjørn Kjosvold)

Ildstøtte

Ildstøtte er evne til å påvirke en motstander til å oppgi sine ambisjoner ved hjelp av dødelig ild eller ikke-dødelig ild eller en kombinasjon av dem. Ildstøtte er den samlede og koordinerte anvendelse av direkte og indirekte systemer mot bakkemål til støtte for landoperasjoner.

Ildstøtte søker å påvirke en motstander til å oppgi sine ambisjoner ved hjelp av dødelig ild eller ikke dødelig ild eller en kombinasjon av dem.

Ildstøtte har tradisjonelt blitt betraktet som evnen til å påvirke med dødelig ild. Dødelig ild vil fortsatt være det dominerende virkemiddelet for å påvirke en motstander i operasjoner. Denne typen ild rettes normalt mot motstanderen for å ødelegge hans styrker og kampkraft og redusere hans kampvilje. Dødelig ild kan virke over hele operasjonsområdet og

NORGES LANDSTRIDSKREFTER – HÆREN/HEIMEVERNET

Rørartilleri: en kritisk viktig kapasitet i brigaden

Artilleribataljon

Artilleribataljonen er brigadesjefens ressurs som med langtrekkende ild både kan ramme motstanderen og skape forutsetning for å manøvrere med brigadens kampbataljoner. Artilleriet har stor momentan ildkraft – og evne til å opprettholde ilden over lang tid.

I kombinasjon med lang rekkevidde gir dette mulighet for rask endring i kraftsamling av ilden. Dermed gis også mulighet til raskt å endre kraftsamling for brigaden. Mindre artillerieslementer kan inngå som del av en bataljonsstridgruppe.

Hærens artilleribataljoner inneholder rørartilleri og rakettsystemer. I tillegg inngår ledelse, stridstren og spesielle støtteelementer som værtjeneste og ildledere. De selvdrevne kanonene og MLRS er pansret, har god taktisk mobilitet og kan operere spredt. Siden antall skyts i avdelingene er lavt, er alt dette svært viktig for å unngå en for stor reduksjon i stridseffekten gjennom fiendtlig kontrabeskytning.

Rørartilleriet har sin styrke i presisjon, stor variasjon i granattyper og god evne til å opprettholde ild over tid. Rakettsystemene har en lengre rekkevidde og en svært stor momentan ildkraft. De har imidlertid en relativt stor signatur og mer begrenset ammunisjonsutvalg. For begge våpensystemer vil innføring av målsøkende og programmerbar ammunisjon gi muligheter for en mer effektiv bekjemping av også pansrede kjøretøy og punktmål.

TABLA 6

bidrar med direkte og indirekte effekter til formende, avgjørende og støttende operasjoner.

Ikke-dødelig ild er påvirkning som gjør at vi kan endre på tilstanden til en motstander uten særlig grad av ødeleggelse. Påvirkningen retter seg i hovedsak mot viljen til motstand og mot forhold som har betydning for stridsevnen i motstanderens organisasjon. Informasjonsoperasjoner og elektronisk krigføring er eksempler på anvendelse av ikke-dødelig ild. Ikke-dødelig ild får således større relevans i den lavere delen av konflikt-spekteret enn dødelig ild.

Ildstøtte må ikke bare betraktes i en ren landmilitær sammenheng, men også i en ramme av fellesoperasjoner. Ildstøtte levert fra sjø- eller luft-plattformer må integreres med landstyrkenes organisatoriske ressurser.

Ildstøtte kombinert med manøver utgjør en avgjørende effekt. Den tyske Blitzkrieg er et eksempel på det. Forutsetningen i effektiv utnyttelse ligger i synkronisering og koordinering.

Etterretning

Etterretning er evnen til å bidra til en bedre situasjonsforståelse og dermed skape solid beslutningsgrunnlag for avgjørelser.

Etterretning er resultatet av en prosess basert på informasjon som er samlet inn, analysert og satt sammen i en logisk sammenheng som reflekterer situasjonen og motstanderen.

Etterretning om motstanderen skal si noe om hans kapasiteter og mulige handlemåter, antatte målsettinger og fremdriftsplan. Etterretning bør også vurdere hvordan motstanderen tror vi vil operere. Dette skaper grunnlag for sjefen til å velge handlemåte.

Etterretning er i tillegg et viktig grunnlag for en effektiv villledningsoperasjon. Riktig informasjon gir et bedre situasjonsbilde og bedrer dermed mulighetene for mer effektiv utøvelse av ledelse. Riktig informasjon til rett tid i form av etterretninger bidrar til å forme operasjonsrommet, til at det er mulig å skape hurtige avgjørelser med rettet

Pionerpanservogn fra Telemark bataljon i Irak. (Foto: Torbjørn Kjosvold.)

effekt, og til å balansere eget ressursforbruk med oppgaven. Dette innebærer styring med informasjonen.

Beskyttelse (mobilitet, kontramobilitet og overlevelse)

Målsettingen med beskyttelse er å øke egen mobilitet, redusere motstanderens mobilitet og vedlikeholde egen stridsevne²³.

Beskyttelse bidrar ikke til å skape noen form for rettet effekt overfor en motstander. Beskyttelse må i stedet sees på som ett av flere elementer som bidrar til å skjerme egne styrker slik at de kan gjennomføre nødvendig rettet påvirkning.

Sjefen etablerer aktive og passive beskyttelsestiltak for å øke sikkerheten for egen styrke. Beskyttelsestiltak sikrer opprettholdelse av stridsevne og mobilitet, og bidrar til suksessfull måloppnåelse. Beskyttelse etableres

²³ Stridsevne er den operative sjefs samlede vurdering av en avdelings stridsverdi (personel/materiell-status), stridsutholdenhet og handlingskompetanse for å løse stridsoppdrag. Den må ikke forveksles med kampkraft, som er evnen til tapspåføring.

innenfor følgende fire områder: (1) mobilitet, (2) antimobilitet, (3) overlevelse og (4) ABC innsats²⁴.

Mobilitet er en forutsetning for å kunne etablere et overlegent tempo og deretter vedlikeholde det. Fremkommelighet i lende, hvor en i stor grad kan gjøre seg uavhengig av infrastruktur, og evne til å forsere hindre er av stor betydning for landstyrker.

Antimobilitet fordrer nøye planlegging og må være en del av utformingen av en operasjonsplan. Antimobilitet omfatter normalt tiltak innenfor hinderarbeider, minefelt, ødeleggelse og konstruksjon. Kombinering av andre beskyttelsestiltak med antimobilitet kan forsterke effekten av tiltakene.

Overlevelse inkluderer alle forhold som gjelder beskyttelse av personell, våpen og materiell. Dette kan også inkludere tiltak for villedning. Spesielt for internasjonal deltakelse er beskyttelse viktig, siden dette har direkte betydning for den politisk og den nasjonal støtte for deltakelsen og oppdraget. I NATO inngår dette under begrepet *Force Protection*.

Et grunnleggende ABC-krav for sjefen er å organisere operasjonene slik at avdelingen kan operere effektivt i et ABC-miljø uten tap av stridsevne. Dette medfører behov for ulike beskyttelsestiltak, som villedning, dekning og skjul, spredning og tempo i planlegging og gjennomføring av tiltak/mottiltak, samt varslingssystemer og -anordninger. Offensive tiltak mot ABC er innhenting av etterretninger om identifisering og lokalisering av motstanderens ulike ABC systemer og å foreta nødvendige tiltak for å nøytralisere eller ta bort trusselen.

Utfordringen for ABC-innsatsen er å balansere beskyttelsestiltak med vedlikehold av egen stridsevne og vurdere risikoen ved gjennomføringen av tiltak/mottiltak med gevinsten.

24 STANAG 2451 NBC - ratification draft - Doctrine for the NBC defence og NATO Forces - ATP-59(B)(AJP-3.8) er for tiden til høring i Forsvaret. FABCS vil etter hvert arbeide inn de konsekvenser denne doktrinen vil få for norske landstyrker.

NORGES LANDSTRIDSKREFTEN - NØRDE/HJEMVERNET

Luftvern: en treenighet i tett samarbeide med manøver – et krav fra NATO

Luftvern bataljon

Luftvern bataljonen gir brigadene kapasitet til å oppdage og bekjempe fiendtlige luftfartøy. Luftvernet i brigadene består av elementer fra NASAMS og NALLADS. NASAMS styrke produseres av GIL og er brigadens områdeluftvern.

NASAMS har begrenset mobilitet og beskyttelse, og er ikke egnet til å følge manøverenheter på stridsteknisk nivå. I operasjoner hvor allierte luftstridskrefter har luftherredømme kan det være tilstrekkelig å deployere bare NALLADS.

NALLADS gir ekstra luftverndekning for prioriterte enheter, og etablerer korthold luftvern til støtte for manøveravdelingene i brigaden. Disse er utsatt for trusler fra helikoptre, UAV og nærstøttefly som opererer slik at de ikke fanges opp av NASAMS. Ildenhetene har tilsvarende mobilitet og beskyttelse som avdelingene som støttes.

Luftvernet er landstridskreftenes mest ren dyrkede nettverksbaserte system. Ildenhetenes radarer og ledelselementer er klart adskilt, og har i praksis ingen effekt enkeltvis. Robust samband og K2IS er derfor en avgjørende suksessfaktor for luftvernet. Det er kritisk viktig at luftvernet på tvers av nivåer og alliansepartnere kan tilknyttes hverandre sømløst, slik at etterretninger, måldata og kontrollordre kan flyte mellom avdelingene. Det er en forutsetning for at luftvernet skal godkjennes som primær luftvern, og avgjør dermed i praksis om det kan nyttes i en multinasjonal operasjon eller ikke.

TABLA 7

Luftvern

Luftvern beskytter egne avdelinger og nøkkelressurser og skaper betingelser for å manøvrere med bakkestyrker.

Det mest effektive luftvern er at egen side har et (varig) luftherredømme i et gitt krigsteater. Har en ikke luftherredømme, er eget bakkebasert luftvern av stor betydning for om en kan operere effektivt med egne bakkestyrker.

Luftvernet har størst betydning for operasjoner av høy intensitet. Det har sin hovedfunksjon mot direkte påvirkning fra motstanderen og søker å motvirke motstanderens situasjonsbilde gjennom å ta bort droner, UAV, fly osv.

Avhengig av motstanderens kapasiteter og evner, og av lufttrusselen, kan tilgangen på eget luftvern og rekkevidden av det være avgjørende for evnen til mobilitet og graden av kraftsamling i tid og rom.

Luftvern muliggjør mobilitet, har evne til offensiv opptreden, utnytter muligheter i situasjonen og påvirke motstanderens systemer på lengre rekkevidde. For sjefen innebærer dette å balansere beskyttelsen av egne hovedstridsmidler med risikoen for avdelinger som opererer utenfor luftvernet.

Logistikk

Logistikk er direkte knyttet til landstyrkenes evne til å gjennomføre operasjoner over tid og holde et overlegent tempo under gjennomføringen. Logistikken i et manøverkonsept kjennetegnes ved at støtte og forsyninger fremføres til manøveravdelingene. Den kjennetegnes videre ved at den organiseres med sentralisert ledelse og desentralisert utførelse. Sjefen beregner behovet for logistikkstøtte tilpasset kommende operasjoner, og logistikkenheten utarbeider forbruksprognoser for å starte klargjøringen av ressurser. For å gi manøverenheter og taktiske støtteenheter større muligheter til å utføre sin primærfunksjon støttes de offensivt av høyere nivåes fremskutte logistikkenheter i planlegging og utførelse av logistikkstøtten. Logistikkenhetene skal gjennomgående fremføre nødvendige forsyninger og logistikkressurser til lavere nivå, normalt

NORGES LANDSTREKSKREFTER - HÆREN/HEMMEVERNET

Logistikkbataljonen; fra avansert kirurgi til påfylling av drivstoff

Logistikkbataljon

Logistikkbataljonen inneholder de logistikelementene i brigaden som enten disponeres direkte fra brigaden, eller er av en slik art at de kan kraftsamles og om disponeres innen brigaden.

De logistikelementene som inngår organisatorisk i andre avdelinger er et minimum av støtte og enbrukerkapasiteter, tilpasset avdelingen de inngår i. Ledelsen i logistikkbataljonen samlokaliseres eller integreres i brigadeføderasjonen.

Sanitetskompaniet er det største enkeltlementet i logistikkbataljonen. Det inneholder hjelpeplasser og evakueringslag som normalt fordeles på manøvre og taktisk støtte etter behov. I tillegg er det et lett feltsykehus og ambulanser for transport fra underavdelinger til feltsykehuset, evt. videre bakover.

Resten av bataljonen består av logistikkkompanier. Disse inneholder begrensede kapasiteter til mottak og distribusjon av forsyninger, tilsvarende for diagnostisering og reparasjoner. Et tilpasset kompani støtter normalt hver manøverbataljon, det siste støtter i hovedsak artilleribataljonen og ingeniørelementer.

I tillegg til logistikkbataljonen er brigaden avhengig av støtte fra nasjonale logistikkbasiser og transportavdelinger både ved innsats og under utdanning. I multinasjonale operasjoner vil normalt deler av denne logistikkstøtten samordnes på tvers av de deltagende nasjonene.

TABLA 8

Uten et effektivt logistikkapparat vil operasjonene stanse opp. (Foto: Torgeir Haugaard).

bataljonsnivå. Dette skal gjøres til et tidspunkt som er tilpasset situasjonen og avdelingens behov, men slik at normal forsyningsbeholdning opprettholdes.

Manøveravdelinger og taktiske støtteavdelinger har et relativt stort behov for understøttelse. Dette innebærer at det ikke vil være mulig å etablere en balansert, innebygd forsyningsikkerhet for denne typen styrker på lavt avdelingsnivå som varer i flere døgn, uten at dette vil gå på bekostning av tempoet i operasjonen. En hyppigere etterforsyningsrytme er nødvendig, men kan føre til begrensninger i hvor dypt det er mulig å anvende manøverstyrker ved for eksempel gjennomføring av en påfølgende manøver. Uten en kontinuerlig understøttelse vil manøveravdelingene raskere kunne nå sitt kulminasjonspunkt og gjøre det vanskeligere å opprettholde et overlegent tempo over tid.

Styrker som opererer fra et spredt utgangspunkt i flanken og på dypet, må ha evne og egenskaper til å operere selvstendig i en avgrenset periode uten etterforsyning. Dette fordi en tradisjonell tilnærming med kontinuerlig etterforsyning kan være vanskelig under slike forhold.

En rask evakuering av såret personell krever at avdelingene har lagt planer for håndtering og evakuering til nærmeste sanitetsinstallasjon. En rask og sikker håndtering av skadet personell er avgjørende for avdelingens moral.

Tempo er avhengig av et funksjonelt vedlikeholdssystem. Vedlikeholdet konsentreres om forebyggende vedlikehold og bruk av byttereserver og reparasjon av små skader. Avdelinger på bataljonsnivå og tilsvarende har normalt egne vedlikeholdsressurser for å ivareta små skader på flerbruker-materiell og middels skader på enbrukesmaterieill. Utover dette forsterkes reparasjonskapasiteten med ressurser fra høyere enhet, basert på prioritet, behov og situasjon.

Kommando

Kommando har til hensikt å organisere for en effektiv og funksjonell planlegging og ledelse av en operasjon.

Kommando er den prosessen hvor en sjef innprenter sin vilje og intensjon på sine underordnede. Den omfatter myndighet til og ansvar for å utplassere og gruppere styrker for å oppfylle oppdrag. Dette innebærer å etablere en oversiktlig og identifiserbar ledelsesstruktur for operasjonen.

Det har lenge vært normalt å beskrive utøvelsen av ledelse av militære avdelinger som kommando og kontroll, og disse to begrepene har på en måte blitt likestilte. I manøverorientert tenkning er dette ikke tilfellet.

Kommando omfatter kontroll,²⁵ og kontrollbegrepet må således betraktes å være en del av det å føre kommando.

Kontroll er den prosessen hvor sjefen, assistert av sin stab, organiserer, leder og koordinerer virksomheten til tildelte styrker²⁶. Definisjonen

25 Martin van Creveld (1985): *Command in War*, s. 1.

26 NATO: *Land Force Tactical Doctrine - ATP-35(B)*, 2-1. Command is the process by which the commander impresses his will and intentions on his subordinates. It encompasses the authority and responsibility of deploying forces to fulfil his mission. Control is the process through which the commander, assisted by his staff, organizes, directs and coordinates the activities of the forces allocated.

knytter begrepene kommando og kontroll til henholdsvis sjefen og hans stab. På denne måten kan en bedre skille deres respektive roller.

Sjefens rolle er å ivareta et antall funksjoner: (1) kjenne høyere sjefers intensjoner, (2) vurdere situasjonen, (3) ta beslutninger, (4) tildele oppdrag, (5) tildele ressurser, (6) lede styrkene, (7) understøtte styrkene, (8) motivere styrkene og (9) sørge for lederskap. Balansen mellom disse funksjonene vil variere med situasjon, tilgjengelige styrker og på hvilket nivå avdelingen er i den militære organisasjonen.

Staben er til for å kunne gi sjefen råd og støtte, samt for å kunne støtte underordnede sjefer. Stabens funksjoner er å: (1) samle informasjon, (2) vurdere, (3) forutse, (4) informere, (5) anbefale, (6) distribuere direktiv og ordre på vegne av sjefen, (7) føre tilsyn med og (8) koordinere²⁷.

En god ledelsesstruktur ivaretar underavdelingenes behov for å operere intensjonsbasert og gir muligheter for å samarbeide og koordinere horisontalt med andre avdelinger. Imidlertid går utviklingen i multinasjonale operasjoner mot en større grad av styring (kommandostyring). Dette er blant annet en konsekvens av ROE^{27b}-krav og politiske forhold.

Kommandostyring er også basert på “Sjefens intensjon”, Delegering av ansvar og myndighet ned i organisasjonen har basis i kommunikasjonsstrukturen. Delegeringen må imidlertid balanseres med tilgjengelig situasjonsbilde og graden av usikkerhet i situasjonen. Delegering av ansvar og myndighet har sammenheng med distribusjon av risiko. Stor grad av delegering medfører at sjefen distribuerer risiko ned i organisasjonen og aksepterer dermed en større grad av usikkerhet.

Denne usikkerheten kan reduseres gjennom styring med informasjon. Informasjonsstyring er evnen til å styre relevant informasjon til rett person på riktig tid i en slik form at den støtter beslutningsfatteren og gir en best mulig tidsriktig situasjonsforståelse.

Informasjonsstyring styrer informasjon fra forskjellige kilder og

²⁷ Ibid, 2-2 og 2-3.

^{27b} Rules of engagement

identifiserer hva som er relevant informasjon for den enkelte, hvor relevant informasjon er grunnlaget for å kunne utøve effektiv ledelse og ta riktige beslutninger. Relativ informasjonsoverlegenhet innenfor relevant informasjon legger grunnlaget for et overlegent tempo og mest mulig rettet effekt.

3. Operasjoner

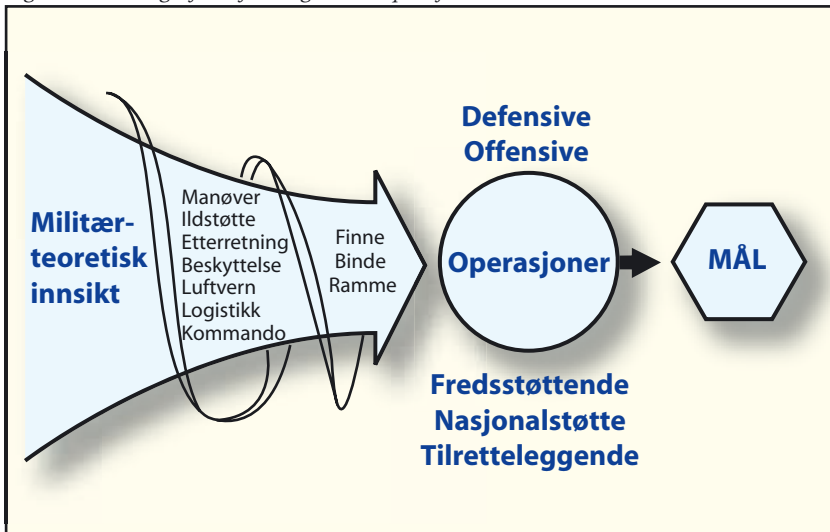
3.1 Hensikt

Hensikten med dette kapittelet å beskrive hvordan norske landstyrker anvendes i operasjoner innenfor en nasjonal og internasjonal ramme. Anvendelsen er beskrevet med bakgrunn i teoretisk plattform og de faktorer som bidrar til landstyrkenes kampevne. I sum skaper dette grunnlag for gjennomføring av ulike operasjoner som beskrives i de etterfølgende kapitler.

3.2 Operasjoner på operasjonelt nivå

Operasjonelt nivå utformer operasjonene med basis i overordnede politiske, diplomatiske, økonomiske og juridiske målsettinger og omsetter dem

Fig. 3.1 Grunnlaget for utforming av landoperasjoner.

sammen med militære målsettinger fra militærstrategisk nivå til operasjonsplaner hvor alle relevante militære virkemidler organiseres i en helhetlig sammenheng. En slik helhetlig operasjon benevnes kampanje.

Planlegging i bruk av landstyrker inngår som en del av operasjonelt nivå's prosesser og danner utgangspunktet for planlegging og gjennomføring av taktiske landoperasjoner. På denne måten forankres alle taktiske landoperasjoner i operasjonelt nivå's kampanje- og operasjonsplaner.

Operasjonelt nivå omfatter normalt to hovedtyper av operasjoner: fellesoperasjoner og komponentoperasjoner²⁸, og kan gjennomføres som nasjonale eller multinasjonale operasjoner.

3.2.1 Fellesoperasjoner

Fellesoperasjoner er integrerte operasjoner som inkluderer to eller flere forsvarsgrener. Hensikten med fellesoperasjoner er å integrere felles- og komponentressurser for å oppnå best mulig utnyttelse av ressursene for å nå fastsatte målsettinger.

Fellesoperasjoner planlegges og ledes fra operasjonelt nivå og omformer politiske og strategiske målsettinger til operasjonsplaner. Operasjonelt nivå organiserer operasjonene gjennom en helhetlig kampanjeplan, som danner grunnlag for underliggende operasjoner for å nå ulike målsettinger.

Fellesoperasjoner krever interoperabilitet mellom de ulike komponentene og aktørene i operasjonen. Interoperabilitet er nødvendig innenfor teknologi, kompetanse og doktrine. Gjennom tilstrekkelig grad av interoperabilitet kan synergi og komplementære effekter skapes i operasjonen.

Parallell planlegging gir synergieffekt som bidrar til sammenhengende og målrettede operasjoner hvor komponentbidragene bygges inn og synkroniseres. Dette fremmer desentralisert utførelse.

²⁸ Komponent angir oppgaver og bidrag fra den enkelte forsvarsgren til operasjonelt nivå's operasjoner.

Interoperabilitet for landstyrkene i en fellesoperasjon er avgjørende for å kunne være relevant og troverdig. Landstyrkenes fleksible kapasiteter kan nyttes alene eller sammen med annen forsvarsgren for å oppnå operasjonelle målsettinger.

3.2.2 Multinasjonale operasjoner

Fellesoperasjoner gjennomføres ofte som multinasjonale operasjoner. Dette er også tilfellet for landoperasjoner. Multinasjonale operasjoner involverer militære styrker fra to eller flere nasjoner og foregår over hele konfliktspekteret.

Multinasjonale operasjoner kan gjennomføres både innenfor og utenfor Norges grenser. I operasjoner utenfor Norges grenser vil landstyrkene operere gjennom NATO eller en ad hoc koalisjon. Normalt vil landstyrkene inngå med elementer i en egen landkomponent, som er under internasjonal kommando av en komponentsjef.

Kommandoforholdene krever entydig forståelse og anvendelse. I denne forbindelse kan tolkningen av ulike kommandoforhold være forskjellig hos enkelte nasjoner. Det er nødvendig at sjefen har forstått hvilken myndighet og hvilket ansvar som er tillagt ham.

Multinasjonale operasjoner skiller seg fra nasjonale operasjoner på enkelte områder. Forhold som kultur, språkforskjeller, ulike doktriner, ulik terminologi og standardisering av utstyr, materiell og våpen, treningsstandard og tilgang på etterretninger vil ha innvirkning på utforming og gjennomføring av operasjoner. Gode forberedelser før deployering vil imøtekomme disse utfordringene, men det er nødvendig at landstyrkene har en forsvarlig grad av interoperabilitet med den enhet de skal inngå i.

3.2.3 Landoperasjoner på operasjonelt nivå

Operasjonelt nivået vil synkronisere og koordinere alle operasjonslinjene, inkludert dem som omfatter landstyrkene. Tilsvarende vil den

NORGES LANDSTRIDSKREFTER – HÆREN/HEMMEVERNET

Fellesoperativt og multinasjonalt samarbeid er forutsetning for vellykkede operasjoner

Joint og Combined

Landstridskreftene løser oppdrag som en del av en fellesoperasjon hvor samarbeid med de øvrige forsvarsgrener og utnyttelse av NATOs fellesoperative ressurser ikke bare skaper effekter hver for seg, men bidrar til å skape helt nødvendige synergieffekter.

Spesielt ved innsats i Norge vil tett samarbeid med Luftforsvaret og Sjøforsvaret være normalt. I tillegg til sikring av luftrommet bidrar Luftforsvaret med luftvern, nærstøtte fra jagerfly og transport. På lengre sikt vil bidragene til ISTAR kunne økes – gjennom UAV, utnyttelse av maritime overvåkningsfly, EK-fly og radarkjeden. Sjøforsvaret sikrer kystaksen, og kan bidra med luftvern, ildstøtte, transport av mindre enheter og etterretninger.

I operasjoner kan Norge av politiske og militære årsaker stille styrker som del av en allianse eller innen rammen av andre multinasjonale strukturer, både i og utenfor Norge. Dette innebærer at Hærens feltavdelinger kan være under kommando av en utenlandsk sjef, etter netningslinjer gitt av norske myndigheter, og samarbeide med sideordnede utenlandske avdelinger. I mange tilfeller vil utenlandske avdelinger inngå i norske eller norskledede forband.

Dette stiller store krav til styrkenes interoperabilitet, i første rekke til språk og prosedyrer, og innen ledelse og planlegging. I kampoperasjoner er mulighetene for tett strids teknisk samarbeid begrenset, i andre operasjoner kan enheter integreres på meget lavt nivå. Hæren støttes også i stor grad av utenlandske luft- og sjøstyrker. I forhold til norske styrker kan disse bidra både i større omfang, og med et bredere spekter av kapasiteter, bl.a. nærstøtte fra fly og helikopter, utvidet lufttransport, og tung nærstøtte fra skip.

TABLA 9

landmilitære sjefen søke å utnytte og integrere plattformer og effekter fra andre forsvarsgrener og nasjoner i utformingen av egne operasjoner. En grunnleggende forutsetning for effektivt samarbeid og integrering av stridseffekter er forståelse av de enkelte aktørenes kapabiliteter, styrker og svakheter, og gjensidig forståelse av komponentdoktrinene er nødvendig. Felles planlegging av operasjoner sammen med rutiner for koordinering og liaison med taktisk nivå muliggjør målrettede og synkroniserte operasjoner.

I NATO-operasjoner nyttes NATOs doktriner som grunnlag for gjennomføring av operasjoner. I koalisjonsoperasjoner kan dette være varierende, ved at nasjoner kan ha forskjellige doktriner og nasjonale reguleringer som påvirker oppgaver og roller for den enkelte. I multi-nasjonale operasjoner er det to grunnleggende forhold som må ivaretas: innflytelse og innsyn. Innflytelse innebærer evne til å påvirke utformingen av planer, og innsyn innebærer at relevant grunnlagsmateriale som beslutningsgrunnlag gjøres tilgjengelig for avdelingen.

Heimevernet gir støtte til sivilbefolkningen under flommen på østlandet i 1995. (Foto: FRM).

F-16 kampfly kan gi effektiv nærstøtte til bakkestyrkene. (Foto: NORDETMAN).

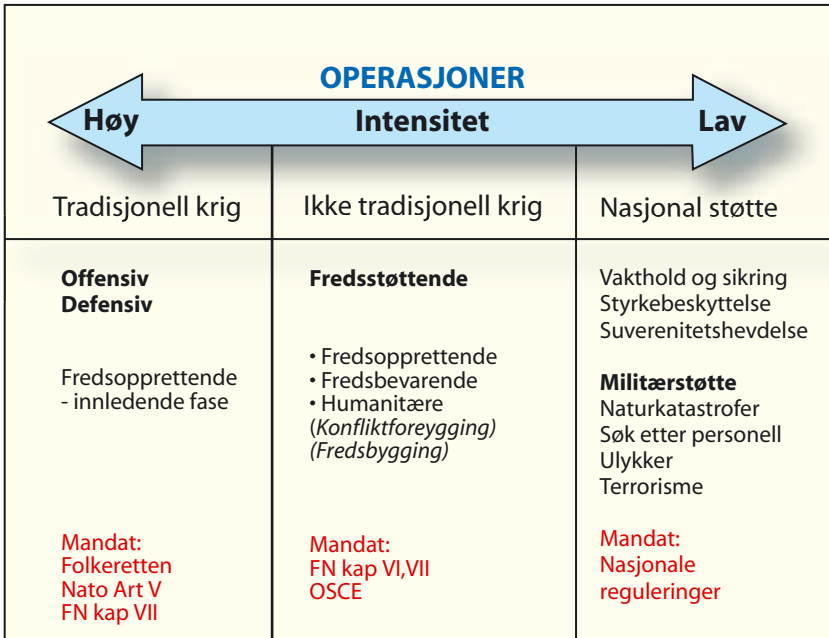
3.3 Taktiske landoperasjoner

3.3.1 Karakteristikk

Landoperasjoner gjennomføres som en integrert del av en fellesoperasjon. Norske landstyrker vil alltid gjennomføre operasjoner i en operasjonell ramme og ofte også i en multinasjonal ramme. Landstyrkene planlegger og organiserer sine operasjoner og bidrag som et komponentbidrag til operasjonelt nivå operasjoner.

De ulike operasjoner som landstyrkene gjennomfører, er beskrevet i kapittel 8-11.

Høyintensitetsoperasjoner kan deles inn i offensive (kapittel 7) og defensive (kapittel 8) operasjoner. Med høyintensitetsoperasjoner menes operasjoner som gjennomføres i krig eller i situasjoner tilnærmet krig. Typisk er dette operasjoner innenfor NATO-artikkel 5 eller i en innledende fase av en fredsopprettende operasjon under internasjonalt

Tilretteleggende operasjoner:

- Informasjonsoperasjoner
- Logistikkoperasjoner

Fig. 3.2 Sammenstilling av ulike operasjoner som landstyrkene gjennomfører

mandat. Slike operasjoner er preget av at bruken av makt inkluderer fysisk ødeleggelse.

I et manøverorientert konsept må offensive og defensive operasjoner betraktes som et hele. Den kontinuerlige vekselvirkningen mellom offensive og defensive operasjoner gjør at disse operasjonsformene er deler av det samme kontinuum.

Fredsstøttende operasjoner (kapittel 9) kjennetegnes ved at de rettes mot å gå mellom stridende parter i en konflikt for å legge grunnlag for å terminere konflikten med påfølgende overgang til fred mellom partene.

Nasjonale støtteoperasjoner (kapittel 10) gjennomføres for å utnytte landmilitære kapasiteter og ressurser som bidrag til samfunns- og individualsikkerhet.

Landstyrkene støtter tilretteleggende operasjoner (kapittel 11) for å koordinere og synkronisere øvrige stridseffekter og aktiviteter med operasjoner innenfor både høyintensitets- og lavintensitetsoperasjoner.

Økt effekt fra våpensystemer og spredning og dybde i moderne operasjoner gir muligheter for fleksibel bruk av ressurser i operasjoner. Landstyrkene må være i stand til å utnytte effekter og muligheter som skapes av operasjonelle effekter i tid og rom. Dette innebærer store krav til tempo i beslutningstaking og gjennomføring av operasjoner og til evne til å konsentrere effekter i tid og rom.

Situasjonsbevissthet er et nødvendig grunnlag, og samvirke og utnyttelse av operasjonelle informasjons- og innhentingsressurser kan gi sjefen et tilstrekkelig grunnlag for å påvirke motstanderens styrker med rettet effekt.

3.3.2 Forholdet mellom landoperasjoner og luftoperasjoner

Ved å etablere luftkontroll eller luftoverlegenhet gjennomfører luftmakt operasjoner som er grunnleggende nødvendige for landstyrkene, og ved å motvirke lufttrusselen gis landstyrkene handlefrihet i operasjonsrommet. Luftmakt bidrar med ild til støtte for landoperasjoner i form av offensiv flystøtte til avdelinger i stridskontakt (Close Air Support (CAS)).

Offensiv flystøtte søker også med operasjoner i motstanderens bakre områder å avskjære motstanderens forsyningslinjer og ødelegge nøkkelressurser og -komponenter (Air Interdiction (AI)).

Luftkomponenten støtter landstyrkene med taktisk helikoptertransport.

Luftmakt bidrar gjennom *Tactical Air Recce* (TAR) til økt situasjonsbevissthet for landstyrkene.

Landstyrkene samarbeider med luftkomponenten om luftromskontroll og vil motta Recognized Air Picture (RAP).

For utfyllende beskrivelse av luftmilitære kapasiteter, kapabiliteter og operasjoner vises det til Forsvarets doktrine for luftoperasjoner.

3.3.3 *Forholdet mellom landoperasjoner og sjøoperasjoner*

Gjennom å sikre sjøflanken med maritim sjøkontroll bidrar sjøoperasjoner til å eliminere eller degradere motstanderens evne til å projisere maktmidler mot landstyrkene fra sjøen. Dette gir landstyrkene handlefrihet til å operere i kystsonen og gjennomføre oversetting av mindre taktiske enheter og muligheter for evakuering over sjø.

Maritime styrker kan også støtte landstriden med ild mot motstanderens styrker og bidra til beskyttelse mot fly og missiler.

Gjennom å holde maritime kommunikasjonslinjer (SLOC²⁹) åpne kan landstyrkenes logistikkflyt over sjø etableres og vedlikeholdes.

Maritime styrker som opererer i flanke og på dypet, kan ved å avskjære motstanderens forsyningslinjer over sjø bidra til å svekke stridsevnen til hans landbaserte styrker.

Sjøforsvarets kystjegere og multinasjonale amfibiestyrker kan gjennom operasjoner i flanken og på dypet binde og sinke motstanderens landstyrker og true nøkkelressurser. På den måten bidrar disse operasjonene til å skape fordelaktige situasjoner som skaper muligheter.

For utfyllende beskrivelse av maritime kapasiteter, kapabiliteter og operasjoner vises det til Forsvarets doktrine for maritime operasjoner.

3.3.4 *Forholdet mellom landoperasjoner og spesialoperasjoner*

Spesialoperasjoner er operasjoner på operasjonelt og strategisk nivå som gjennomføres til støtte for operasjonelle og strategiske målsettinger.

Spesialstyrker gjennomfører i hovedsak tre typer operasjoner: special reconnaissance (SR), direct action (DA) og andre oppgaver.

Landstyrker kan i visse tilfeller enten støtte spesialstyrker i gjennomføring av operasjoner eller motta støtte, informasjon og etterretninger. Støtte til spesialstyrker kan blant annet omfatte logistikk, vakt og sikring og transport. I den grad operasjonssikkerheten kan ivaretas, vil spesialoperasjoner koordineres med de styrkene som opererer i området hvor spesialoperasjoner gjennomføres.

²⁹ SLOC: Sea Lines of Communication.

Avreise for det første partiet med norsk militært personell til Irak. (Foto: Stian Solum).

SR omfatter rekognosering av terreng, infrastruktur og motstanderen. Informasjon kan nyttes av landstyrkene til påfølgende bruk av terrenget, fastsetting av mål og identifisering av kritiske sårbarheter i motstanderens organisasjon og operasjon.

DA er eliminering av personell og ødeleggelse/sabotasje av kritiske mål. Effekten av slike operasjoner kan utnyttes av landstyrkenes påfølgende operasjoner. Gjennom målutvelgelsesprosessen kan landstyrkene levere innspill til mål som sjefen har behov for å påvirke.

Innenfor andre oppgaver kan landstyrkene samarbeide eller samvirke ved Combat Search and Rescue (CSAR) operasjoner.

3.3.5 Operasjoner i utlandet

Ved deltakelse i operasjoner i utlandet gjennomfører landstyrkene ulike aktiviteter for å sikre en best mulig organisering og tilrettelegging for operasjonen. Aktivitetene organiseres i ulike faser:

- *Forberedelser*; omfatter oppsetting av styrken og innhenting og analyse av grunnlagsinformasjon.
- *Planlegging*; planlegging for innsetting av styrken, rekognosering og planlegging av aktiviteter, oppgaver og operasjonen som helhet.
- *Deployering*; organisering av deployeringen til operasjonsområdet. Fasen går frem til styrken melder klar i operasjonsområdet og Transfer of Authority (TOA) til lokal styrkesjef er gjennomført.
- *Operasjonsfasen*; gjennomføring av operasjoner, oppgaver og aktiviteter i tråd med oppdraget og målsettingene.
- *Redeployering*; planlegging, organisering og gjennomføring av redeployering. Under redeployeringen vil TOA bli gjennomført fra lokal styrkesjef til nasjonal kommando.

Logistikkforhold under operasjoner i utlandet er beskrevet i pkt 11.4.7.

3.3.6 Landstyrkene i operasjonsområdet

Landstyrker utnytter operasjonsrommet fleksibelt og er ikke avhengig av konsentrasjon av styrker for kontroll. Rommet mellom som ikke er besatt av styrker kan overvåkes og kontrolleres av mindre sikringsstyrker, rekognoseringselementer, sensorer og UAV-er. Denne tilnærmingen muliggjør å operere spredt med evne til å konsentrere effekter, i motsetning til å operere med konsentrerte styrker. Et slikt mønster setter krav til sikkerhet og luftoverlegenhet for å beskytte egne styrker mot fiendens påvirkning og for å muliggjøre manøver. Viktigheten av å sikre egne flanker, opprettholde kontakten mellom egne avdelinger, holde åpne egne forsyningslinjer, og opprettholde sikkerheten i bakre områder må fortsatt tillegges stor vekt.

Sjefen søker å gjennomføre operasjonen innenfor den delen av operasjonsområdet som er best egnet for å oppnå ønsket effekt på motstanderen i tid og rom, og som samsvarer med oppdrag, intensjon og egne styrkers evne og kapasiteter.

Operasjonene søkes gjennomført på en slik måte at de fremstår som en sammenhengende operasjon for motstanderen ved å opprettholde kontinuitet i operasjonene. På den måten unngår vi at motstanderen etablerer evne til å organisere mottiltak mot kritiske sårbarheter i vår organisasjon.

3.3.7 Integrering av kampeffekter

Landmaktens kampkraft optimaliseres gjennom synkronisering, kombinerte effekter, oppgaveorganisering og kraftsamlingsretning. I tillegg vil kampeffekter fra operasjonelt nivå integreres.

3.3.7.1 Synkronisering og selvorganisering

Synkronisering og selvorganisering kan sees på som to ytterpunkter for hvordan kampkraften kan integreres i operasjoner.

Synkronisering er høyeste grad av samhandling i tid og rom for å oppnå synergieffekter i påvirkningen.

Synkronisering har som målsetting å optimalisere kampkraften og sikkerheten i en operasjon for å oppnå rettet effekt gjennom koordinert anvendelse av alle tilgjengelig ressurser. En negativ effekt av synkronisering kan være tap av evne til å vise initiativ og et redusert tempo.

Selvorganisering er en funksjonell, geografisk eller tidsmessig strukturell endring i enheter hvor de samhandler lokalt med sideordnede enheter som et supplement til gjeldende organisering for oppgaven.

Selvorganisering kan være som respons til en kritisk utvikling i situasjonen eller kan utnytte muligheter som plutselig åpner seg, hvor tempo og fleksibilitet i utførelsen er helt nødvendig. Den innebærer høy forståelse av intensjonen og høyt samhandlingsnivå.

Gjennom å oppgaveorganisere ivaretar landstyrkene nødvendig fleksibilitet og handlefrihet i anvendelse av virkemidler. Landstyrkene er i utgangspunktet organisert i avdelinger og funksjoner sammensatt av

forskjellige kapabiliteter og kapasiteter. Flexibiliteten i anvendelsen ligger i antallet avdelinger og hvordan de settes sammen. Høy fleksibilitet og stor effekt oppnås ved å sette sammen kapasiteter og avdelinger tilpasset ønsket effekt og situasjonen. I korthet er dette å knytte avdelinger og kapasiteter til oppgaver.

3.3.7.2 *Feltfunksjonenes bidrag*

Feltfunksjoner bidrar til integrering av kampkraften på følgende måte:

- *Kommando* tilrettelegger for effektiv planlegging, gjennomføring og synkronisering av operasjoner.
- *Kampavdelinger* vil gjennom manøver operere spredt med høy mobilitet og ha evne til å kraftsamle effekter fra spredt utgangsgruppering for en direkte og indirekte påvirkning mot motstanderens styrker. Denne effekten innebærer evne til å ødelegge motstanderens styrker i kamp. Gjennom initiativ og tempo i planlegging og gjennomføring utnyttes svakheter hos motstanderen og muligheter i situasjonen.
- *Ildstøtte* leverer koordinert indirekte presisjonsild i over store avstander fra spredt gruppering. Evne til manøver sammen med kampavdelinger og bruk av ildledere i kampavdelingene er nødvendig. Ildstøtte inkluderer dødelig og ikke-dødelig ild.
- *Etterretning* er sjefens øyne og ører og gir ham situasjonsbevissthet og beslutningsgrunnlag. Gjennom å analysere motstanderen, terrenget og andre relevante karakteristikker, og distribuere etterretninger i organisasjonen, skaper etterretningsfunksjonen de nødvendige forutsetninger for å finne, binde og ramme motstanderen.
- Ingeniøravdelinger og funksjoner fra operasjonelt nivå bidrar til beskyttelse og mobilitet for manøveravdelinger og støtteavdelinger. Spesielt vil mobilitetsfremmende tiltak være avgjørende for manøveravdelingenes evne til å opprettholde tempo. Beskyttelse

inkluderer aktive og passive tiltak innenfor posisjoner, spredning av styrker og materiell og villedning.

- *Luftvern* skaper betingelser for å finne, binde og ramme motstanderen i hele operasjonsområdet gjennom beskyttelse og luftromskontroll.
- *Logistikk* sørger for utholdenhet og tempo i operasjonene. Dette innebærer evne til prognose av støttebehov og evne til å bringe støtten ut til avdelingene. Operasjoner vil vanskelig lykkes uten at det blir gitt en logistisk støtte som gir den virkning som troppeførereren ønsker.

4. Ledelse

4.1 Innledning

Kapitlet om ledelse handler om ulike kommandometoder med fokus på intensjonsbasert ledelse og tilnærmingen til planlegging og gjennomføring av operasjoner.

I NATOs doktriner skilles det mellom *mission* og *tasks*. Denne inndelingen har ikke vært like entydig for norske landstyrker, hvor det ikke har vært noe skille mellom oppdrag og oppgaver. Ledelse, planlegging og gjennomføring av operasjoner medfører bruk av entydige og klart definerte begreper, og dette innebærer klargjøring av skillet. Landdoktrinen knytter *oppdrag* til *mission* og *oppgaver* til *tasks*.

Oppdrag er en klar og entydig beskrivelse av oppgaven og dens hensikt (NATO AAP-6).

Oppgave er en aktivitet som bidrar til å løse oppdraget, vil sjefen med basis i egen analyse normalt gi underliggende avdelinger oppgaver som bidrar til løsning av eget oppdrag. Gjennom oppgavene angir sjefen hva som skal gjøres for å oppnå sluttsituasjonen, hvem som er best egnet til å løse de ulike oppgavene, og hvilke ressurser trenger disse for å løse oppgavene. Sjefen sier ikke noe om hvordan undergitte skal løse sine oppgaver. Dette danner fundamentet for intensjonsbasert ledelse.

4.2 Intensjonsbasert ledelse³⁰

Intensjonsbasert ledelse er en ledelsesfilosofi som fremmer desentralisert ledelse og kontroll, handlefrihet, tempo og initiativ.

³⁰ Intensjonsbasert ledelse versus oppdragsbasert ledelse. FFOD benytter termen oppdragsbasert ledelse. Intensjonsbasert ledelse er fundamentet som oppdragsbasert ledelse bygger på og representerer således den grunnleggende byggeklossen i militær ledelse av operasjoner. Oppdragsbasert ledelse benevnes i Tyskland Auftragstaktik, i USA nyttes begrepet mission tactics og i England nyttes også begrepet directive control.

NORGES LANDSTRIDSKREFTER – HÆREN/HJEMMEVERNET

6. divisjonskommando; kompetanse og ramme for innsats hjemme og ute

Mobil taktisk landkommando

Hæren setter opp en mobil taktisk landkommando – 6. Divisjonskommando. Til daglig sikrer denne kompetanse i planlegging og gjennomføring av operasjoner over brigadenivå. I tillegg kan den på kort varsel settes inn for å lede begrensede operasjoner i Norge.

Dette kan være ledelse av militære styrker under en sivil katastrofe, eller forsterket ledelse av mindre styrker under en krise. Med forsterkning fra andre kommandonivå i Hæren, eller utenlandske styrkebidrag, kan kommandoen med lengre tid til forberedelser danne ledelse for en divisjon eller tilsvarende. Dette vil i første rekke være aktuelt som en del av NATOs ledelseelementer etter at hovedstridshandlingene i et område er avsluttet.

De nye brigadekommandoene er større en ledelsen i de tidligere taktiske brigadene i 6. Divisjon. Noen kapasiteter er tilsvarende som i divisjonskommandoen, eller kan tilpasses til å bli det. Det er imidlertid flere forskjeller som gjør det hensiktsmessig å operere med to nivåer: Divisjonskommandoen fokuserer på ledelse av brigader og regimenter. Brigadekommandoene fokuserer på ledelse av bataljoner. Dette har stor påvirkning på planlegging og ledelse av operasjoner. Å delta på divisjonsnivå har også en viktig politisk og mental side.

Divisjonskommandoen er mobil, men har ikke nødvendig mobilitet og beskyttelse til å følge mobile kampoperasjoner. Den har imidlertid større fleksibilitet i forhold til å kunne skaleres etter behov, og integrere utenlandske elementer.

TABLA 10

Intensjonsbasert ledelse karakteriseres blant annet ved dette:

- Undergitte sjefer forstår sjefens intensjon, de respektive undergittes sjefers oppgaver og konteksten for oppgavene (hensikten).
- Sjefen redegjør hvilke effekter (virkning i målet) undergittes sjefers oppgaver skal oppnå, og hvorfor de ønskes oppnådd.
- Undergitte sjefer tildeles ressurser for å gjennomføre oppgavene (tropper til oppgaver).
- Sjefen må tilpasse et lavest mulig nivå av kontrolltiltak for å unngå å begrense handlefriheten til sine undergitte sjefer.
- Undergitte sjefer kan avgjøre innenfor gitt handlefrihet hvordan de best oppnår ønsket effekt (mål).
- Sjefen anvender stabsprosesser og prosedyrer for å muliggjøre lavest mulig beslutningsterskel (FR 3-1)³¹.

For å oppnå disse forutsetningene må forholdet mellom sjefen og vedkommendes undergitte sjefer være basert på følgende forhold:

- tillit
- felles målsetninger
- at desentralisering er nyttig og i enkelte tilfeller nødvendig
- erkjennelse av styrker og svakheter hos den enkelte sjef
- at undergitte sjefer har vilje og evne til å ta ansvar
- effektiv beslutningstaking i hele avdelingen

Intensjonsbasert ledelse vil derfor være den best egnede tilnærmingen for effektivt å kunne håndtere uventede situasjoner som normalt oppstår som følge av usikkerhet og friksjon i strid.

En grunnleggende forutsetning for intensjonsbasert ledelse er fleksibilitet. Sjefer må være fleksible i tilnærmingen til oppdraget, situasjonen og motstanderen.

I enkelte situasjoner kan en større grad av direkte kontroll være ønskelig eller nødvendig, for eksempel dersom sjefen ønsker en større kontroll med undergittes gjennomføring med et oppdrag. Dette kan være aktuelt i

31 Felttjenestereglement 3-1 (FR 3-1) beskriver prosesser, prosedyrer og hjelpemidler for planlegging, ledelse og gjennomføring av operasjoner.

situasjoner hvor sjefen har begrenset handlefrihet, eller hvor politiske føringer påvirker hvordan et oppdraget skal gjennomføres. Kontrollen kan gjøres som et “rettet teleskop”³² eller ved direkte ledelse, hvor sjefen selv styrer utførelsen. Dette innebærer at sjefen må kontrollere at undergitte sjefer forstår intensjonen med oppdraget. Bruk av liaison og ordonnansoffiserer er en praktiske måte å ivareta dette behovet på.

Selv om sjefen i utgangspunktet søker å utøve intensjonsbasert ledelse, er det sjefen selv som den ansvarlige som bestemmer ledelsesmetode for den enkelte situasjon ved å anvende situasjonsbestemt ledelse. Dette betyr at han kan velge som ledelsesmetode, for eksempel ordrebasert ledelse³³. Grovt sett kan en si at det er sjefens syn på hvordan kontroll med operasjonen skal distribueres, eller delegeres som gir svar på hvilken ledelsesform han velger. I praksis vil en kunne se at deler av en operasjon blir ledet i tråd med oppdragsbasert ledelse, mens andre deler av operasjonen ledes med ordrebasert ledelse.

Gjennom utdanning og trening i fredstid opparbeider sjefer og avdelinger seg en “operativ mental infrastruktur” som på mange vis sier hva sjefer og avdelinger er i stand til å gjennomføre. I krig og konfliktsituasjoner er det nødvendig at underavdelinger ut fra denne operative mentale infrastrukturen kan oppfatte og forholde seg til situasjonen i tråd med oppdrag og intensjon. Dette gjøres ut fra erkjennelsen om at den som har skoen på, vet hvor den trykker. På den måten kan reaksjonstiden i avdelingenes beslutningsprosess reduseres.

Intensjonsbasert ledelse krever effektiv beslutningstaking hvor vi søker rettidige og tidlige beslutninger. Tidlige beslutninger lider ofte av at de er tatt på et for tynt informasjonsgrunnlag, og de innebærer å akseptere risiko. Kalkulert risiko (akseptere risiko) i militære operasjoner må oppfattes som evnen til å ta beslutninger på et akseptabelt grunnlag som bidrar til å forme egen situasjon og redusere motstanderens påvirkningsevne.

32 Begrepet er definert som “a dedicated information collector - a trusted and like-minded subordinate - to observe selected events or units and report directly to the commander” (US Army FM 6-0, august 2003) Norsk begrep er ikke fastsatt. Begrepet referer til “directed telescope” i Martin van Crefeld; *Command in War*. Sjefen sørger for å ha kanaler slik at han kan kontrollere utførelsen på underliggende nivå.

33 I Tyskland nyttes begrepet Befehlstaktik, i USA nyttes begrepet orders tactics og i England nyttes også begrepet detailed control.

Sjefen må også være en god kommunikator. (Foto: Torbjørn Kjervold).

Gjennom å forme egen situasjon kan dette igjen bidra til å redusere egen risiko. Risikovillighet fremstår således som et viktig grunnlag for å utøve intensjonsbasert ledelse.

Helhetsforståelse er primært knyttet til forståelse av eget oppdrag og av hensikten med operasjonen, og betyr å se egen aktivitet i en større sammenheng. Dette innebærer en forståelse av både omgivelsene (motstanderen/aktørene og de geografiske-, klimatiske-, historiske-, kulturelle, politiske- og økonomiske forhold) og oppdragene til andre egne som inngår i gjennomføringen av operasjonen. Dette inkluderer hvordan ressurser og kapasiteter best kan anvendes til måloppnåelse. Denne forståelsen bør innbefatte to nivåer opp og to nivåer ned i organisasjonen.

God helhetsforståelse er avgjørende når sjefen skal utforme sine visjoner, intensjoner, oppdrag og rammer. Slik formidling krever god mellommenneskelig innsikt og evne til å forenkle komplekse problemstillinger. Anvendelse av intensjonsbasert ledelse hviler på at sjefen og avdelinger praktiserer denne tilnærmingen også under fredsmessige aktiviteter og trening. Intensjonsbasert ledelse kan anvendes på alle nivåene i Hæren og Heimevernet, under operasjoner, under fredsaktiviteter og under trening.

5. Planlegging av operasjoner

5.1 Forutsetninger

Under planlegging av operasjoner søker vi å balansere det å oppnå resultater med ressursforbruk for å oppnå ønsket effekt av operasjonene.

Planlegging krever at sjefen og hans stab vurderer følgende forhold:

- Hvilke militære betingelser må oppnås for å nå høyere sjefs målsettinger?
- Hvilke hendelser vil mest sannsynlig skape disse betingelsene?
- Hvordan bør militære ressurser anvendes for å skape disse hendelsene?
- Er risiko forbundet med dette akseptabelt?

Planleggingen fokuserer på oppdraget, ønsket slutttilstand og kriterier for suksess og behandles gjennom to hovedforhold: *intensjon og operasjonsdesign*.

5.2 Intensjon

Sjefens intensjon er hans/hennes visjon for hvordan oppdraget skal løses. Intensjonen bør beskrives i få korte setninger som klart og tydelig sier hvorfor operasjonen gjennomføres (hensikten), hva som skal oppnås (målsettinger) og hva som er ønsket slutttilstand

Sjefens intensjon er en klar og konsis beskrivelse av hva som er den overordnede hensikten med operasjonen, hva som er målsettingene dvs hva styrken må gjøre/oppnå ift motstanderen/aktørene og omgivelsene for å kunne oppnå den ønskede slutttilstand. Intensjonen er basis for underordnede til å utøve initiativ når uventede muligheter oppstår eller når det opprinnelige operasjonskonseptet ikke lenger kan nyttes. Intensjonen er normalt uttrykt i fire til fem setninger og er obligatorisk for alle ordrer. Oppdraget og sjefens intensjon må bli forstått to nivåer ned.

Intensjonen er formulert av sjefen selv og bør reflektere hans/hennes personlighet og lederstil. En sjef bør derfor ikke være redd for å være inspirerende og følelsesladet, siden intensjonen skal ivareta både motivasjon og rettleiding. Sjefens intensjon inngår i ordrer og planer utviklet av staben, men sjefen velger selv hvordan intensjonen kommuniseres.

Kommunikasjonen er like viktig som selve formuleringen. Det er derfor viktig at sjefen har et bevisst forhold til dette.

Sjefens intensjon ligger fast for operasjonen selv om situasjonen tilsier at oppgavene til underavdelingene ikke lenger er gyldige. En klar og tydelig uttrykt intensjon muliggjør kontinuitet i operasjonen og at justeringer og tilpasninger av planen kan gjøres effektivt og rasjonelt, selv under friksjon, kaos og usikkerhet.

5.2.1 Hensikt

Hensikten angir hvorfor operasjonen gjennomføres, og er bindeledet mellom oppdraget gitt fra høyere sjef og oppgavene sjefen gir til sine undergitte sjefer. Hensikten søker å sette operasjonen inn i en helhetlig ramme og danner grunnlaget for undergitte sjefers oppdrag rettet mot å oppnå slutttilstanden.

5.2.2 Målsettinger³⁴

Målsettinger er det som må bli oppnådd/fullført for at avdelingen skal kunne oppnå hensikten med operasjonen. De er ikke bundet til noen fast handlemåte, men er fundamental for egne styrkers suksess. Målsettinger er kjernen i det en skal utføre og som man må lykkes med. Målsettingene tar utgangspunkt i differansen mellom nå- og slutttilstanden og beskriver den effekt som vår operasjon skal oppnå.

Undergitte nytter dette for å opprettholde deres innsats med å støtte sjefens intensjon. På taktisk nivå vil målsettinger normalt utgjøre

³⁴ I draft 2004 for NATO GOP er metode byttet ut med målsetting (objectives) . I US Army FM 3-0 fra 2002 er også metode tatt ut, men her benyttes Key Task i stedet for objectives. Metoden skal beskrives i operasjonskonseptet (Conops)

NORGES LANDSTREKSKREFTER – HÆREN/HEMMEVERNET

Brigadekommando; kan etableres stasjonært dersom situasjonen tillater det.

Brigadekommando

Brigadekommandoene er kjernen i ledelse og planlegging av brigadenes operasjoner. De består av brigadesjefen, brigadestaben og andre ledelsesstøtteelementer som hjelper sjefen i ledelsen av brigaden.

Brigadesjefens ledelse baseres i stor grad på direkte kommunikasjon med undergitte sjefer og fysisk tilstedeværelse i viktige situasjoner. Brigadestaben støtter med å skaffe beslutningsgrunnlag, og å sette beslutninger ut i livet. Brigadestaben er derfor delt i to kommandoplass og framskutt kommandogruppe. Kommandoplassen inneholder fagkompetanse innen alle kapasiteter i brigaden, og denne kan igjen deles i to kommandogrupper – og lede over tid. Ledelsen av støtteavdelinger i brigaden inngår i brigadeledelsen, og integreres i kommandoplassen etter behov. F.eks. er artilleribataljonens operasjonssenter også brigadens ildledessenter.

Den framskutte ledelsen består av brigadesjefen og utvalgte støttefunksjoner, normalt for etterretning, operasjonsledelse og bruk av tung ild. Alle kommandogrupperne har en mobilitet og beskyttelse som gjør dem i stand til å følge kampavdelingene.

Brigadekommandoen inneholder også flere viktige ledelsesstøtteelementer. I første rekke samband mellom brigadeføder og undergitte avdelinger, et MP-kompani, og vakt og sikring. I tillegg inngår et stridsstev, og ved operasjoner utenfor Norge strategisk samband til FOHK.

TABLA 11

konkrete enheter, funksjoner eller objekter som skal ødelegges, beskyttes eller tas, og som er avgjørende i høyere enhets plan. Operasjonens tempo, varighet og effekt på aktøren/motstanderen kan også utgjøre målsettinger.

5.2.3 Slutttilstand

Slutttilstanden er sjefens visjon for den tilstand og det resultat som skal nås for at oppdraget kan anses som løst. Sjefens intensjon søker å beskrive et ønsket resultat. Dette resultatet kan beskrives som en tilstand ved operasjonens slutt, og vi kaller det for slutttilstanden. Slutttilstanden beskriver egne styrker i forhold til motstanderen/aktørene, avgjørende punkt(er) og andre egne. Tilstanden for motstanderen kan variere mellom den moralske ødeleggelse av hans vilje og den totale ødeleggelse av hans evne til å kjempe.

Slutttilstanden kan også beskrive sekundære forhold ved operasjonen, som f eks helse- og miljømessige tilstander ved operasjonens slutt.

Slutttilstanden bidrar til å fokusere på hvilke effekter og innsatser som er nødvendige i operasjonen for å nå målsettingene med oppdraget. Dette gir fokus i planleggingen og gjennomføring av operasjoner. En klar oppfatning av ønsket slutttilstand bidrar til at egen organisasjon og undergitte sjefers kan operere hurtigere, med stort tempo og høy effektivitet. Fokus på slutttilstanden gir handlefrihet i valg av mål og metoder.

I planleggingssammenheng er det nødvendig å konkretisere slutttilstanden så detaljert som mulig, siden slutttilstanden i praksis er en endelig målsetting som skal oppnås. En slik konkretisering gjøres ved å definere ett sett med konkrete og målbare kriterier (suksesskriterier) som skal nås i forhold til egne, motstanderen/aktører, avgjørende punkter og andre egne styrker. Konsekvensene av en udefinert eller diffus slutttilstand kan bli at sekundære forhold som ikke nødvendigvis bidrar til overordnede målsettinger kommer i fokus.

5.3 Operasjonsdesign

Utvikling av operasjonsdesign er sentral i operasjonsplanleggingen. Operasjonsdesign utgjør en gjennomgripende og overordnet idé for operasjonen basert på analyse av oppdraget, vurderinger av situasjonen, og den innbefatter sjefens intensjon. Operasjonsdesignet danner grunnlaget for utvikling av operasjonskonsept. Utarbeidelse av operasjonsdesign krever god forståelse for forskjellige operasjonsdesign-konsepter-verktøy. Disse blir anvendt i en logisk rekkefølge, og er sammenfattet i begrepet operasjonsdesign, som består av:

- slutttilstand
- målsettinger
- strukturell analyse
- avgjørende punkter
- indirekte og direkte tilnærming
- operasjonslinjer
- fasing av operasjonen
- kraftsamlingsretning
- kulminasjon
- operasjonell pause
- manøver
- tempo
- alternativ planlegging

5.3.1 Strukturell analyse

Strukturell analyse inngår i planleggings og beslutningsprosessen og er et verktøy for å identifisere styrker og svakheter i motstanderens og egen organisasjon.

5.3.1.1 Innledning

Den strukturelle analysen tjener to hensikter:

- 1) for utvikling av operasjonsdesign brukes den strukturelle analysen som et utgangspunkt for utforming av avgjørende punkter og målsettinger

- 2) for målutvelgelses prosessen (Targeting) kan kritiske sårbarheter mates rett inn i mållisten og eventuelt videre inn i prioritert målliste.

Et eksempel på strukturell analyse er den metoden som er utviklet av dr Joe Strange³⁵, der han identifiserer sammenhengen mellom tyngdepunkt (Centre of Gravity(COG), kritiske kapabiliteter (Critical Capabilities (CC), kritiske krav (Critical Requirements (CR) og kritiske svakheter (Critical Vulnerabilities (CV).

5.3.1.2 Tyngdepunkt

Tyngdepunktet (TP) defineres i denne sammenhengen som det aspektet ved motstanderen eller egen styrke som, dersom det blir ødelagt, eliminert eller nøytralisert (ikke nødvendigvis gjennom fysisk angrep), vil føre til at han ikke er i stand til å nå sine målsetninger.

5.3.1.3 Kritiske kapabiliteter

Kritiske kapabiliteter (KKA) er en evne eller en primær egenskap som er iboende i tyngdepunktet, og som gjør at tyngdepunktet kan fungere som et tyngdepunkt. Dersom en militær styrke er definert som TP, kan for eksempel kritiske kapabiliteter være evnen til å lede, finne, manøvrere, ramme, binde, understøtte, kommunisere etc. Kritiske kapabiliteter kan også være ikke-fysiske aspekter som kampvilje, ledelsesmønster etc.

5.3.1.4 Kritiske krav

Kritiske krav (KKR), hver kritisk kapabilitet krever spesielle ressurser, betingelser og midler for at den skal være fullt ut operativ. Styrken nevnt over vil være avhengig av kommandoplasser, etterretningssystemer, kampavdelinger, ildstøtte, logistikk, kommunikasjonssystemer osv for å kunne fungere.

³⁵ Dr. Joe Strange: Centers of Gravity and Critical Vulnerabilities, Perspectives on Warfighting Number Four, Second Edition: USMC War College 1996.

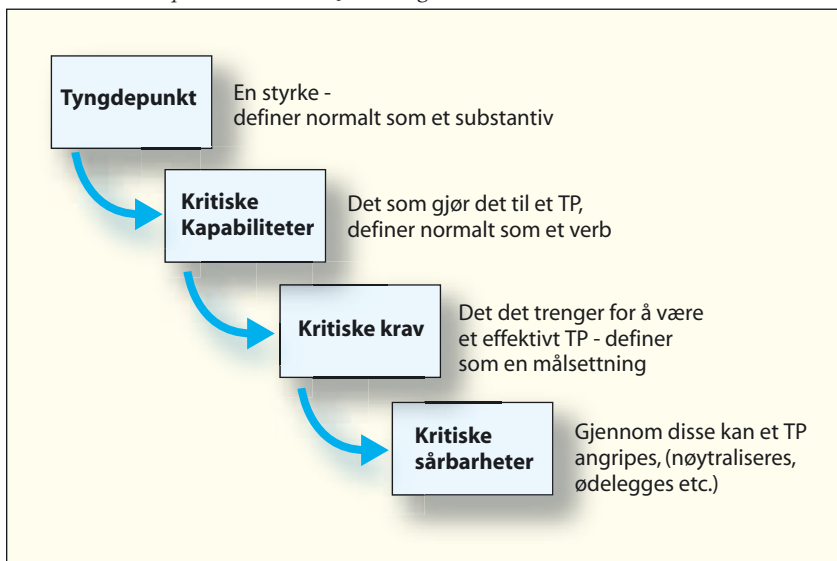
5.3.1.5 Kritiske sårbarheter

Kritiske sårbarheter (KS) er svakheter som kan bli utnyttet for å svekke, nøytralisere og/eller ødelegge motstanderens tyngdepunkt. Dersom styrken i vårt eksempel er avhengig av sentralisert kommando og kun har en kommandoplass, så kan denne klassifiseres som en kritisk sårbarhet. Dersom denne tas ut, vil hele avdelingen mest sannsynlig gå i stå. De kritiske sårbarhetene som vi vil, og kan gjøre noe med, danner grunnlag for utforming av avgjørende punkter og målsettinger.

5.3.1.6 Utnyttelse og beskyttelse av kritiske sårbarheter

Våre planer bør rettes inn mot motstanderens kritiske sårbarheter, samtidig som vi beskytter våre egne. I operasjonsdesignet kan angrep rettet mot kritiske sårbarheter fremstå som avgjørende punkter i våre operasjonslinjer (se under) og som taktiske målsettinger.

Fig. 5.1 Sammenheng mellom tyngdepunkt, kritiske kapabiliteter, kritiske krav og kritiske sårbarheter basert på modellen til dr Joe Strange

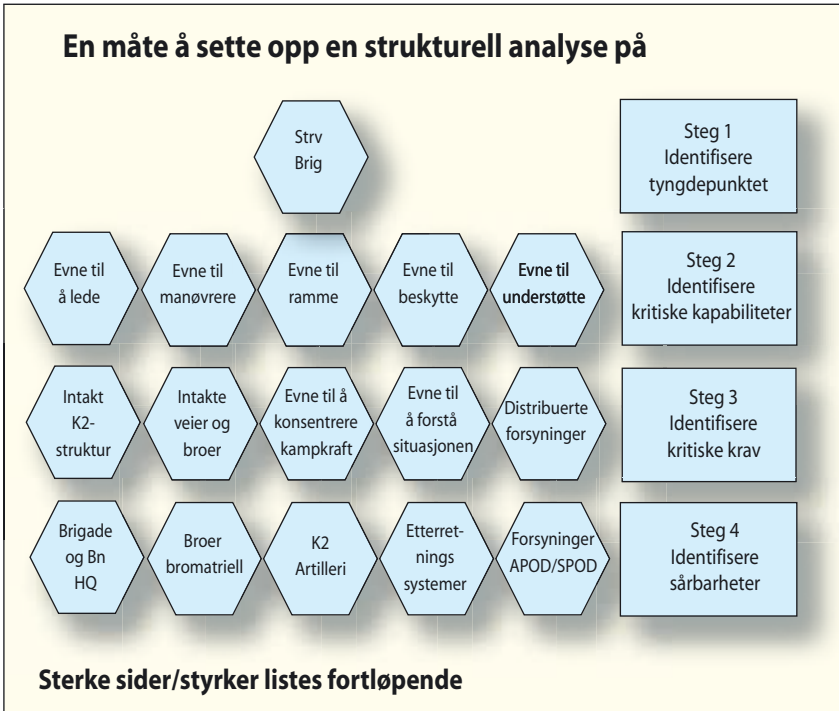

Fig. 5.2 Strukturell analyse. Ved å analysere seg fram til tyngdepunktet, kritiske kapabiliteter, kritiske krav, kritiske sårbarheter og styrker vil en skaffe seg oversikt over motstanderen som system. Styrkene og svakhetene danner grunnlaag for avgjørende punkter i de enkelte operasjonslinjer og for mål i targetingsprosessen. Operasjonene rettes inn mot sårbarhetene ved en kombinasjon av forskyvning og konfrontasjon.

5.3.1.7 Utnyttelse og beskyttelse av sterke sider

Under den strukturelle analysen vil vi også avdekke sterke sider både i motstanderens og egen struktur. Motstanderens sterke sider vil vi forsøke å motvirke, mens vi vil prøve å utnytte våre sterke sider mot hans kritiske sårbarheter.

5.3.1.8 Eksempler på modeller for strukturell analyse

En strukturell analyse bør innledningsvis gjennomføres i form av en brainstorming. Når brainstormingen er gjort, analyserer en resultatet og trekker sammenhenger.

En enklere modell for hvordan man kan gjennomføre og presentere den strukturelle analysen, vises under:

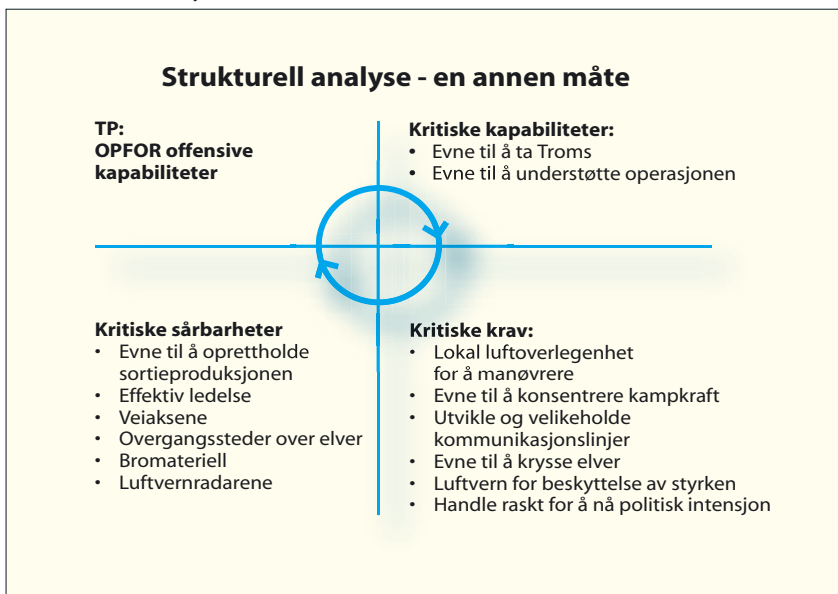

Fig. 5.3 Denne enkle modellen begynner med å sette opp en x- og en y akse. Deretter gjennomføres en brainstorming, som senere analyseres.

5.3.2 Avgjørende punkter (AP)

Avgjørende punkter nyttes når en ikke kan/vil nøytralisere tyngdepunktet direkte, og isteden velger å påvirke tyngdepunktet indirekte gjennom avgjørende punkter. Avgjørende punkter er da nøkkelen til å eliminere, ødelegge eller nøytralisere tyngdepunktet.

Avgjørende punkter er de hendelser vi må lykkes med på veien mot å eliminere, ødelegge eller nøytralisere motstanderens tyngdepunkt.

De bygger på mulighetene til å utnytte motstanderens kritiske sårbarheter. Avgjørende punkter og kritiske sårbarheter danner således grunnlag for å fastsette handlemåter.

Det å ramme avgjørende punkter trenger ikke nødvendigvis å være en operasjon med avdelinger mot motstanderen, det kan også være å ødelegge enkeltvis komponenter som er kritiske for motstanderen, eller å kontrollere lokale forhold. Avgjørende punkter kan derfor formuleres som spesifikke mål.

Eksempler på avgjørende punkter:

- fiendens evne til å lede nøytralisert
- egen forsyningslinje sikret
- broene over elven sikret
- havnebyen tatt
- oljeinstallasjonene sikret
- fiendens luftvern nøytralisert
- fiendens reserve isolert
- fiendens ildstøtte nøytralisert
- fiendens hovedstyrke avledet
- fiendens mekaniserte divisjon nøytralisert

5.3.3 Operasjonslinjer

En operasjonslinje er et planleggingsverktøy som må betraktes som en konkret eller en abstrakt linje som sier hvordan en ønsker å påvirke en motstander. Operasjonslinjer kommer en frem til ved å sette avgjørende punkter sammen i tid og rom. En operasjonslinje kan forstås som en handlemåte, og det kan være flere operasjonslinjer samtidig, eksempelvis funksjonelle (manøver, ildstøtte, ingeniør, spesops, CIMIC, ...), avdelingsorienterte (Brig X, Bn Y, ISTAR, ...), operasjoner (angrepet mot X, sikring av område Y), aktiviteter, osv.

Enhver operasjon eller fase skal ha en slutttilstand, som igjen utgjør starttilstanden for den påfølgende operasjonen eller fasen. En plan består derfor av én eller flere operasjonslinjer mellom en starttilstand og en slutttilstand. Dette bidrar til å skape større seighet, forutseenhet og fleksibilitet for å oppnå tempo i operasjonen.

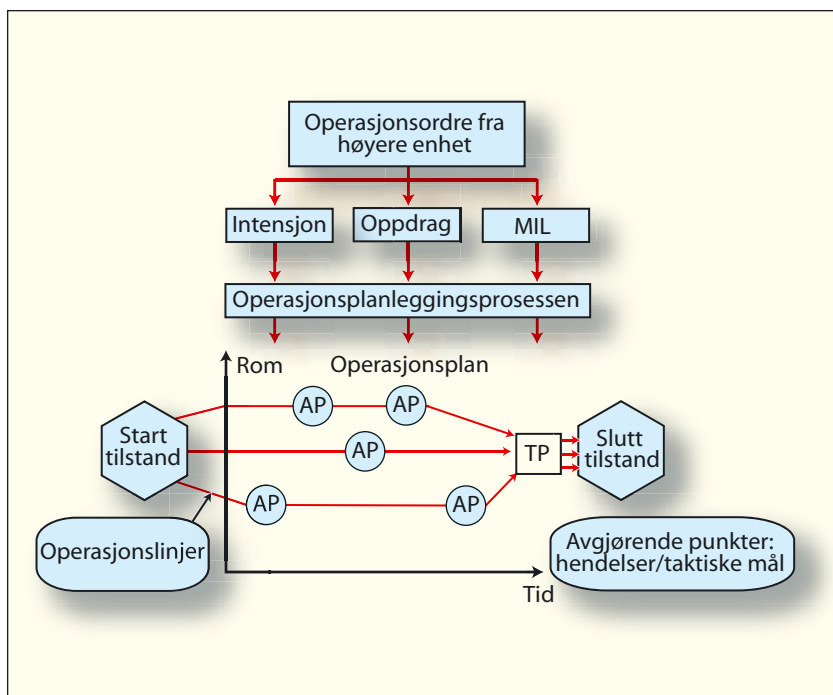

Fig. 5.4 Hvordan operasjonslinjene fører fra starttilstand gjennom avgjørende punkter og motstanderens tyngdepunkt til slutttilstanden.

Sjefen peker normalt ut en operasjonslinje som kraftsamlingsretning for en fase av operasjonen. Kraftsamlingsretning over tid kan betegnes som kritisk operasjonslinje.

5.3.4 Direkte og indirekte tilnærming³⁶

Direkte tilnærming tilsier at en søker å påvirke motstanderens evne og vilje gjennom direkte påvirkning av hans tyngdepunkt. Direkte tilnærming søker på denne måten rett på fiendens sterke sider.

Indirekte tilnærming tilsier at en søker å påvirke motstanderens evne og vilje gjennom å utnytte hans kritiske sårbarheter, samtidig som en forsøker å unngå motstanderens sterke sider.

³⁶ Se pkt 2.1.3 for utdyping

Valg av tilnærming er situasjonsavhengig. Selv om indirekte tilnærming er mest økonomisk i de fleste tilfeller, vil direkte tilnærming ofte være den raskeste vei til et avgjørende resultat, gitt tilstrekkelige ressurser. Valg av tilnærming er derfor sterkt knyttet til styrkeforhold og behov for økonomisering.

5.3.5 Fasing av operasjonen

I mange tilfeller vil det være hensiktsmessig å inndelegge operasjonen i faser (phases), trinn (stages) og steg (steps)³⁷.

Faseinndeling av operasjonen kan være hensiktsmessig i komplekse operasjoner, i operasjoner med naturlige skiller i aktiviteten, i tilfeller hvor tilgangen på K2-ressurser er begrenset, og hvor en naturlig inndeling av operasjonen kan gjøres, og for synkronisering med kampanjeplan og operasjonsplan på høyere nivå.

Fasene inndeles på en slik måte at de fremstår som entydige, men inngår samtidig som en helhet med de øvrige fasene, og de må binde sammen forhold i tid, rom, ressurser og hensikt. Faser kan igjen deles inn i trinn og steg, dersom det er hensiktsmessig, etter samme mønster.

Hensikten med en fase av operasjonen er å legge grunnlaget for den påfølgende fasen. Sluttilstanden for en fase i operasjonen blir starttilstanden for den påfølgende fasen, osv.

Med andre ord blir hensikten med en forutgående fase å skape forutsetninger for den påfølgende fasen.

Dersom en operasjon er omfattende vil det ofte være hensiktsmessig å utvikle operasjonsplaner for hver fase. Eksempelvis kan det utvikles en OPLAN for hver av fasene deployering, gjennomføring av defensive operasjoner, gjennomføring av offensive operasjoner og redeployering.

5.3.6 Kraftsamlingsretning

Kraftsamlingsretning (main effort) er å rette effekter i tid og/eller rom rettet mot motstanderen for å søke avgjørelse. Sjefen fokuserer på

³⁷ De engelske betegnelsene beskriver tilsvarende inndeling i NATO's GOP.

effektoppnåelse og organiserer avdelinger og kapasiteter for å nå sine mål, men bygger samtidig inn nødvendig fleksibilitet til å endre kraftsamlingsretning for å utnytte muligheter. En operasjonslinje kan være kraftsamlingsretning. Tilrettelegging av effektiv ledelsesstruktur er nødvendig for å etablere kraftsamlingsretning.

Dette gjøres gjennom å organisere innsatsen i støttet og støttende forhold, hvor støttet avdeling orienteres mot å oppnå effekt i målet, og støttende avdelinger har som oppgave å legge til rette for denne effekten.

Sjefen utpeker en underavdeling som støttet avdeling for en fase av operasjonen, og øvrige avdelinger tillegges støttende oppdrag for denne avdelingen. Felles for alle avdelingene er å ivareta sjefens intensjon to nivåer opp. Dette vil sikre at fokus er rettet mot å oppnå den ønskede effekt og mot intensjonen med operasjonen.

Denne måten å organisere oppdragene på vil bidra til at avdelingene kan etablere og vedlikeholde tempoet i operasjonen, samtidig som at dette imøtekommer underavdelingenes evne til å utøve selvstendige vurderinger og utnytte muligheter og gjøre dette i en helhetlig sammenheng.

5.3.7 Alternativ planlegging

Den iboende usikkerheten ved gjennomføring av operasjoner innebærer behov for å bygge inn fleksibilitet i planen for å bevare handlefriheten. Dette gjøres ved alternativ planlegging.

Alternativ planlegging bidrar til å bevare handlefrihet ved at man forbereder planer for å utnytte muligheter som oppstår. Dette gjelder både i forhold til negative og positive endringer, med andre ord handler alternativ planlegging om å forberede seg på utnytte muligheter som oppstår. Justeringer innenfor gjeldende plan/ordre kalles forgreining, (eng: branch plan). Forgreininger³⁸ utvikles for å bygge inn fleksibilitet i planen, og de tar høyde for forhold som en ser på som muligheter som kan oppstå innenfor en operasjon. Behov for forgreininger kan fremkomme under

³⁸ NATO GOP Final January 2001, pkt 3-13, Branches are contingency options, built into the basic plan, to adjust ongoing operations if necessary, to ensure the overall operations design remains valid.

krigsspillet eller underveis i operasjonen på grunn av en uforutsett mulighet. Et eksempel kan være en plan for innsetting av reserven for å utnytte et gjennombrudd. Forgreininger søker å oppnå den opprinnelige slutt-situasjonen med operasjonen, med andre ord å bringe operasjonen inn mot opprinnelig operasjonslinje.

Dersom en operasjon er komplisert, strekker seg ut i tid og rom etc, vil det ofte være hensiktsmessig å dele opp operasjonen i flere deler slik at man utvikler flere operasjonsplaner. Operasjonsplanene gjennomføres sekvensielt, denne varianten av alternativ planlegging kalles sekvens (eng: sequels). Eksempelvis kan det være nødvendig å lage en operasjonsplan for deployering, CET/FIT³⁹, løsning av oppdraget og tilbake-deployeringen. Disse fire operasjonsplanene kan betraktes som sekvenser av en og samme overordnede operasjon.

En annen situasjon der det kan være riktig å lage en sekvens er dersom sluttsituasjonen i pågående operasjon ikke vil nås. Planlegging av påfølgende operasjon / sekvens tar da utgangspunkt i en justert sluttsituasjon for pågående operasjon.

Under planleggingsprosessen er det sjefen som bestemmer hvilken handlemåte som først skal utvikles til en operasjonsplan. Han vil også utvikle beslutte hvilke andre handlemåter som skal utvikles som enten forgreininger eller sekvenser.

En grundig analyse av behovet for og gjennomføring av alternativ planlegging vil bidra til å redusere risikoen i overgang mellom faser/operasjoner. Et solid gjennomført forberedt krigsspill i planleggingsprosessen er helt avgjørende for å lykkes.

5.3.8 Kulminasjon

Kulminasjon er det punktet i en operasjon der en styrke ikke lenger kan fortsette operasjonen og er i stand til å nå sine målsettinger. Kulminasjon kan oppstå både i offensive og defensive operasjoner.

39 Combat Enhancement Training/Force Integration Training

I offensive operasjoner er kulminasjonspunktet det punktet i tid og rom når angriperen ikke lenger er i stand til å opprettholde sin offensiv og må gå over i defensive operasjoner. Kunsten i alle offensive operasjoner er å sikre målet før man når kulminasjonspunktet.

I defensive operasjoner når forsvareren sitt kulminasjonspunkt når han ikke lenger har kapabilitet til å iverksette motangrep eller forsvaret bryter sammen. Kunsten i defensive operasjoner er å trekke angriperen til hans kulminasjonspunkt for deretter å angripe ham mens han har forbrukt sine ressurser og er ute av stand til å gjennomføre en vellykket defensiv operasjon.

5.3.9 Operasjonell pause

En operasjonell pause er et midlertidig opphør av operasjonene etter at taktiske målsettinger er nådd, men før man når sitt eget kulminasjonspunkt, for å regenerere kampkraft før man iverksetter et avgjørende angrep. Påvirkning fra motstanderen kan også nødvendiggjøre en operasjonell pause.

Selv om en operasjonell pause er å foretrekke i forhold til en for tidlig kulminasjon, har operasjonell pause sine negative sider, eksempelvis kan pausen innebære at initiativet skifter over til motstanderen.

For å motvirke ulempene ved en operasjonell pause, bør planleggingen inneholde planer for logistikk og rotasjon av styrker, og gjøre faser i operasjonen så sømløse som mulig.

5.3.10 Manøvrer

Å manøvrere er å søke å oppnå en posisjonell fordel i forhold til motstanderen hvorfra en kan true med eller anvende makt. Manøvreren er rettet enten mot avgjørende punkter eller direkte mot motstanderens tyngdepunkt. Uforutsigbare manøvrer er på mange måter nøkkelen til å lykkes.

5.3.11 Tempo

Tempo er frekvensen i operasjoner relativt til motstanderen innenfor taktiske trefninger og slag og mellom operasjoner. Tempo er også evnen til å skifte fra én innstilling eller posisjon (eng. posture) til en annen, eksempelvis fra defensiv til offensiv posisjon.

6. Gjennomføring av operasjoner

6.1 Sjefen og staben

En effektiv og funksjonell ledelse av operasjonen forutsetter at:

- Beslutningsnivået blir flyttet så langt ned i hierarkiet som mulig for å skape fleksibilitet på lavest mulig nivå
- Det etableres balanserte og selvforsynte avdelinger som kan operere over noe tid på det nivået der det kan tas beslutninger
- Det skjer en jevnlig fleksibel og dynamisk informasjonsutveksling i hele organisasjonen
- Det skjer en aktiv søking etter informasjon fra hovedkvarter for å supplere rutinerapporter
- Det opprettholdes et uformelt og et formelt informasjonsnettverk innad i organisasjonen

Disse forholdene danner forutsetningen for å opprettholde tempo i planlegging og gjennomføring av operasjoner samt muliggjør synkronisering av striden i tid og rom og endring av kraftsamplingsretning.

Denne tilnærmingen krever små, enkle og fleksible hovedkvarter skreddersydd rundt en kjerne bestående av sjefen og et fåtall stabsoffiserer⁴⁰.

Gjennom bruk av liaison- og ordonnansoffiserer bruker sjefen direkte ledelse overfor undergitte og bidrar med det til økt kvalitet på situasjonsforståelsen og muliggjør effektivt samvirke og felles intensjonsforståelse av oppgavene og situasjonen.

FFOD opererer med betegnelsen handlingssløyfen (OODA) for hvordan sjefen og staben kan komme frem til beslutninger. Resultatet består av de beslutninger sjefen tar, i hvilken grad sjefens persepsjon av situasjonen og

⁴⁰ Richard E. Simpkin (1986), *Race to the Swift*, 239. Headquarters must be small, simple and supple, designed round a minimum nucleus of commander and key staff officers.

hans intensjon er delt blant styrken, og manifesteringen av beslutningene (planer, ordrer, instruksjoner, informasjon osv)⁴¹.

Informasjonsstyring er evnen til å styre relevant informasjon til rett person på riktig tid i en slik form at den kan støtte beslutningstakingen. Dette innebærer at informasjonsstyring organiserer informasjon fra forskjellige kilder og identifiserer hva som er relevant informasjon for den enkelte. Relevant informasjon er hva sjefen og staben trenger for å kunne utøve ledelse og utforme beslutninger. Informasjonsstyring er sjefens ansvar.

6.2 Situasjonsbevissthet

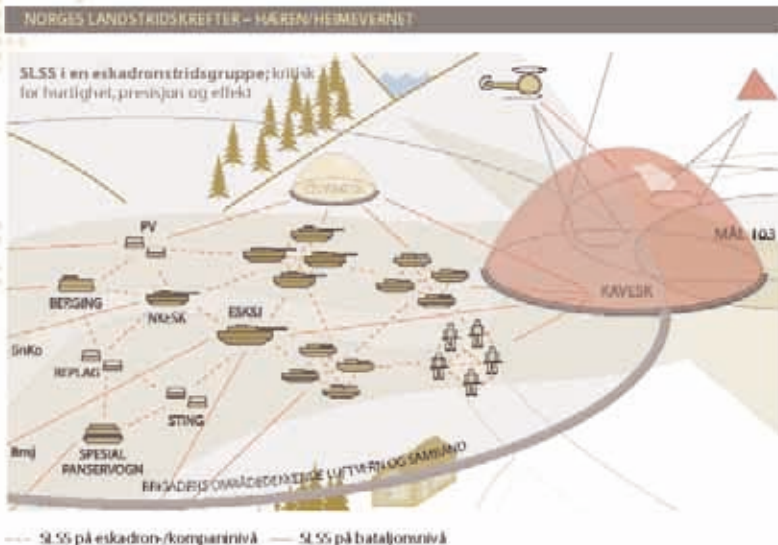
Situasjonsbevisstheten bygger på innsikt i tilstanden for motstanderens og egne styrker. Dette er informasjon som skal dekkes gjennom prioriterte etterretningsbehov (PIR) og informasjon om egne styrker (FFIR). Gjennom PIR stiller sjefen spørsmålet: Hvordan ser jeg motstanderen? Gjennom FFIR spør sjefen: Hvordan ser jeg meg selv? PIR og FFIR inngår i sjefens kritiske informasjonsbehov (CCIR)⁴².

Basert på egen innsikt i CCIR er det således mulig å ha en situasjonsbevissthet der en kjenner egen situasjon og i betydelig grad forstår hva motstanderen vet om oss. Basert på spriket mellom det som reelt er vår situasjon, og det vi forstår er motstanderens oppfatning av vår situasjon, er det mulig å redusere risiko og skape vindu som kan utnyttes for å nå vår slutttilstand. Denne situasjonsbevisstheten danner således sjefens beslutningsgrunnlag.

Parallelt med dette er det også avgjørende å ha en forståelse av hvordan motstanderen vurderer oss. Dette innebærer at en sjef må ta hensyn til essensielle elementer av egen informasjon (EEFI) som vi ønsker at motstanderen ikke skal ha innsyn i. Sjefen må her spørre seg hvordan han kan motvirke at motstanderen ser oss.

⁴¹ Alberts, Garska & Stein. Network Centric Warfare - Developing and Leveraging Information Superiority. 2. ed. CCRP Publication.

⁴² Beskrives i FR 3-1.

Kommunikasjons- og informasjonssystemer

Moderne landstridskrefter er systemer av systemer som opererer i lagdelte, sideordnede og sammenknyttede nettverk. Enkelte systemer er fullstendig nettverksbaserte; hovedtyngden består av delsystemer og komponenter som hver for seg kan operere selvstendig.

Effekten av systemene økes gjennom samvirket mellom forskjellige komponenter. På lavt nivå kan dette skje ved direkte forbindelse; større avdelinger er avhengig av sikkert samband. MRR brukes på stridsteknisk nivå. Innenfor brigaden brukes i tillegg TADKOM som områdedekkende sambandsbærer, HF og UHF for spesielle funksjoner, SATCOM og fast linje for strategisk samband.

Informasjonstilgang og -behandling i brigaden støttes av bl.a. NORCCIS, NORTAC og FIS-BASIS. Mange funksjoner støttes av egne K2IS, f.eks. ODIN for ledelse, ARTHUR lokaliseringsradar, NALLADS og EKK2. Mange systemer har individuelle støttesystemer, som ledningssystemet i stridsvogner og stormpanservogner.

Det tette samvirket på stridsteknisk nivå får vesentlig økt effekt ved støtte av moderne stridsledelsesstøttesystemer (SLSS). Innføring av SLSS i f.eks. en kampeskadron gir grunnlag for langt bedre situasjonsforståelse, som øker evnen til å ramme, og kan redusere egne tap. I tillegg er SLSS viktig for å tilfredsstille NATOs kommende krav om at avdelinger som deltar i kampoperasjoner har systemer som gjør det mulig å lokalisere og følge egne styrker. Innføring av SLSS på stridsteknisk nivå er derfor høyt prioritert.

TABLA 12

6.3 Beslutningspunkter

Beslutningspunkt er en proaktiv beslutningsprosess som bidrar til å holde initiativet i en operasjon. Beslutningspunkter bidrar til å styrke egen handlefrihet i valg av metode og tidspunkt for beslutning, samtidig som de gir evne til å utnytte muligheter.

Bruk av beslutningspunkter gjøres både for planlegging og gjennomføring av operasjoner.

6.3.1 Planlegging og bruk av beslutningspunkter

All planlegging bygger på bevissthet om situasjonen, sjefens og stabens kompetanse, og andre forutsetninger. Under etableringen av en forutsetning er det behov for å identifisere hvor stort avvik som er akseptabelt for at forutsetningen fortsatt vil være gyldig.

Avviksmålingen består av målbare parametere som beskriver grensen for hva som kan aksepteres for at planen fortsatt skal være gyldig. Dersom utviklingen i en pågående operasjon ikke er akseptabelt i forhold til en gitt slutttilstand, må alternativ planlegging iverksettes for den påfølgende operasjonen. Dette vil da være en alternativ plan som bygger på en justert starttilstand og dermed en justert forutsetning.

Bruk av forutsetninger med parametere gir således grunnlaget for å fastsette et beslutningspunkt. Beslutningspunktet representerer den tid hvor skifte av plan må iverksettes, og beskriver en tilstand eller en tilstandsending.

Et grunnleggende problem knyttet til å legge beslutningspunkter langt frem i tid er at usikkerheten øker eksponentielt med størrelsen på tids-gapet mellom beslutningspunktet og tidspunktet for iverksetting av operasjonen. Normalt har vi søkt å kompensere denne usikkerheten med økt detaljering i planleggingen. Dette er en tilnærming som ikke er sammenfallende med et manøverorientert operasjonskonsept, da den bidrar til å øke egen friksjon i operasjonen. Det er i stedet nødvendig å søke å korte ned forberedelsestiden slik at det er mulig å legge beslutningspunktene nærmere i tid. Ved siden av god planleggingskompetanse,

høyt treningsnivå, stor fleksibilitet og høy tilpasningsevne i organisasjonen vil en fleksibel tilnærming til planlegging redusere friksjonen.

Fleksibilitet fremkommer ved at en velger å planlegge på en operasjonslinje som gir muligheter for hurtig å kunne legge om til gjennomføring av alternative handlemåter. Dette gir et system med bruk av beslutningspunkter som gir grunnlag for å kunne iverksette alternative handlemåter.

6.3.2 Ledelse og bruk av beslutningspunkter

Beslutningspunkter i forbindelse med påvirkning av motstanderen er knyttet til en tilstand som vurderes i forhold til tid og rom.

Beslutningspunktet beskriver derfor en tilstand hos egne og motstanderen på et bestemt sted i operasjonsrommet. Dette innebærer at mulige beslutningspunkter fremkommer som en del av vurderingen av motstanderens handlemåter i relasjon til egne handlemåter.

Det er behov for å vurdere alle sannsynlige handlemåter hos motstanderen for å etablere et beslutningspunkt som kan bekrefte eller avkrefte hvilken handlemåte han til sist nytter. Etter hvert som omfanget av motstanderens alternative handlemåter snevres inn, vil det være mulig å gjennomføre egen manøver der en etter hvert posisjonerer seg med nødvendig handlefrihet opp mot de gjenværende alternativene.

På den måten nyttes beslutningspunkter ikke bare som filtreringsmekanisme, men som grunnlag for slutføringen av egne forberedelser. Målsettingen er å redusere egen forberedelsestid til et absolutt minimum før en gjennomfører påvirkningen.

7. Offensive operasjoner

Ultimate success in battle is achieved by offensive action. Even in the defence, a commander must make every opportunity to seize the initiative and carry the battle to the enemy.

Offensive operations are the decisive operation in war (NATO ATP 3-2).

7.1 Hensikten med offensive operasjoner

Den primære hensikten med offensive operasjoner er å slå motstanderen for å påtvinge ham vår vilje. Det gjøres gjennom anvendelse av rettet effekt mot utvalgte mål samtidig i operasjonsområdet for å skape sammenbrudd og ødeleggelse.

Motstanderens vilje påvirkes først og fremst av å rive opp sammenhengen i hans operasjon og dele opp og isolere elementer av hans kampkraft. På den måten ødelegger vi motstanderens samlede kapabilitet, kapasitet og vilje til å fortsette kampen.

Andre hensikter med offensive operasjoner er å:

- hente informasjon
- degradere motstanderen
- villedde motstanderen bort fra vår kraftsamlingsretning
- binde motstanderen og nekte han å omgruppere sine styrker
- rive opp og forstyrre motstanderens offensive operasjoner
- vinne terreng

7.2 Offensive operasjoner innenfor operasjonsrommet

Sjefen bør søke å gjennomføre offensive operasjoner samtidig over hele stridsfeltet slik at han gjennom manøver og rettet effekt er i stand til å oppnå og opprettholde momentum og dermed initiativet. Innsatsen må

NORGES LANDSTRIDSKREFTER – HÆREN/HJEMVERNET

CV9030N; på marsj under en feltøvelse

Mekaniserte kampbataljoner

De mekaniserte kampbataljonene er brigadenes manøverenheter, og kjernen i løsning av de aller fleste oppdrag. I likhet med brigadene er bataljonene i første rekke et ledelsesnivå, men for ledelse på stridsfeltnivå.

Ledelsen av de forskjellige støtteavdelingene i brigaden er tilpasset stridsfaglig ledelse innen sine fagområder. Det spesielle med kampbataljonsledelsen er at de kan lede elementer fra alle avdelinger i brigaden; manøvre, taktisk og logistisk støtte – i stor grad basert på den fagkompetanse som finnes i elementene som tilføres.

Kampbataljonene er utgangsorganisert med de kapasitetene som vil inngå i de fleste kampoperasjoner. Kjernen er en bataljonskommando. Kampavdelingene i bataljonen er normalt en stridsvognskadron og to stormeskadroner. I tillegg inngår en kavalerieskadron og flere spesialtropper.

Kavalerieskadronen er primært en ISTAR-avdeling med tilstrekkelig ildkraft, taktisk mobilitet og beskyttelse til å kunne operere og overleve selv i direkte kontakt med fiendtlige styrker. Den skal skaffe grunnlag for egen manøvre og strid, og ødelegge en motstanders tilsvarende.

Spesialtroppene kan disponeres direkte fra bataljonssjefen for raskt å kunne påvirke strid eller endre kraftsamling med bombekastere og rakettpanserjagere. Bataljonens stridsstøtte støtter øvrige enheter med modulbasert tilpasset sanitet, transport, reparasjon og berging.

TABLA 14

synkroniseres over hele operasjonsområdet. Selv om striden i de forskjellige områdene har forskjellige mål og hensikter, er det bare ett område til enhver tid som er støttet som kraftsamlingsretning. Operasjonsrommet kan organiseres både etter hensikt (formende, avgjørende og understøttende) og etter en spatial inndeling (dypet, nære og bakre).

7.2.1 Operasjoner på dypet/ formende operasjoner

Operasjoner på dypet vil normalt være formende operasjoner og er primært knyttet til kjerneoppdragene finne og binde. På det taktiske nivået søker sjefene å planlegge operasjoner i dybden slik at de bidrar til å skape en fordelaktig situasjon i det nære stridsfeltet. Dette kalles å forme stridsfeltet.

Operasjoner på dypet gjennomføres samtidig med striden i det nære området for å rive opp sammenhengen og tempoet i motstanderens operasjon. På denne måten fratras han sin handlefrihet. Ved å angripe avdelinger, installasjoner osv i dybden kan vi ødelegge, forstyrre, forsinke eller avlede dem fra hovedstridsfeltet. Ved å rette angrepene på dypet mot nøkkelfunksjoner kan vi skape svakheter som vi senere kan utnytte.

Operasjoner på dypet kan være:

- forskjellige former for flystøtte, primært "Air Interdiction"
- artilleri og missilangrep
- angrep utført av kamphelikopter avdelinger
- overvåkning og målfanging
- informasjonsoperasjoner
- raid

Noen av disse operasjonene må sees i nær sammenheng med operasjoner i det nære området og må følgelig synkroniseres med dem.

Dersom operasjonelt nivå fører operasjoner i eller i nærheten av taktisk nivå's dype område, må dette koordineres og synkroniseres mellom disse nivåene.

7.2.2 Operasjoner i det nære området/ avgjørende operasjoner

Operasjoner i det nære området vil normalt være avgjørende operasjoner som direkte løser oppdraget gitt av høyere enhet. Operasjonene gjennomføres for å rive opp sammenhengen i motstanderens operasjon og for å ødelegge motstanderens evne til å føre operasjoner. Det er primært gjennom operasjoner i det nære området at avgjørelse skapes.

Operasjonene rettes primært mot svakheter i motstanderens operasjon og organisasjon. Ved å peke ut kraftsamlingsretning vil sjefen synliggjøre hvor han ønsker å skape avgjørelse over tid.

7.2.3 Operasjoner i det bakre området/ understøttende operasjoner

Operasjoner i det bakre området vil normalt være understøttende operasjoner som skal bidra til å skape og opprettholde handlefrihet for egne styrker og beskyttelse av viktige ressurser i dette området.

Operasjonene i det bakre området er nøkkelen til å kunne opprettholde momentum i operasjonene både i det nære området og på dypet.

Understøttende operasjoner har sin base i det bakre området, men føres over hele operasjonsområdet.

Dersom operasjoner i det bakre området trues av motstanderen, må sjefen vurdere å allokere ressurser for beskyttelse av disse operasjonene. Dette kan være både kampavdelinger og taktisk støtte.

7.3 Gjennomføring av en angrepsoperasjon

En angrepsoperasjon kan deles inn i faser som er forskjellige, men nær knyttet til hverandre. Fasene vil flyte over i hverandre.

7.3.1 Forberedelser

Forberedelsesfasen foregår frem til når angrepet starter. I denne fasen foregår forberedelser som etterretningsinnhenting, koordinering, trening, logistikkforberedelser, utbygging av fremføringsaksler, forberedelser for kryssing av vassdrag, fremføring til oppmarsjområder, gjennomføring av

EK er en ISTAR ressurs som ved hjelp av avansert teknologi kan registrere, avlytte og analysere aktivitet i det elektromagnetiske spektrum. (Foto FRM).

utpassering av fremre linjer, infiltrering osv.

Parallelt gjennomføres justering og oppdatering av operasjonsplanen etter hvert som forutsetninger faller på plass og informasjon og etterretninger bedrer situasjonsforståelsen og forståelsen av motstanderens hensikter.

7.3.2 Angrepet

Angrepsstyrken passerer startlinjen støttet av indirekte ild. Innledningsvis prioriteres indirekte ild for å rive opp og påføre tap i hele motstanderens dyp i den hensikt å redusere motstanderens handlefrihet. Eksempler er nedholdende ild på angrepsmålene, bruk av røyk for å nekte innsyn, angrep mot reserver og ledelsesapparat for å redusere mulighetene for et koordinert motangrep. Så snart angrepsstyrken kommer i stridskontakt, kraftsamles den indirekte ilden til nærstøtte for angrepsstyrken.

Der det er nødvendig, kraftsamles angrepsstyrken i rom for å bryte gjennom motstanderens sperringer og forsvarslinjer. Så snart gjennombruddet er etablert, skifter den indirekte ilden igjen til å rive opp og påføre tap i hele motstanderens dyp for å redusere hans handlefrihet.

Momentum i operasjonen må opprettholdes, og angrepet fortsetter uavbrutt mot påfølgende mål. Dersom små avdelinger raskt klarer å ta mål langt inne på motstanderens side, vil det som oftest være langt mer økonomisk enn å vente til en større styrke er klar, da det vil gi motstanderen tid til å omgruppere og vi må anvende store avdelinger senere i angrepet for å oppnå samme effekt.

Angrepene rettes kontinuerlig inn mot sårbarheter i motstanderens organisasjon for å skape maksimal opprivning og sammenbrudd.

Sjefen søker kontinuerlig å utnytte de muligheter som oppstår som følge av forskyvning og sammenbrudd. Hans primære ressurser for dette er innsetting av reserven og endring av kraftsamlingsretning.

Angrepsoperasjoner skaper ofte vinduer som gjør det mulig å opprettholde presset på motstanderen. Dersom presset opprettholdes, kan det frata motstanderen evnen til å omgruppere og gjennomføre et koordinert

Stridsvognene er med sin ildkraft, beskyttelse og mobilitet spesielt godt egnet til å gjennomføre hurtige og dype angrepsoperasjoner. (Foto: Torgeir Haugaard).

motangrep. Angrepsplanen bør inneholde planer for utnyttelse av slike muligheter, og sjefen må være forberedt på å justere sin plan i takt med situasjonen. Dersom et vindu oppstår, må det utnyttes så raskt som mulig slik at motstanderen ikke får tid til å reagere. Slik utnyttelse vil ofte begynne samtidig som konsolideringen. Dette kan eksempelvis gjøres ved at den enheten som ledet an i det innledende angrepet, stopper opp og konsoliderer det som allerede er vunnet, mens andre enheter utnytter de muligheter som har oppstått. Utnyttelse kan enten gjennomføres av øremerkede styrker eller av hovedstyrken, avhengig av tilstanden på hovedstyrken, motstanderen og den tiden det tar å fremføre styrken som skal utnytte fremgangen.

7.3.3 Konsolidering

Konsolidering begynner så snart motstanderen er slått eller målene for angrepsoperasjonen er nådd. Konsolidering innebærer tiltak som å

utgruppere for forsvar, legge ildplaner, å bringe frem etterforsyninger og å evakuere sårede og krigsfanger. Konsolidering kan gjøres av en del av styrken samtidig som en annen del fortsetter operasjonen for å utnytte muligheter som har oppstått.

7.4 Typer av offensive operasjoner

Det er fire hovedtyper av offensive operasjoner: 1) forflytning for å oppnå stridskontakt, 2) angrep, 3) utnyttelse og 4) forfølgelse. Disse typene utnyttes sekvensielt eller i kombinasjon. For eksempel kan et angrep skape mulighet for forfølgelse, som igjen skaper mulighet for videre angrep.

Forut for offensive operasjoner vil det normalt foregå administrative og/eller taktiske forflytninger for å bringe kampkraften inn mot motstanderen.

7.4.1 Forflytning for å oppnå stridskontakt

Forflytning for å oppnå stridskontakt er en operasjon som har til hensikt å utvikle en situasjon og etablere eller gjenoppta stridskontakt.

Når stridskontakt er opprettet, har egen styrke fem muligheter:

1) angrep, 2) forsvar, 3) omgåelse, 4) sinke eller 5) tilbaketrekning.

Forflytning for å oppnå stridskontakt krever avdelinger med tilstrekkelig mobilitet, handlekraft og kampkraft slik at de kan oppnå kontakt og raskt utvikle situasjonen. Fremtrygd, flankesikring og andre sikringsstyrker er typiske oppgaver.

Følgende forhold bør vurderes når man skal forflytte for å oppnå stridskontakt:

- fokusere på å finne motstanderen
- innledende kontakt gjøres med så små styrker som mulig som er i stand til å holde så lenge at hovedstyrken ikke tvinges til avgjørende operasjoner på motstanderens betingelser
- organisere i stridsgrupper og bruke forflytningsmetoder som mulig

- gjør utgruppering og angrep i alle retninger
- holde styrkene samlet slik at gjensidig støtte er mulig
- så snart kontakt er opprettet, må den vedlikeholdes

To varianter av forflytning for å oppnå stridskontakt er “Search and destroy”⁴³ og trefninger.

“Search and destroy” er en teknikk som har til hensikt å ødelegge motstanderens styrker, beskytte egen styrke, nekte motstanderen adgang til et område eller å innhente informasjon. Slike oppdrag løses normalt av lette manøverstyrker og foregår over hele operasjonsrommet. Eksempelvis vil det å finne og ramme motstanderens spesialstyrker og oppklaringsstyrker i eget bakre område være en slik operasjon.

Trefninger oppstår når to styrker som er på marsj plutselig møter hverandre. Ved slik kontakt må sjefen vurdere hvordan han skal møte denne muligheten. Typisk vil dette være når fremtrygden møter en motstander og engasjerer denne mens hovedstyrken går forbi eller angriper.

7.4.2 Angrep

Et angrep er en offensiv operasjon som gjennomføres for å forskyve og/eller ødelegge motstanderens styrker.

Et angrep kan enten ha en formende eller en avgjørende hensikt. Videre kan angrepet være forberedt eller hurtig avhengig av tiden som er tilgjengelig for stridsutvikling. Suksess avhenger av å oppnå en mest mulig rettet effekt i tid og rom.

Det er tre hovedtyper av angrep: 1) hurtig angrep, 2) forberedt angrep og 3) spesielle angrep.

Hurtig angrep brukes for å utnytte muligheter for å påvirke motstanderen eller for å ta initiativet. Slike muligheter er normalt bare til stede i begrenset tid, og derfor er et hurtig angrep avhengig av høyt tempo både

⁴³Norsk betegnelse er ikke avklart

i beslutninger og gjennomføring. Hurtig angrep gir mulighet for overraskelse, men risikerer å gå på bekostning av synkronisering av effekter. For å motvirke denne risikoen er det nødvendig å ha godt innarbeidede rutiner og prosedyrer.

Forberedt angrep er koordinerte og synkroniserte operasjoner som karakteriseres ved detaljert planlegging og forberedelser. Forberedt angrep vektlegger god situasjonsforståelse og behovet for å få egne styrker i posisjon og krever tilstrekkelig tid for å imøtekomme de ulike behovene.

Som regel vil et forberedt angrep skje i en overgang fra en defensiv operasjon eller som en ny fase i en pågående offensiv operasjon. Forberedte angrep tilsier ofte at motstanderen gjennomfører defensive operasjoner, og disse defensive operasjonene må hele tiden forstyrres og rives opp med aggressiv patruljering, narreangrep, begrensede angrep, forstyrrelse, indirekte ild og offensive informasjonsoperasjoner. Samtidig må tiltak for å beskytte egne styrker mot motstanderens påvirkning vektlegges.

Spesielle angrep består av: 1) forstyrrende angrep, 2) motangrep, 3) raid, 4) bakhold, 5) narreangrep og 6) demonstrasjon.

- Forstyrrende angrep har til hensikt å forstyrre eller forhindre et fiendtlig angrep mens motstanderen fortsatt driver planlegging eller forbereder angrep mot oss. Dette kan karakteriseres som et forkjøp sangrep rettet mot motstanderens sårbarheter, eksempelvis i hans samlingsområder. Forstyrrende angrep kan skape muligheter som kan utnyttes.
- Motangrep er et angrep som foretas med hele eller deler av egen styrke mot en angripende motstander. Hensikten er å nekte motstanderen å nå sine mål med angrepet. Motangrep kan brukes for å ta fra motstanderen det han har vunnet tidligere i kampen. Det settes inn når motstanderen har eksponert en flanke eller sin kraft samlingsretning. Normalt er det reserven som forestår motangrepet. Motangrepet er kraftsamlingsretning når det settes inn.
- Raid er et angrep, normalt i liten skala, som innebærer en rask og

tidsbegrenset operasjon på motstanderens territorium. Raid gjennomføres for å skaffe informasjon, villedelse eller ødelegge spesielle installasjoner, kapabiliteter osv. Etter at oppdraget er utført trekkes styrken tilbake. Raid krever detaljert planlegging og god situasjonsforståelse.

- Bakhold er en angrepsform som utnytter ild fra skjulte posisjoner mot en motstander som enten er i bevegelse eller har stanset midlertidig. Bakholdet maksimerer overraskelse og anvender alle typer av dødelig og ikke-dødelig ild. Bakholdet kan påvirke motstanderens moral og er spesielt effektivt mot motstanderens understøttende operasjoner.
- Narreangrep er en angrepsform som nyttes for å villedelse motstanderen i forhold til hvor og når den avgjørende operasjonen skal foretas. Styrker som gjennomfører narreangrep, søker stridskontakt med motstanderen, men unngår avgjørende engasjementer. Narreangrep bidrar til at motstanderen allokterer ressurser bort fra der den avgjørende operasjonen skal foregå. Normalt settes narreangrep inn som begrensede angrepsoperasjoner like før hovedangrepet settes inn.
- Demonstrasjon er en angrepsform som tilnærmet er det samme som narreangrep, men involverer ikke stridskontakt.

7.4.3 Utnyttelse

En utnyttelse er en offensiv operasjon som normalt følger et vellykket angrep og har til hensikt å påvirke motstanderen i dybden.

Utnyttelse søker å bringe motstanderen til et nivå der han enten må overgi seg eller flykte. Styrker som gjennomfører utnyttelsesoperasjoner, har stor handlefrihet. På taktisk nivå vil divisjonsnivået kunne planlegge med utnyttelsesoperasjoner som “branches” eller “sequels”.

Under et angrep er sjefen alltid ute etter muligheter for utnyttelse. Indikatorer på slike muligheter kan være at motstanderen har dårlig organisert forsvar, at motstanderens ledelse er tatt til fange, at mot-

stan-deren går i oppløsning så snart det oppnås stridskontakt osv. Utnyttelse bør foregå som forskyvning eller asymmetrisk konfrontasjon rettet mot motstanderens kritiske sårbarheter.

7.4.4 Forfølgelse

Forfølgelse er en offensiv operasjon som har til hensikt å fange eller å avskjære en motstander som forsøker å flykte.

Målsettingen med en slik operasjon er å tvinge motstanderen til å gi seg ved å frata ham viljen eller evnen til fortsatt kamp.

En forfølgelse kan oppstå som følge av en utnyttelse der motstanderen er demoralisert og avdelingene i ferd med å gå i oppløsning.

7.5 Manøverformer

Det fem manøverformene i offensive operasjoner er: 1) omfatning, 2) vendemanøver, 3) infiltrasjon, 4) gjennombrudd og 5) frontalangrep. Disse kombineres normalt, men hver manøverform forholder seg til motstanderen på forskjellige måter. De utgjør derfor både forskjellige utfordringer for angriperen og forskjellige trusler for forsvaren.

Manøverformene kombineres på ulike måter og med ulike styrkekomponenter for å oppnå en mest mulig rettet effekt.

7.5.1 Omfatning

En omfatningen er en manøverform der en angripende styrke søker å omgå motstanderens styrke ved å komme i posisjon i hans bakre område (rygg) for å slå ham.

På taktisk nivå sikter omfatning på å sikre viktig lende, ødelegge spesifikke styrker eller å avskjære forsynings- og fremføringsakser. Anvendelse av kombinerte effekter er sentralt.

En omfatning kan være en formende eller en avgjørende operasjon, og

den kan veksle mellom disse operasjonene.

Omfatning bør primært rette egen styrke mot motstanderens kritiske sårbarheter gjennom en kombinasjon av villedning, påvirkning og manøver. Omfatning er ikke begrenset til fysisk manøver på bakken, men kan også inkludere bruk av styrker innsatt via luften og amfibiske styrker.

En omfating kan gjøres ved at en del av styrken utnytter eller skaper en flanke, samtidig som en annen del av styrken binder motstanderen i front slik at han ikke rekker å reagere tidsnok på omfatningen.

En omfatning kan videreføres (forlenges) og gå over til å bli en omringning eller en forfølgelse

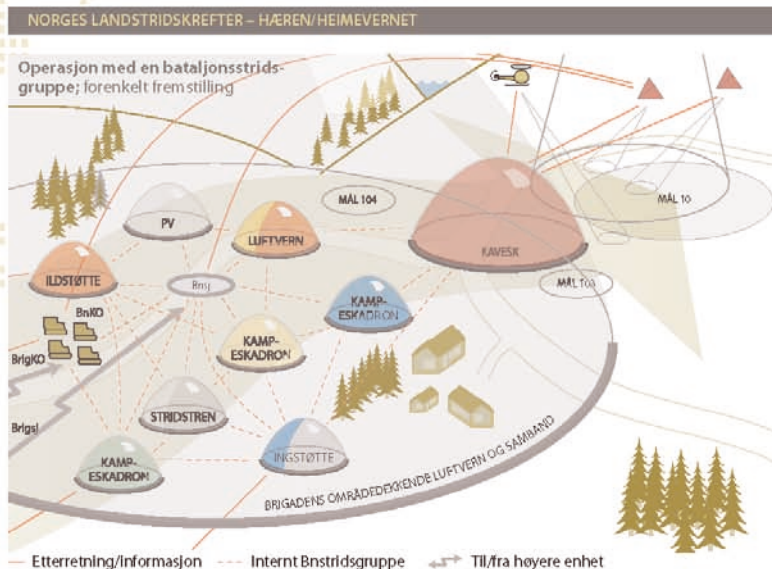
7.5.2 Vendemanøver

En vendemanøver er en manøverform der egne styrker besetter en posisjon hvorfra motstanderen trues og må skifte sin kraftsamling, avlede betydelige styrker eller trekke seg ut fra sin nåværende posisjon.

Hensikten med en vendemanøver er således å frata motstanderen hans evne og/eller vilje til å nå sin opprinnelige ambisjon. Dette vil normalt innebære at motstanderen vender hele eller deler av sin styrke bort fra sitt opprinnelige mål eller sin angrepsretning. En vendemanøver vil som oftest kreve større dybde enn en omfatning, og følgelig vil betydningen av langtrekkende ildstøtte øke.

En vendemanøver må primært betraktes å være en formende operasjon som skaper et vindu som andre egne styrker kan utnytte til en avgjørende operasjon.

Et eksempel på en vellykket vendemanøver er "Operation Chromite" i Koreakrigen, der McArthurs landing i Inchon førte til at nordkoreanerne måtte trekke seg tilbake fra Pusan perimeteret for å møte denne nye trusselen.

Samvirke på stridsteknisk nivå

De mekaniserte kampbataljonene har en sammensetning av kapasiteter som er mobile og gir stor påvirkningsevne i alle typer operasjoner. Avdelingenes innebyggede beskyttelse i form av pansring forsterkes gjennom et godt etterretningsgrunnlag og stor mulighet for spredning eller konsentrasjon etter behov.

Avdelingene har stor og variert påvirkningsevne, og kan stille en motstander ovenfor flere dilemma ved god utnyttelse av egne ressurser – gjennom utstrakt og fleksibelt samvirke mellom de forskjellige komponentene. Dette krever gjensidig forståelse av muligheter og begrensninger, basert på samtrening over tid.

I mange situasjoner vil det i tillegg være avgjørende å få støtte av andre kapasiteter i og utenfor brigaden. Disse kan være til støtte, eller integreres i en bataljonsstridsgruppe. Utnyttelse av disse kapasitetene stiller også store krav til samvirke. En kampbataljon vil i tillegg til sine organiske kapasiteter normalt disponere både tung ild, ingeniørkapasiteter, luftvern og utvidet stridstren. Spesielt i en stridsgruppe vil det i tillegg kunne inngå ISTAR-elementer fra brigaden, MP og ytterligere logistikk.

Samvirket skjer i stor grad ved selvsynkronisering basert på sjefens intensjon og plan for operasjonen. Under operasjonen koordineres og gis ordre på tvers av nivåer og avdelinger, både fra støttet avdeling til støttende, og motsatt vei. Bataljonsledelsen monitorer operasjonen, oppdaterer situasjonsbildet for alle enheter, og bataljonsjefen gir evt. ytterligere retningslinjer eller ordre.

TABLA 15

7.5.3 Infiltrasjon

En infiltrasjon er en manøverform hvor den angripende styrken gjennomfører en uoppdaget manøver gjennom eller inn i et område som er kontrollert av motstanderen, for å innta en fordelaktig posisjon i motstanderens bakre område.

Under selve fremføringen vil infiltrasjonsstyrken operere spredt for å oppnå overraskelse. Når styrken har kommet frem, samles den for å løse sitt oppdrag. Infiltrasjon må sees i sammenheng med de andre manøverformene.

7.5.4 Gjennombrudd

Et gjennombrudd er en manøverform der en angripende styrke søker å bryte igjennom en motstanders forsvar eller gruppering på en smal front for så å rive opp forsvaret.

En gjennombruddsoperasjon gjennomføres primært når det ikke er mulig å omgå eller infiltrere en motstander. På den måten skaper gjennombruddet flanker og gir tilgang til motstanderens bakre områder.

Normalt velger den angripende styrken et punkt hvor motstanderen er svak eller ikke forventer å bli angrepet.

En gjennombruddsoperasjon gjennomføres i tre faser:

1. skape selve gjennombruddet på smal front
2. utvide gjennombruddet ved å rulle opp og sikre flankene
3. fortsette angrepet mot mål på dypet

En gjennombruddsoperasjon krever derfor normalt en bindestyrke som skal forhindre at motstanderen kan motvirke selve gjennombruddet, en egen gjennombruddsstyrke som skal skape og sikre selve gjennombruddet, og en betydelig reserve som kan utnytte de mulighetene som oppstår.

Gjennombruddsoperasjoner er avhengige av tilstrekkelig styrkeoverlegenhet i gjennombruddsområdet og vektlegger operasjonssikkerhet og villedning.

7.5.5 Frontalangrep

Et frontalt angrep er en manøverform hvor en angripende styrke har til hensikt å ødelegge, ramme eller nøytralisere en svak motstander eller å binde en sterk motstander over en bred front.

På taktisk nivå kan frontalangrepet brukes for raskt å ramme en svak motstander eller for å binde en sterkere motstander på bred front. Det siste tilfellet kan være som en formende operasjon i høyere nivås plan. Frontalangrep kan også nyttes når motstanderen er i ferd med å bryte sammen eller ikke evner å reagere på vår manøver og påvirkning.

Et frontalt angrep tilsier en direkte tilnærming og er derfor normalt mer ressurskrevende enn en indirekte tilnærming. Likevel kan frontalangrep brukes til å ramme mindre styrker, sikringsstyrker eller en uorganisert motstander. Frontalangrep er ofte den mest effektive manøverformen ved hurtige angrep og trefninger.

Det kan i andre situasjoner, der en selv ikke er overlegen i stridsevne, være så stort behov for å kunne reagere meget hurtig at det er nødvendig å angripe en sterk styrke frontalt. Hensikten med et frontalangrep mot en sterk styrke er å bryte opp denne styrkens momentum og tempo og dermed binde den for å skape muligheter til å ta initiativet i andre områder.

8. Defensive operasjoner

“Little minds try to defend everything at once, but sensible people look at the main point only; they parry the worst blows and stand a little hurt if thereby they avoid a greater one. If you try to hold everything, you hold nothing”
(Fredrik den store).

8.1 Hensikten med defensive operasjoner

Defensive operasjoner gjennomføres når motstanderen har initiativet, for å hindre ham i å ta terreng eller å bryte igjennom et forsvart område. Defensive operasjoner sikter på å bryte motstanderens angrep, ødelegge hans styrker og hindre ham i å nå sine målsettinger.

Defensive operasjoner må preges av offensiv opptreden over hele operasjonsrommet for å tappe motstanderen for krefter før hovedangrepet settes inn. Enhver mulighet til å ta initiativet og rive opp sammenhengen og skape forskyvning i motstanderens operasjon må utnyttes.

Defensive operasjoner tvinger angriperen til å kraftsamle. På den måten skaper defensive operasjoner muligheter for å gjenvinne initiativet og dermed skape muligheter for egne offensive operasjoner andre steder.

Defensive operasjoner gjennomføres for å:

- ødelegge motstanderens offensive kapasitet slik at angrepet mislykkes
- binde motstanderen for å skape muligheter for offensive operasjoner andre steder
- vinne tid til forberedelser for motoffensiv
- holde lende og hindre at motstanderen bryter igjennom

8.2 Defensive operasjoner innenfor operasjonsrommet

Gjennom å anvende stridsmidler over hele operasjonsområdet samtidig søker man å bryte ned sammenhengen i motstanderens operasjon. På den måten skaper vi fordelaktige betingelser for senere offensive operasjoner. Hele tiden må sjefen søke å påvirke motstanderen slik at hans handlefrihet reduseres. Operasjonsrommet kan organiseres både etter hensikt (formende, avgjørende og understøttende) og etter en spatial inndeling (dypet, nære og bakre)

8.2.1 Operasjoner på dypet/ formende operasjoner

Operasjoner på dypet vil normalt være formende operasjoner som gjennomføres for å skape dybde og samtidighet i operasjonen. De skaper muligheter for senere offensive operasjoner gjennom en systematisk degradering av motstanderens operasjon og organisasjon. Operasjoner på dypet begrenser motstanderens mulighet til å kraftsamle i rom ved å redusere momentum og sammenhengen i operasjonen. Dette oppnås gjennom å påvirke hans manøvreringsevne i dybden, ødelegge kritiske kapasiteter og gjøre kritiske kapabiliteter irrelevante. Ved å fokusere på slike mål bidrar operasjoner på dypet til å beskytte operasjonene i det nære området. Etter hvert som angriperens handlefrihet reduseres, vil det skape betingelser for overgang til offensive operasjoner.

8.2.2 Operasjoner i det nære området/ avgjørende operasjoner

Operasjoner i det nære området vil normalt være avgjørende operasjoner som gjennomføres av hovedstyrken for å binde, sinke, kanalisere og ramme motstanderens hovedstyrke. Dette kan gjennomføres på en rekke måter, som spenner fra områdeforsvar til mobilt forsvar. Suksess i denne delen av den defensive operasjonen skaper utgangspunkt for en påfølgende offensiv operasjon.

8.2.3 Operasjoner i det bakre området/ understøttende operasjoner

Operasjoner i det bakre området understøtter operasjoner over hele stridsfeltet. De bidrar til egen handlefrihet gjennom beskyttelse av kritiske kapabiliteter, logistikkstøtte og manøvreringsevne for reserver.

8.3 Gjennomføring av defensive operasjoner

En konseptuell inndeling av gjennomføringen av en defensiv operasjon kan forklares slik:

- etablering av stridskontakt og oppholdende strid
- strid i hovedstridsområdet

Etablering av stridskontakt og oppholdende strid er en meget krevende oppgave. Samtidig kan den mulige gevinsten ved en slik operasjon være så stor at den langt overstiger innsatsen

Før stridskontakt etableres på bakken, bør enhver mulighet til å påvirke motstanderen gjennom flyangrep og langtrekkende ild benyttes. Etter at stridskontakt er etablert, gjennomføres oppholdende strid tilbake til hovedstridsområdet.

Når styrken nærmer seg hovedstridsområdet, kan den styrken som har ført oppholdende strid, enten innta forsvarsstillinger og inngå som en del av striden i hovedstridsområdet, eller trekke ut. I det siste tilfellet er det nødvendig å gjennomføre et stridsavbrudd. Indirekte ild og sperrer benyttes for å skape gunstige betingelser for det. Så snart stridsavbruddet er gjennomført, må styrken som har drevet oppholdende strid, gjennomføre innpassing gjennom fremste linjer. Dette er en meget kritisk operasjon som det må trenes på, og som må koordineres nøye.

Striden i hovedstridsområdet begynner når motstanderen nærmer seg rekkevidden av våpensystemene som er gruppert der. Denne striden føres så enten som et mobilt forsvar eller som et områdeforsvar som er beskrevet under.

NORGES LANDSTRIDSKRIFTER - HÅRENTHEMAVERNET

Pansrede ingeniørmaskiner og stormingeniører; innsats i Kosovo

Pansret ingeniørbataljon

Den pansrede ingeniørbataljonen er brigadens primære kapasitet for å gjennomføre mobilitetsfremmende tiltak og antimobilitet, i tillegg til generelle ingeniøroppdrag. Grunnorganisasjonen inneholder pansrede elementer som normalt fordeles til støtte for manøverbataljonene.

Bataljonen kan lede alle typer ingeniøroperasjoner, også med tilleggskapasiteter som tilføres i moduler etter behov. Dette kan være ARBC-enheter, eksperter i eksplosivrydding, maskin og konstruksjon, bro og oversetning; både norske og utenlandske styrker.

Grunnorganisasjonen består av ledelse og stridstren, rekognoseringskapasitet, stormingeniører og pansrede spesialmaskiner. Stormingeniørene har et bredt spekter av generelle ingeniørferdigheter og kan med sin utrustning gjennomføre bla. sprenging, enkle hinderarbeider, minelegging og -rydding. Større arbeider krever samvirke med ingeniørmaskiner, og rekognosering og tilretteleggelse for disse er en sentral oppgave for stormingeniørene.

Pansrede broleggere gir mulighet for hurtig å krysse gap opp til ca 25 meter. Ingeniørpanservognene kan støtte med forskjellige gravearbeider og også løfte og rive. Hjulgående mineryddere gir en viss kapasitet til klarening av miner i bakre områder, men er ikke egnet til gjennombrytningsoperasjoner. Bataljonen har ikke egne ressurser for hurtig minelegging, men kan minelegge mindre områder manuelt.

TABLA 16

Under striden foretar sjefen en kontinuerlig vurdering av hvordan han kan bidra i striden, ved tiltak som endring av kraftsamling, forsterke deler av operasjonen, anvendelse av reserven og rekondisjonering av deler av styrken. Hele tiden søker han etter muligheter for å iverksette motangrep.

Samtidig som striden i hovedstridsområdet pågår, vil striden på dypet foregå både med egne ressurser og med støtte fra høyere nivå. Dette bidrar til å lette striden i hovedstridsområdet og river opp sammenhengen i motstanderens operasjon.

8.4 Typer av defensive operasjoner

I denne doktrinen er det beskrevet fire typer av defensive operasjoner: 1) mobilt forsvar, 2) områdeforsvar, 3) oppholdende strid og 4) tilbaketrekning.

8.4.1 Mobilt forsvar

Et mobilt forsvar søker å ødelegge den angripende styrken ved å tillate at motstanderen rykker frem til en posisjon der han eksponerer seg for motangrep. Mobilt forsvar fokuserer på å slå motstanderen, i motsetning til å være fokusert på å gjenerobre lende. Mobilt forsvar innebærer anvendelse av en kombinasjon av offensive og defensive operasjoner og inkluderer fremskutt gruppering av relativt små styrker som manøvrerer støttet av ild og sperringer for å ta fra motstanderen initiativet. Mobilt forsvar krever normalt stor dybde. Dette innebærer at forsvarsstyrken må ha mobilitet som er minst like god eller bedre enn motstanderen, og ressurser nok til å ha en sterk reserve for motangrepet.

8.4.2 Områdeforsvar

Områdeforsvar søker å holde lende eller å nekte motstanderen tilgang til lende. Det gjøres gjennom å forme motstanderen inn i et område der han kan bli stanset og slått eller nøytralisert med ild. Områdeforsvar forventes ikke å skape avgjørelse på samme måte som mobilt forsvar, og må derfor betraktes som et tidsbegrenset forsvar. Dette krever at det samtidig eller faseforskjøvet gjennomføres offensive operasjoner for å skape

avgjørelse. I områdeforsvar er den største delen av den forsvarende styrken gruppert for å holde lende. Mindre fiendtlige gjennombrudd søkes slått av en relativt liten mobil reserve.

Forsvaret organiseres omkring en kombinasjon av befestninger, sterkt lende og sperringer. Motstanderen påføres tap med ild.

Utstrekningen av området som nyttes for områdeforsvar, krever ikke like stor dybde som for mobilt forsvar. Utstrekningen påvirkes av faktorer som oppdraget, tilgjengelige styrker og lendet.

8.4.3 Oppholdende strid

Oppholdende strid kan bli gjennomført som en egen operasjon, men vil oftest bli gjennomført innenfor rammen av defensive eller offensive operasjoner.

Oppholdende strid har til hensikt å skape gunstige betingelser for- eller å bidrar til: 1) etablering av forsvar, 2) skjerming av egne styrker, 3) egen styrkeøkonomisering, 4) sikring av flanker, 5) å forme motstanderen inn i en gunstig tilstand for oss 6) og å forme (kanalisere) motstanderen inn i en gunstig posisjon for oss.

Oppholdende strid gjennomføres ved å vinne tid mot å selge rom, samtidig som motstanderen påføres tap. Oppholdende strid kan føres både på dypet, i det nære området og i det bakre området.

Operasjonsområdet kan organiseres som for defensive operasjoner. Oppholdende strid begynner normalt ved en definert linje og føres tilbake til en bakenforliggende linje der ansvaret for striden overføres til en annen del av styrken eller til en linje der operasjonstypen forandres. Et eksempel på det siste er å føre oppholdende strid bakover slik at det skapes utnyttbare flanker for offensive operasjoner.

En viktig del av oppholdende strid er at egen styrke ikke skal involvere seg i avgjørende operasjoner, men kontinuerlig fokusere på å sinke, degradere og rive opp sammenhengen i motstanderens operasjon.

8.4.4 *Tilbaketrekning*

Tilbaketrekning er en defensiv operasjon som innebærer en planlagt og organisert tilbaketrekning i forhold til en motstander. Den kan gjennomføres på to ulike måter: 1) uttrekning og 2) tilbakeføring.

En *uttrekning* kan gjennomføres når det er behov for å oppnå et stridsavbrudd der en skiller egne avdelinger som er i direkte stridskontakt, fra motstanderens. En uttrekning kan omfatte hele styrken eller deler av den. Hensikten kan være å bevare egen stridsevne, avløse en avdeling slik at den kan løse et annet oppdrag, unngå strid under ugunstige forhold eller omgruppere styrker. En uttrekning kan skje med eller uten ekstern støtte. Gjennomføringen av en uttrekning krever normalt at det nyttes en sikringsstyrke til å skjerme mot påvirkning fra motstanderen. I selve stridsavbruddet, som er overgangen til uttrekningen, vil egne styrker normalt være meget sårbare. Det er derfor viktig å nytte tiltak som bidrar til operasjonssikkerhet og villedning for å støtte selve stridsavbruddet og uttrekningen.

Tilbakeføring er en tilbaketrekning som skjer uten at en er i direkte stridskontakt med en motstander. Avdelinger som gjennomfører en tilbakeføring, skal være organisert slik at de på meget kort varsel kan føre strid.

NORGES LANDSTRIDSKREFTER - HÆREN HEIMEVERNET

Lette, pansrede og hjulgående kjøretøy; et godt og nødvendige kjøretøy når situasjonen tillater det

Lavintensitetsoperasjoner

Landstridskreftene er i utgangspunktet dimensjonert og trent for å gjennomføre kampoperasjoner. Det er deres primære oppgave og eksistensberettigelse. Samtidig er bruk av landstridskrefter i lavintensitetsoperasjoner et viktig sikkerhetspolitiske virkemiddel for nasjonen.

Spesielt de mobile feltavdelingene i Hæren har vært grunnlaget for innsats av i gjennomsnitt rundt tusen soldater i operasjoner utenfor Norge, sammenhengende fra 1978. I tillegg til sin primære oppgave i strid blir derfor alle Hærens avdelinger både forberedt, trent og delvis utrustet for også å kunne gjennomføre lavintensitetsoperasjoner, enten i sin primærrolle, eller i sekundære roller.

Operasjonene gjennomføres med basis i organisering og utrustning for kampoperasjoner, tilpasset oppdrag og situasjon. I enkelte tilfeller innebærer dette mindre justeringer, i andre tilfeller store. For å ivareta behovet for større endringer disponerer Hæren alternativt materiell anskaffet spesielt for bruk i lavintensitet. Dette dekker ikke alle avdelinger, og brukes etter tur av de som er i innsats i slike operasjoner.

Alternativt materiell omfatter i første rekke kjøretøy for bruk i situasjoner som tillater redusert ildkraft, taktisk mobilitet og eventuelt beskyttelse. Annet materiell er tilpasset beskyttelsesutrustning og ikke dødelige våpen.

TABLA 17

9. Fredsstøttende operasjoner

Fredsstøttende operasjoner er et bredt spekter av aktiviteter hvor militære kapabiliteter og kapasiteter er anvendt til formål forskjellig fra høyintensitetsoperasjoner.

9.1 Karakteristikk

Fredsstøttende operasjoner gjennomføres av en upartisk aktør med hjemmel i et mandat basert på FN kapittel VI, VII eller VIII eller i et OSSE-mandat og involverer militære styrker, diplomatiske og humanitære aktører og partene i konflikten.

Målsettingen med en fredsstøttende operasjon er normalt å redusere konfliktnivået for å skape forutsetninger for øvrige aktører i arbeidet mot politiske og diplomatiske løsninger. Ønsket slutttilstand i fredsstøtteoperasjoner er ofte oppnådd gjennom diplomatisk og politisk innsats. Fredsstøttende operasjoner kan anvendes for å komplettere ulike kombinasjoner av militærmakt og kan gjennomføres i forkant eller i etterkant av en høyintensitetsoperasjon eller foregå samtidig innenfor operasjonsteateret⁴⁴.

Fredsstøttende operasjoner gjennomføres for å forebygge, forhindre, få kontroll med, kontrollere eller løse konflikter og vil normalt gjennomføres som multinasjonale operasjoner som en del av NATO eller av en ad hoc koalisjon.

Fredsstøttende operasjoner inkluderer så vel fredsbevarende og fredsopprettende operasjoner som konfliktforebygging, fredsbygging og humanitære operasjoner. Konfliktforebygging og fredsbygging ligger utenfor dekningen av denne doktrinen og beskrives ikke.

⁴⁴ AJP-3-4, 0102.

Fredsstøttende operasjoner kan gjennomføres i sammenheng med en høyintensitetsoperasjon for å oppnå strategiske mål. De kan gjennomføres både innenfor Norges grenser og globalt.

Fredsstøttende operasjoner baserer seg på:

- å balansere internasjonalt samarbeid med nasjonale målsettinger og nasjonal myndighet
- å øke vertsnasjonens evne og legitimitet til å styre
- at styrkene må være innforstått med utilsiktede konsekvenser av handlinger som gjøres av enkeltindivider og avdelinger
- å vise evne til å bruke makt på en ikke-truende måte
- å handle besluttsomt for å hindre eskalering
- å anvende makt selektivt og med skjønn

Styrken må være innforstått med mandatet og de overordnede sivile og militære målsettinger. Utforming av taktiske operasjoner og enkelttiltak må være i samsvar med overordnet intensjon og overordnede retningsslinjer. Nødvendigheten av å holde fokus på helheten i operasjonen er derfor helt avgjørende. Samtidig må enkeltsoldaters opptreden og handlinger og valg av metoder for gjennomføring samsvare med dette. Det er derfor viktig at norske styrker i fredsstøttende operasjoner setter seg inn i og forstår den strategiske sammenhengen for konflikten. Dette innebærer strategiske og operasjonelle mål for de ulike aktørene, og de midler de har til rådighet for å oppnå dette, for å unngå utilsiktede konsekvenser av feil opptreden og handlinger.

Under fredsstøttende operasjoner har norske landstyrker ingen fiende, noe som er normalt i en høyintensitetskonflikt. Måloppnåelse er derfor avhengig av blant annet følgende forhold:

- Suksessfulle operasjoner krever *felles målsettinger*⁴⁵. Det er lite sannsynlig at nasjoner som deltar med styrker i en multinasjonal fredsstøttende operasjon, vil ha de samme strategiske målsettinger. Nasjonale kommando og kontroll arrangementer som setter begrensninger for styrkesjefen, vil ytterligere komplisere dette. For å imøtekomme disse utfordringene må nasjonene enes om de felles oppnåelige militære mål og en felles forståelse av slutttilstanden for operasjonen.

⁴⁵ Unity of effort.

Sosial patrulje i Kosovo. (Foto: Tomas Moss)

- På taktisk nivå kan *samtykke* være påvirket av flere faktorer, inkludert den kontroll lokale fraksjonssjefer har over sine lokale styrker, og en felles respekt og forståelse mellom disse og fredsstyrkene som går imellom. Aktiv involvering av partene og lokalbefolkningen er fundamentale forutsetninger for å bygge langsiktige løsninger på konflikten.
- *Upartiskhet*. Gjennomføringen av en fredsstøttende operasjonen må alltid være upartisk; hvis makt blir brukt mot en av partene må det være på grunn av noe de gjør (eller ikke gjør) i forhold til avtalen/mandatet, og ikke på grunn av hvem de er. I det øyeblikket en fredsstyrke mister sin upartiskhet blir den en aktør og stiller seg åpen for påvirkning fra den annen part. Tillit og tiltro mellom partene og de deltakende styrker er derfor en grunnleggende forutsetning.
- *Kontrollert maktbruk*. Politiske målsettinger og samarbeidet med sivile internasjonale organisasjoner og aktører og vertsnasjonen krever at militære operasjoner og bruk av makt holdes på et kontrollert nivå for å unngå “collateral damage”⁴⁶. Maktbruk må

⁴⁶ Collateral damage er utilsiktede virkninger på personell, infrastruktur og materiell i den umiddelbare nærhet av målet for den direkte påvirkningen.

NORGES LANDSTRIDSKREFTER – HÆREN/HEMVEERET

Nye håndvåpen og utrustning under utprøving

Soldaten

Norske kvinner og menn er grunnlaget for hvor gode landstridskreftene kan bli. Den enkelte soldat – mennesket – menig eller befal – er fortsatt den viktigste faktor i alle landoperasjoner, og vil trolig forbli det.

De fleste oppgaver og operasjoner krever materiell, prosedyrer, systemer og organisasjoner. Bedre kvalitet på disse øker den potensielle effekten. Den enkelte soldats bruk av alt dette er imidlertid det som utløser effektene, og ofte avgjørende for hvor stor effekten blir.

Soldatenes betydning varierer likevel fra oppdrag til oppdrag. Noen funksjoner løses med minimalt med soldater. I mange funksjoner er imidlertid den enkelte soldat – og samspillet mellom dem – helt avgjørende. Mennesket har et unikt sett av sensorer, analysekapasitet og muligheter for å uttrykke seg og skape effekt på som ikke kan erstattes av teknologi. I mange situasjoner er det bare innsats av mennesker, og ofte mange, som kan løse oppdragene. Dette gjelder spesielt i lavintensitetsoperasjoner.

Både Hæren og HV legger derfor stor vekt på sitt personell. Det fokuseres både på rekruttering, utvalgelse, utdanning og oppfølging av den enkelte i trening og innsats, så vel som den enkeltes familie. Verdigrunnlag og holdninger er i mange tilfeller med avgjørende enn kunnskaper og ferdigheter, men vanskeligere både å fastslå og utvikle. Verdigrunnlag og holdninger vektlegges derfor sterkt ved utvalgelse, enten det er til forslegangstjeneste, kontrakt, tilsetning, skoler eller kurs.

TABLA 10

samsvare med ROE i mandatet. Militære styrker må ikke bruke mer makt enn strengt nødvendig for å nå målsettinger. Imidlertid vil retten til selvforsvar og nødvendig maktbruk for å demonstrere besluttsomhet ikke omfattes av denne begrensning.

- *Troverdighet* til operasjonen og de deltakende styrkers evne og vilje til å løse oppdrag og nå målsettinger med operasjonen er nødvendig.
- *Gjensidig respekt* er nødvendig mellom deltakende styrker og mellom disse styrkene og de involverte parter.
- *Innsyn og innflytelse* i utformingen av operasjoner er grunnleggende for å etablere enhetlige målsettinger og muliggjøre enhetlige handlinger i tråd med intensjonen. Oppdrag og intensjon må være kommunisert og forstått av alle involverte styrker, aktører og parter.
- *Handlefrihet* for militære styrker til å gjennomføre operasjoner må ivaretas. Bruk av makt for å etablere og opprettholde den kan være nødvendig.
- Samarbeid og integrering innenfor sivilt-militært samarbeide (CIMIC) sikrer koordinert og rettet innsats av militære og sivile innsatsfaktorer.

9.2 Gjennomføring av fredstøtteoperasjoner

Fredsstøttende operasjoner foregår i et dynamisk miljø, og gjennomføres ofte i et operasjonsråde hvor inndelingen i et bakre, nære og dype operasjonsområde er fraværende. De er tids- og personellkrevende.

Fredsstøttende operasjoner utformes på samme måte som høyintensitetsoperasjoner i form av formende, avgjørende og understøttende operasjoner.

Operasjoner bør gjennomføres fra et sikkert område. Sikkerhet for styrken ivaretas for å muliggjøre handlefrihet og utnytte muligheter. I en innledende fase av en operasjon kan situasjonen i operasjonsområdet være usikker og vil derfor ha karakter av å være formende for å finne og binde aktørens eller en enkelt aktørs militære styrker og således etablere en forsvarlig grad av kontroll i operasjonsområdet. De formende operasjonene vil rettes både mot moralske og fysiske egenskaper. Det er

derfor nødvendig at den innledende styrken har tilstrekkelig størrelse og kampkraft for å kunne etablere kontroll snarest mulig.

Sjefen søker å utnytte fordeler og effekter som er skapt gjennom de innledende operasjoner. Samtidig etableres andre tiltak som søker å forsterke den innledende effekt og legge til rette for overgang til stabilisering og normalisering. Tiltakene kan være i form av INFO OPS, humanitær støtte, støtte til gjenoppbygging, etablering av en sikkerhetssituasjon som tilrettelegger for normalisering, osv.

Den militære styrken må under hele operasjonen ivareta evnen til å påvirke mulige parter både fysisk og moralsk. Egen militær evne og vilje til å anvende kampkraft kan være det virkemiddelet som legger grunnlaget for normalisering av situasjonen og en helhetlig måloppnåelse.

Ofte vil det være overlapping mellom stridsoperasjoner og ikke-stridsoperasjoner, men som utgangspunkt kan det være nødvendig å trene og utruste styrkene for stridsoperasjoner. Det vil legge grunnlaget for en kontrollert overgang fra strid til ikke-strid og vice versa etter som omstendighetene endres.

9.3 Fredsopprettende operasjoner

Fredsopprettende operasjoner er basert på et mandat med utgangspunkt i kapittel VII i FN-charteret. De gjennomføres når samtykke mellom partene ikke er oppnådd eller er usikkert. Operasjonene er ment å vedlikeholde eller gjenopprette fred eller påtvinge vilkår som er gitt i mandatet. Mandatet inneholder normalt både en militær og en sivil dimensjon, med tilhørende militære styrker og utpekte organisasjoner, samt at det omtaler forholdet til partene.

Fredsopprettende operasjoner vil under inntreden og etablering i operasjonsområdet ha mange fellestrekk med høyintensitetsoperasjoner. Planleggingen og gjennomføringen av operasjonene vil normalt foregå som for offensive og defensive operasjoner. Når de innledende militære målsettinger er nådd, vil det være en glidende overgang til fredsbevarende operasjoner. I denne overgangsperioden vil den militære rolle kunne

Kvinnelig soldat fra Telemark bataljonen i Afghanistan. (Foto: Torbjørn Kjosvold).

endres fra å være “supported” til “supporting” i forhold til de andre organisasjonene som har mandat i operasjonen og den felles målsettingen som ligger i mandatets slutttilstand. Oppgaver som områdesikkerhet og støtte til de internasjonale organisasjonenes (IO) oppgaver blir viktige oppdrag for den militære organisasjon.

9.4 Fredsbevarende operasjoner

Fredsbevarende operasjoner foregår i rammen av FN med bakgrunn i et godkjent mandat som er akseptert av partene. Operasjonene er utformet for å legge til rette for implementeringen av våpenhvile eller andre avtaler og til å støtte diplomatisk innsats for å oppnå langsiktige politiske avtaler. Fredsbevarende operasjoner omfatter aktiviteter som observasjon, monitorering, overvåking og assistanse til de involverte parter. Deltakelsen bygger på mandatet i avtalen, og styrkene opptrer i tråd med det. Bruk av makt er bare tillatt i selvforsvar eller som siste utvei i en spesiell situasjon. Sammensetningen av styrken vil være avhengig av oppgaver og situasjonen, og den må være utrustet og trent til lokale forhold for å være relevant og kunne bidra til helhetlig måloppnåelse.

9.5 Humanitære operasjoner

Humanitære operasjoner er assistanse hvor militær involvering søker å redusere menneskelige lidelser som er forårsaket av naturlige eller menneskeskapte katastrofer, inkludert krig. Humanitær assistanse supplerer og komplementerer lokale myndigheters eller andre nasjonale og internasjonale aktørers innsats.

Humanitære operasjoner kan gjennomføres separat eller som en del av en annen operasjon. For å unngå at humanitær assistanse forlenger konflikten ved at partene utnytter katastrofen til egen fordel, er det nødvendig at militære aktiviteter sees i sammenheng med politisk og diplomatisk innsats i en langsiktig strategi som fokuserer på løsning av konflikten. Et annet forhold som bidrar til effektive resultater, er tett koordinering og samarbeid mellom innsatsaktører og militære styrker. Hyppig kontakt og bruk av liaisonoffiserer er effektive og praktiske virkemidler.

10. Nasjonale støtteoperasjoner

Nasjonale støtteoperasjoner er operasjoner som gjennomføres for å støtte den militære fredsvirksomheten og det sivile samfunn.

10.1 Generelt

Hensikten med nasjonale støtteoperasjoner er å bidra til økt samfunns- og individsikkerhet.

De gjennomføres ved at militære kapasiteter og/eller avdelinger stilles til rådighet for militære myndigheter i utøvelse av fredsmessige oppgaver eller til sivile myndigheter for å støtte det sivile samfunn i kritiske situasjoner inntil sivile funksjoner er i stand til igjen å overta.

Nasjonale støtteoperasjoner omfatter Forsvarets fredsoperative virksomheter, som blant annet suverenitetshevdelse, styrkebeskyttelse av nasjonalt og internasjonalt personell under utførelse av militære oppgaver, vakt hold og sikring av militære objekter og installasjoner, grensekontroll og nasjonal myndighetsutøvelse. De omfatter ikke operasjoner som er en integrert del av eller er forberedelser til øvrige typer militære operasjoner, for eksempel militær objektsikring.

Militær støtte til sivile myndigheter ledes av sivile myndigheter. Støtten skjer etter anmodning om militær støtte fra sivile myndigheter og koordineres normalt gjennom Forsvarets kommandostruktur. Avhengig av operasjonens omfang kan organisering av støtten foregå på flere nivåer. I en større krise vil trolig alle nivåer være tungt involvert, mens i lokale situasjoner kan HV-distrikt være bindeleddet til lokal politimyndighet. Etter at støtten er avklart, settes militær og sivil innsats sammen i den hensikt å gjøre sivile myndigheter i stand til å løse oppgavene på en forsvarlig, målrettet og effektiv måte, i samsvar med det sivile samfunns forventninger og behov.

NORGES LANDSTROPSKREFTER – HÆREN/HEIMVERDET

Grensevakt og gardetjeneste; to sider av samme sak – norsk suverenitetshevdelse

Livgarde og grensevakt

Hæren har to nasjonale oppdrag som løses kontinuerlig – vakt hold for kongehuset og langs den norsk-russiske grense. Oppdragsløsingen er basert på bruk av personell inne til førstegangstjeneste, og stiller høye krav til personellet.

HM Kongens garde er lokalisert på Huseby i Oslo. HMKG er kongens livgarde, og holder daglig vakt ved Det kongelige slott i Oslo og ved Skaugum i Asker – og på Akershus festning. Ved krise og krig er HMKG ansvarlig for utvidet vakt hold, eskorte og sikring av kongen og hans nærmeste. I tillegg har HMKG seremonielle oppgaver, som bla. løses med musikkorps og drilltropp. I tillegg til HMKG har Krigsskolen seremonielle oppgaver for Kongehuset.

Grensen mot Russland er en yttergrense innen Schengensamarbeidet, og har derfor en utvidet betydning i forhold til grensen mot Sverige og Finland. Grensevakten har derfor også en begrenset politimyndighet ovenfor sivile, i tillegg til den normale militære politimyndigheten alt militært personell har. Vakt holdet utføres av et kompani forlagt i utestasjon langs den norsk-russiske grensen. Oppdraget løses ved overvåkning med både personell og tekniske sensorer, fra statiske posisjoner og patruljer.

TABLA 19

Soldater fra HMKG trener på vakt og eskortetjeneste. (Foto: Torgeir Haugaard).

Eksempler på militær støtte til sivile myndigheter kan være søk etter savnede personer, hjelp i forbindelse med naturkatastrofer og ulykker, ulike vakt- og sikringsoppdrag ved terroranslag eller trussel om slike, osv.

Nasjonale støtteoperasjoner kan gjennomføres av elementer både fra Hæren og Heimevernet, avhengig av faktorer som blant annet type operasjon, støttebehov og tilgjengelighet på styrker. HV med sin tilstedeværelse over hele landet og relativt høye beredskap er en meget viktig ressurs for nasjonale støtteoperasjoner.

10.2 Ansvarsforhold

Dersom militære styrker i fredstid skal tildeles ansvar for oppgaver som normalt løses av politiet, krever det lovhjemmel⁴⁷ og politiske beslutninger i hvert enkelt tilfelle. Ofte vil dette være regulert i lokale

⁴⁷ Ved en ansvarsoverføring fra politi til Forsvaret som innebærer avvik fra politilovens og straffeprosesslovens bestemmelser om politi- og påtalemyndighetenes særskilte myndighetsbeføyelser ved forebygging og etterforskning av straffbare handlinger, krever det et rettslig grunnlag/lovhjemmel som finnes i § 3 i lov av 15. desember 1950 nr. 7, om særlig rådgjerd under krig, krigsfare og liknende forhold.

NORGES LANDSTRIDSKREFTER - HÆREN/HEIMEVERNET

HV-soldaten er motivert, godt trent og utrustet. Alltid klar til innsats!

Ny HV-struktur for en ny tid

Heimevernet omstilles for å kunne levere relevante militære kapasiteter i hele spennet fra fred, gjennom krisetil krig. Arbeidet med å utvikle kapasiteter for bruk mot asymmetriske trusler i fred/krise, herunder terrorisme, står sentralt.

HVs operative struktur vil bestå av innsats-, forsterknings- og oppfølgingsstyrker (FO-struktur). Kravene til organisering og utrustning, trening og øving, og reaksjonstider vil variere mellom disse. Evne til oppdragsorganisering og mobil ledelse skal tillegges vekt.

Innsatsstyrken utgjør en mindre del av HV. Den vil ha fokus på å sikre samfunnsviktige installasjoner og funksjoner, blant annet mot terrorisme. For Land- og LuftHV vil den bestå av mobile ledelselementer, eskortestyrket, jegertropper, utrykningsstyrker, militærpolititropper, hundeenheter og skarpskytterenheter. SHVs innsatsstyrke vil inneholde mobile ledelselementer, bordingslag, kontrollflykkere, mobile kystmeldeposter og hurtiggående flerbruksfartøyer. Innsatsstyrkene er ikke geografisk bunnet. Forsterkningstyrken skal bidra til utholdenhet og evne til håndtering av mer komplekse styrkebeskyttelses-/terrorescenarier. Oppfølgingsstyrken kommer fra LandHV. Den skal på samme måte bidra til utholdenhet, men er for øvrig innrettet mot væpnet konflikt og de tradisjonelle oppdrag som følger av dette.

Distriktsstabene er, i tillegg til å være styrkeproduserende, territoriale staber som inngår i den nasjonale kommandostrukturen. De vil i denne rollen vektlegge evne til operativ planlegging for territorialforsvaret, sivilt militært samarbeid, støtte til politiet og støtte til andre forsvarsgreners operasjoner.

TABLA 13

HV kan sikre viktige samfunnsfunksjoner ved fare for terroranslag. (Foto: Per Thrana).

arrangementer mellom militære og sivile myndigheter. Dersom ansvaret ikke ligger hos militære, gjelder støtten bistand til politiet⁴⁸.

Støtte til tollmyndigheter reguleres i tolloven⁴⁹, hvor det fastslås at Forsvaret har plikt til å yte tollvesenet nødvendig støtte til tollforretninger. Ved støtte under naturkatastrofer, ulykker, osv vil dette koordineres regionalt mellom Forsvaret og fylkesmennene.

10.3 Forberedelser

Forsvarets kommandostruktur, herunder HV-distriktene, har et ansvar for å utarbeide beredskapsplaner for aktuelle nasjonale støtteoperasjoner. Dette arbeidet må skje i samarbeid med relevante sivile myndigheter og aktører.

Landstyrkene er i stand til å støtte operasjoner som søk etter personell, bistand ved ulykker og naturkatastrofer. Disse oppgavene vil det i liten grad bli øvet på spesielt.

Tyngre oppgaver som vakthold og sikring og håndtering av terroranslag vil det måtte trenes på for at de skal kunne løses effektivt.

48 Bestemmelser om Forsvarets bistand til politiet er fastsatt ved kongelig resolusjon av 28. februar 2003.

49 Tolloven § 20.

11. Tilretteleggende operasjoner

Tilretteleggende operasjoner inkluderer aktiviteter og tiltak som landstyrkene gjennomfører som støtte til egne operasjoner eller som bidrag eller støtte til operasjonelt nivås operasjoner.

Sjefen styrer de ulike forholdene og elementene som omfattes av tilretteleggende operasjoner for å støtte ledelse, planlegging og gjennomføring av offensive, defensive, fredsstøttende og nasjonale støtteoperasjoner. Tilretteleggende operasjoner blir således en integrert del av disse operasjonene og fyller både komplementære og synergiske behov.

Tilretteleggende operasjoner deles inn i to hovedkategorier:

- informasjonsoperasjoner
- logistikkoperasjoner

11.1 Informasjonsoperasjoner

Informasjonsoperasjoner (INFO OPS) er tiltak iverksatt for å påvirke andres informasjon, informasjonsbaserte prosesser, kommando- og kontrollsystemer (K2), og informasjons- og kommunikasjonssystemer mens vi utnytter og beskytter vår egen informasjon og våre egne K2 og informasjons- og kommunikasjonssystemer (FFOD).

Hensikten med INFO OPS er å oppnå relativ informasjonsdominans mellom egen sjefs beslutningssløyfe og motstanderens samt etablere virkemidler for å dominere motstanderen i tid, rom og effekt⁵⁰.

Informasjonsoperasjoner utnytter grensesnittet mellom muligheter i moderne teknologi og mennesket.

50 NATO definerer Info Ops som: "Actions taken to influence decision makers in support of political and military objectives by affecting others' information, information based processes, C2 systems and CIS while exploiting and protecting one's own information and/ or information systems. There are two main categories of Info Ops; defensive Info Ops and Offensive Info Ops, depending on the nature of the actions involved" (AJP-01).

Informasjonsoperasjoner deles inn i to kategorier, offensive og defensive operasjoner:

- defensive INFO OPS er tiltak iverksatt for å opprettholde tilgangen til effektiv egen bruk av informasjon, informasjonsbaserte prosesser og K2-systemer
- offensive INFO OPS er tiltak iverksatt for å påvirke motstanderens tilgjengelige informasjon, informasjonsbaserte prosesser og K2 systemer.

INFO OPS kan anvendes i alle typer av operasjoner hvor rollen og omfanget av INFO OPS er avhengig av målsettinger og situasjonen. Hovedfaktoren som bestemmer utformingen og rollen til INFO OPS, er motstanderens moralske sammenheng og motivasjon. En motstander med god fysisk og moralsk sammenheng og god motivasjon vil ha gode forutsetninger for å motstå påvirkning gjennom INFO OPS. I slike tilfeller kan INFO OPS rettes mot K2-struktur og informasjons- og kommunikasjonssystemer, for å redusere eller ødelegge disse kapasitetene. I de tilfeller hvor sammenhengen og motivasjonen er lav, vil den potensielle effekten av INFO OPS være stor. INFO OPS rettes da inn mot å påvirke motstanderens holdninger og vilje.

Informasjonsoperasjoner inkluderer fire komponenter: 1) elektronisk krigføring, 2) operasjonssikkerhet (OPSEC), 3) villedning og 4) psykologiske operasjoner (PSYOPS). I tillegg betraktes allmenn informasjon (PI) og sivilt- militært samarbeide (CIMIC) som assosierte, men ikke integrerte funksjoner.

11.1.1 Elektronisk krigføring (EK)

Elektronisk krigføring er militære aktiviteter som involverer bruk av det elektromagnetiske (EM) spektrum for å utnytte og dominere EM-spektrum eller for å påvirke en motstander. EK omfatter å fange opp og identifisere EM-stråling, bruk av EM-energi for å redusere eller forebygge fiendtlig bruk av EM-spektrumet og EM-aktiviteter til støtte for egne operasjoner.

EK bidrar til INFO OPS som en viktig etterretningskilde for å påvirke K2-noder og som en komponent i en villedningsplan. EK bidrar til sjefens situasjonsforståelse og beslutningsgrunnlag og anvendes offensivt for å degradere motstanderens K2-systemer og rekognoserings- og våpen-systemer. EK bidrar samtidig til å opprettholde handlefriheten for tilsvarende systemer.

EK deles inn i elektroniske støttetiltak, elektroniske mottiltak og elektroniske beskyttelsestiltak.

Elektroniske støttetiltak omfatter tiltak for å søke, fange opp og identifisere EM-stråling og lokalisere kilden for å avgjøre den umiddelbare trussel. I korthet representerer dette elektronisk overvåkning.

Elektroniske mottiltak er den offensive komponenten av elektronisk krigføring og omfatter tiltak for å forebygge eller redusere motstanderens effektive bruk av EM-spektrumet gjennom bruk av EM-energi.

Elektroniske mottiltak omfatter elektronisk jamming, elektronisk villedning og elektronisk nøytralisering.

Elektroniske beskyttelsestiltak beskytter egne elektroniske systemer mot motstanderens elektroniske krigføringstiltak eller mot interferens fra andre egne styrker. Elektroniske beskyttelsestiltak omfattes av aktive og passive beskyttelsestiltak.

EK må koordineres nøye mellom operasjoner, etterretning, informasjonsoperasjoner og K2-aktiviteter for å balansere effekten på motstanderen med mulige konsekvenser for egen K2-funksjonalitet.

11.1.2 Operasjonssikkerhet (OPSEC)

Operasjonssikkerhet skjærer kritisk informasjon for motstanderen og forhindrer ham i å trekke ut detaljert informasjon om våre disposisjoner, intensjoner, kapabiliteter og sårbarheter⁵¹.

⁵¹ Operasjonssikkerhet defineres som: "The process, which gives a military operation or exercise appropriate security, using passive or active means, to deny the enemy knowledge of the dispositions, capabilities, and intentions of the friendly forces" (AAP-6).

OPSEC konsentreres om de aktiviteter som indikerer en mulig operasjon eller detaljer om en operasjon, eller om mulige egne sårbarheter.

Gjennom å analysere egen operasjon fra motstanderens ståsted kan det fremkomme sårbarheter og elementer i operasjonen som krever beskyttelse. Sjefen kan på denne bakgrunn fastsette sikkerhetsprioriteter og sette i gang OPSEC-tiltak.

En OPSEC-plan kan omfatte tiltak for hele styrken, for enkelte avdelinger, for materiell og utstyr, for installasjoner eller for områder.

Et annet aspekt ved OPSEC er beskyttelse av personell, både ved avdelingen i operasjonsområdet og indirekte ved beskyttelse av personell og familie hjemme. Familiemedlemmer eller militært personell i viktige posisjoner kan være mål for en motstanders asymmetriske tiltak for indirekte å påvirke situasjonen i operasjonsområdet. Dette medfører behov for å balansere OPSEC med PI.

11.1.3 Villedning

Villedning er tiltak rettet mot motstanderens ledelse og beslutningstaking for å påvirke at motstanderens beslutninger blir feil⁵². Gjennom ulike tiltak bidrar villedning til å forme situasjonen slik at motstanderens handlinger blir ufordelaktige for ham.

Målsettinger med villedning er å oppnå overraskelse, ivareta egen sikkerhet, øke handlefriheten, mislede motstanderen og redusere egne tap ved operasjoner. Villedning inngår normalt i planer for å oppnå egen beskyttelse.

Landstyrkene bruker villedning i hovedsak for å oppnå overraskelse og beskyttelse.

Villedning deles inn i to kategorier, offensiv og defensiv villedning:

- Offensive villedningstiltak omhandler spredning av falsk informasjon

⁵² Villedning er definert som: "Those measures designed to mislead the enemy by manipulation, distortion, or falsification of evidence to induce him to react in a manner prejudicial to his interests" (AAP-6).

for å mislede motstanderen i forhold til egne planer eller sette ham i en ufordelaktig situasjon. Tiltakene er utformet for å oppnå overraskelse og opprettholde initiativet.

- Defensive villedningstiltak innebærer å villede en motstander som har initiativet. Tiltakene medfører å avlede oppmerksomheten fra faktiske posisjoner og mål. Tiltakene er utformet for å øke egen sikkerhet og etablere fordelaktige muligheter for en påfølgende påvirkning.

Under gjennomføring av en villedningsoperasjon er det nødvendig å ivareta følgende forhold:

- Villedningen må rettes inn mot et klart definert mål som reflekterer ønsket slutttilstand og støtter operasjonsplanen.
- Villedningsaktiviteter som går utover et nærliggende taktisk mål, må koordineres mellom nivåene.
- Suksess i villedning er avhengig av nøye koordinering. En ukoordinert villedningsoperasjon vil lede til forvirring blant egne styrker og kan kompromittere egen operasjonsplan. Alle tiltak må være nøye forberedt.
- Villedning må rettes mot motstanderens sjef og hans stab og må samsvare med deres forventede svar på villedningen.
- Villedningen må være konsistent og logisk og, om mulig, samsvare med motstanderens forventninger.
- Villedende informasjon må kommuniseres til motstanderen på så mange informasjonskanaler som mulig. Dette vil styrke troverdigheten av villedningen. Samtidig vil dette øke kompleksiteten i operasjonen, med fare for forvirring blant egne styrker og kompromittering av egen operasjonsplan.
- Effekten av villedningen er begrenset i tid og rom. Effektiv villedning søker å påvirke med informasjonen når motstanderen foretar sine beslutninger.

Disse forholdene kan også nyttes når sjefen vurderer informasjon om motstanderen og handlinger som et mulig ledd i motstanderens villedningsoperasjoner. Analyse av motstanderen må derfor gjøres med dette for øye.

11.1.4 Psykologiske operasjoner (PSYOPS)

Psykologisk krigføring har til hensikt å rive opp motstanderens eller tredjeaktørers vilje, forsterke følelser til vennlige aktører og oppnå støtte hos nøytrale aktører gjennom å påvirke holdninger og handlinger innenfor politiske og militære forhold⁵³.

PSYOPS planlegges, ledes og koordineres av strategisk og operasjonelt nivå. Taktisk nivå kan inngå som utførende ledd.

Utformingen av PSYOPS-tiltak må være troverdige og hensiktsmessige og tilpasset målgruppen(e). De må således være basert på detaljert bakgrunnsinformasjon og kjennskap til den eksisterende situasjonen. Nær tilknytning til etterretningsaktiviteter er derfor viktig. Tiltakene må søke å lede målgruppen(e) til å adoptere en mentalitet og handlemåte som er naturlig for dem. Gjennom dette bidrar PSYOPS til å forme målgruppens holdninger og handlinger i samsvar med egne operasjoner og målsettinger.

PSYOPS kan enten være offensive eller defensive:

- Offensiv PSYOPS er utformet for å påvirke viljen og motivasjonen i motstanderens styrker og befolkning. I beslutningsprosessen identifiseres og vurderes kritiske sårbarheter i den politiske, økonomiske, sosiale og militære situasjon. De mål som fremkommer av denne prosessen, danner grunnlaget for en koordinert og konsistent operasjon som rettes mot utvalgte mål og grupper. Målene må være synlige og identifiserbare hos målgruppen og må ta hensyn til sårbarheten hos målgruppen for PSYOPS-påvirkning, evnen målgruppen har til å synliggjøre effekten av PSYOPS og målgruppens adgang til media. Offensive PSYOPS-tiltak distribueres over tilgjengelige og relevante medier og informasjonskanaler. Virkningen er eksempelvis å så tvil om ledelsen, kompetansen til beslutningstakere, troen på å vinne tapes, og egen sjansje til å overleve minsker.
- Defensiv PSYOPS har som målsetting å beskytte egne styrkers moral og vinne støtte fra nøytrale aktører eller tredjeparter. Defensiv

⁵³ Psykologiske operasjoner er definert som: "Planned psychological activities in peace, and war directed to enemy, friendly, and neutral audiences in order to influence attitude and behavior affecting the achievement of political and military objectives" (AAP-6).

PSYOPS omfatter tiltak rettet mot å redusere motstanderens prestisje, oppheve effekten av motstanderens propagandatiltak og gi ut informasjon om egne intensjoner og tiltak.

PSYOPS kan deles inn i tre kategorier: 1) strategiske psykologiske aktiviteter, 2) psykologiske konsolideringsaktiviteter og 3) psykologiske aktiviteter i operasjonsområdet. Denne inndelingen har som hensikt å forenkle ansvarsfordelingen mellom nasjonale autoriteter og militære sjef. I praksis er det overlapping mellom kategoriene.

- Strategiske psykologiske aktiviteter er et nasjonalt ansvar og rettes inn mot langsiktige politiske målsettinger.
- Psykologiske konsolideringsaktiviteter rettes mot motstanderens befolkning og militærapparat i områder som kontrolleres av egne styrker. Målsettingen er å øke handlefriheten for taktisk sjef i operasjonsområdet gjennom å oppnå støtte og samarbeid fra lokalbefolkningen.
- Psykologiske aktiviteter i operasjonsområdet støtter egne operasjoner i tid og rom. De inngår som en operasjonslinje for operasjonen og er således en integrert del av operasjonen. Aktivitetene har som målsetting å underminere moralen hos motstanderens styrker og viljen i lokalbefolkningen til å støtte motstanderens operasjoner.

PSYOPS har sjelden direkte effekter. Påvirkningen skjer over tid og må nødvendigvis starte så tidlig i operasjonen som mulig. PSYOPS krever nøye koordinering med CIMIC og PI for å komplementere effekter og samtidig unngå å forringe troverdigheten i innsatsen til CIMIC og PI.

11.2 Allmenn informasjon (PI)

Allmenn informasjon er informasjon som friges eller publiseres i den hensikt å holde offentligheten fullt informert om oppdrag, om hvordan styrken bidrar i en helhetlig sammenheng, og om hovedaktiviteter styrken deltar i, for på den måten å oppnå forståelse og støtte hos publikum⁵⁴.

⁵⁴ Allmenn informasjon defineres som: "Information which is released or published for the primary purpose of keeping the public fully informed, thereby gaining their understanding and support" (AAP-6).

NORGES LANDSTRIDSKREFTER - HÆREN/HEMMEVERNET

CIMIC bidrar til å legge til rette for egne operasjoner

Andre styrkebidrag

I tillegg til de større feltavdelingene og nasjonale støtteavdelinger stiller landstridskrefteene en rekke mindre styrkebidrag og kapasiteter på beredskap for, eller i innsats i, internasjonale operasjoner.

De fleste av disse styrkebidragene hentes fra avdelinger i den mobile felthæren. I tillegg hentes noen fra egne miljøer og avdelinger.

Enheter for sivilmilitært samarbeid (CIMIC) er en viktig styrkemultiplikator i internasjonale operasjoner. CIMIC skal støtte den militære operasjonen ved å etablere kontakt, liaisoner og bedre samarbeidet med det sivile samfunnet. CIMIC settes ikke inn for å yte støtte til sivile for denne støtstens skyld; det er oppgaven til andre statlige og interstatlige aktører samt frivillige organisasjoner.

Vern mot krigføring med ABC-stridsmidler er et annet viktig område for landstridskrefteene. I tillegg til generell kompetanse og verneutrustning setter Hæren opp egne ABC-enheter. Disse består av en kombinasjon av søke- og påvisningsenheter, analyse, og kapasitet til å rense personell og materiell. Norge stiller også en rekke mindre styrkebidrag og enkeltpersoner som kan inngå i allierte styrker og staber på brigade-/divisjon snivå eller høyere. Dette omfatter også mindre spesialenheter, f.eks. PSYOPS-enheter, men består i all hovedsak av observatører og stabsoffiserer både for generelle stabsfunksjoner og med spesiell fagkompetanse.

TABLA 20

PI presenterer aktiviteter og prestasjoner i egen styrke på en faktisk måte, og begrenser kommentarer om motstandere og andre aktører innen operasjonsområdet.

PI må planlegges nøye og bør inngå som et element gjennom hele operasjonen.

PI deles inn i tre kategorier: 1) ekstern informasjon rettet mot medier, 2) intern informasjon til egen styrke og 3) informasjon til familie, pårørende og personell som krever spesiell oppmerksomhet (politikere, offentlige instanser, osv).

PI må være koordinert med, men er ingen del av INFO OPS for å sikre konsistens i innhold og retning. Samtidig må den være separat for å sikre uavhengigheten for PI. Videre er det nødvendig å balansere PI med OPSEC for ikke å avsløre intensjoner og operasjoner, hvor PI kan sette gjennomføringen av operasjoner og personell i fare.

I operasjoner kan det være nyttig at norske avdelinger har utformet policy og retningslinjer for PI og har egnet personell satt av til denne oppgaven. I en multinasjonal ramme og som en del av en koalisjon/allianse vil normalt styrkesjefen gi ut retningslinjer for PI-aktiviteten. Lokal norsk styrkesjef må i alle tilfeller koordinere informasjonen gitt gjennom PI og kontakten med medier med høyere sjef.

11.3 Sivilt-militært samarbeid (CIMIC)

11.3.1 CIMIC-begrepet

Innenfor begrepet sivilt-militært samarbeid finner vi en rekke aktører, funksjoner og mekanismer. Begrepet omfatter den støtte sivile og militære aktører gjensidig iverksetter for å løse hverandres oppdrag under fred, krise og krig. Støtten er ikke avhengig av å aktivisere Beredskapsloven og gjennomføres mellom de forskjellige aktørene ved behov.

Totalforsvaret, herunder sivil støtte til nasjonale og allierte militære styrker, er eksempler på sivilt-militært samarbeide, men også den militære organisasjonens støtte til det sivile samfunnet, herunder terrorbe-

kjempelse, naturkatastrofer og sikring av vitale samfunnsobjekter, er eksempler som dekkes innefor begrepet.

11.3.2 Karakteristikk

Hensikten med CIMIC er å oppnå et funksjonelt samarbeid mellom sivile myndigheter og militære styrker som et nødvendig grunnlag for å sikre effektiv planlegging, forberedelser, støtte til og gjennomføring av militære operasjoner. Under fredsstøttende operasjoner utvides funksjonen til også å omfatte samarbeid med NGO⁵⁵/ GO⁵⁶/ IO⁵⁷ og andre internasjonale aktører, organisasjoner og lokale myndigheter.

CIMIC kan være en kritisk støttefunksjon i alle typer operasjoner for å nå militære mål, og i enkelte operasjoner vil CIMIC kunne utgjøre en av operasjonslinjene. CIMIC-aktiviteter innrettes mot å oppnå operasjonsmessige fordeler for egen avdeling, øke sikkerheten for eget personell og skape tillit hos lokale myndigheter og befolkning.

CIMIC kan bidra til å redusere virkningen av ukoordinerte forflytninger av lokalbefolkningen og flytninger i, eller i nærheten av, operasjonsområdet. Truende eller fiendtlige aktiviteter blant lokalbefolkningen mot styrkene eller sammenbrudd i samarbeidet mellom styrkene og lokalbefolkningen er også kritiske forhold som CIMIC kan bidra til å redusere virkningen av. Disse forholdene kan i stor grad påvirke operasjonene.

Videre bidrar CIMIC til målutvelgelsesprosessen (targeting) slik at den også evalueres sett fra et sivilt perspektiv, både med hensyn til folkeretten/konvensjoner og målsetting for egen operasjon, men også ut fra langsiktige forhold, som vil påvirke både den militære og den sivile nytteverdien.

55 NGO: Non-Governmental Organization.

56 GO: Governmental organization.

57 IO: International organization.

11.3.3 CIMIC under NATO Artikkel 5-operasjoner, tilsvarende

Under Artikkel 5 operasjoner i Norge vil CIMIC fokusere på liaison mellom de sivile og militære aktører, målutvelgelse og strømmen av flyktninger innefor operasjonsområdet. Det allerede etablerte samarbeid mellom militære og sivile aktører, for eksempel den sivile beredskap (kommune, fylke og stat) og gjennomføring av “*Host Nation Support*” (HNS), vil imidlertid dekke mange av de oppgaver og behov som en operasjon vil skape.

11.3.4 CIMIC under fredsstøttende operasjoner

Under fredsstøttende operasjoner kan den sivile samfunnsstruktur være av en helt annen kvalitet enn vår nasjonale og våre alliertes. Sivile IO vil derfor tildeles mandat til å ivareta de manglende sivile funksjoner. Under denne typen operasjon er det en forutsetning at samarbeidet mellom den militære styrken og de IO med mandat etableres og utvikles raskt, slik at slutttilstand for operasjonen og mandat kan oppnås raskest mulig.

Selv om hensikten med CIMIC er å støtte opp under egne operasjonsmål, må det søkes å samarbeide med lokale myndigheter og lokalbefolkningen. Dette kan forsterke avdelingens egenbeskyttelse og være en god kilde for informasjonsinnhenting. Likevel må ikke de lokale aktivitetene medføre at de overordnede CIMIC-aktiviteter som er rettet mot ønsket slutttilstand, mistes av syne, da dette kan og vil forlenge operasjonen.

I de tilfeller hvor det er helt nødvendig å sikre lokal støtte i befolkningen, kan CIMIC inkludere andre innsatsfaktorer som allmenn informasjon og PSYOPS innenfor rammen av INFO OPS. Allmenn informasjon søker å orientere lokalbefolkningen om innsatsen og motivere for engasjement og støtte. PSYOPS støtter CIMIC gjennom politiske, militære og økonomiske tiltak som er planlagt og gjennomført for å forme opinionen og holdninger og atferd hos ulike aktører.

God kontakt, og et godt forhold til lokalbeolkningen er viktig for å kunne lykkes. Her under et møte med en lokal leder i Afghanistan. (Foto: Sissel Amundsen).

11.4 Logistikkoperasjoner

11.4.1 Hensikt

Logistikken⁵⁸ skal bidra til å opprettholde momentum i operasjonen og unngå eller utsette egen kulminasjon. Logistikk omfatter tilveiebringelse og anvendelse av tjenester, materiell og forsyninger til støtte for militære operasjoner og omfatter så vel opplæring og planlegging som gjennomføring av følgende virksomheter:

- anskaffelse, lagring og fordeling av materiell og forsyninger
- forebyggende vedlikehold, berging og reparasjoner
- transport og evakuering
- sanitets- og veterinærtjeneste
- bygg- og anleggstjeneste
- forpleining og innkvartering
- administrasjon, herunder anskaffelse og formidling av tjenester

⁵⁸ FFOD definerer logistikk som den virksomhet som planlegger og gjennomfører flytting, understøttelse og vedlikehold av militære styrker.

11.4.2 Logistikkstøtte fra totalforsvaret

Forsvaret vil også i fremtiden basere seg på utnyttelse av totalforsvaret. Innenfor logistikken vil det være avgjørende å planlegge med en stor grad av utnyttelse av sivile ressurser. Innenfor en operasjon på operasjonelt nivå vil en stor del av alle logistikkressurser komme fra den sivile del av totalforsvaret. Ved gjenvinning av stridsevne vil ressurser fra totalforsvaret benyttes, slik som verksteder, skoler og annen infrastruktur. Troppfører støttes av totalforsvarsressurser gjennom Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO).

11.4.3 Logistikknivåer

11.4.3.1 Logistikk på strategisk nivå

Strategisk logistikk er en del av forsvarsplanleggingen på nasjonalt nivå og er et nasjonalt ansvar om ikke annet er avtalt i NATO dokumenter eller andre internasjonale dokumenter ratifisert av Norge. Strategisk logistikk er basert på en felles forståelse av behovet til Forsvaret hos sivile og militære planleggere. Behovet sikres ved en kombinasjon av produksjons og leveringsavtaler, forberedte rekvisisjoner og anskaffelser i fredstid.

11.4.3.2 Logistikk på operasjonelt nivå

Operasjonell logistikk konsentrerer seg om å frembringe logistisk støtte som gir utholdenhet til fellesoperasjoner. Operasjonelle sjefer må definere sine behov innenfor de overordnede målsettinger og krav, slik at etableringen av en realistisk logistikkstøtte kan gjennomføres. Sentralisert ledelse og distribusjon av forsyninger og materiell på strategisk nivå medfører desentralisert utførelse av logistikk støtte på operasjonelt nivå.

Landstyrkene er avhengig av kontinuerlig og sikker understøtte av logistikkressurser ved mobile logistikkbasert som følger operasjonene.

11.4.3.3 Logistikk på taktisk og stridsteknisk nivå

På dette nivået fokuserer logistikk på forhold som bemanning, våpen, materiell, ammunisjon, drivstoff, vedlikehold, forflytning og distribusjon og å sørge for utholdenhet (vedlikehold av stridsevnen). Logistikken skal

NORGES LANDSTRIDSKREFTEN - HÆREN/HEIMVERNET

Støtteavdelingene; støtte til norsk innsats i og utenfor Norge - støtte til alliert innsats i Norge

Støtteavdelinger

Landstridskreftene inneholder noen nasjonale støtteavdelinger som i utgangspunktet er tiltenkt bruk ved mobilisering for operasjoner i Norge. Disse settes i hovedsak opp i samarbeid mellom FLO, FSAN og Hæren. Noen av avdelingene skal støtte mottak av allierte forsterkninger – Host Nation Support. I tillegg er dette kapasiteter innen sanitet, transport, forsyning, tekniske tjenester, transportkontroll og militærpolitli.

Disse avdelingene er også utgangspunktet for å stille støtteavdelinger på beredskap for, og til innsats i, operasjoner utenfor Norge. Noen skal kunne inngå i multinasjonale støtteavdelinger. Norge har bl.a. forpliktet seg ovenfor NATO til å stille varierende styrkebidrag fra lag til kompanier innen transport, transportkontroll, MP, vannrens og EOD.

I tillegg til disse enhetene har norske avdelinger utenfor Norge alltid et behov for nasjonal støtte innen alt fra strategisk transport og samband, til etterretninger og logistikk. Behovet varierer sterkt avhengig av oppdrag, avdelingen som skal støttes og graden av multinasjonalt samarbeid på de forskjellige områdene. Behovet varierer også over tid. Normalt er det spesielt stort behov i starten av en ny operasjon.

Disse støtteavdelingene holdes normalt atskilt fra det støttede styrkebidraget. F.eks. samles alle slike logistikelementer i et innsatsområde under en egen sjef i en logistikkbase. I stedet for å inngå i en bataljonstridsgruppe eller en annen støttet avdeling.

TABLA 21

ved å gi riktig støtte og riktig mengde, i riktig tilstand, til riktig tid og på riktig sted gi sjefene mulighet til å oppnå avgjørelse. Troppefører må integrerer de logistiske kapasiteter og konsepter i alleplaner.

Logistikken på dette nivået må ha tilstrekkelig fleksibilitet og mulighet for mobilitet slik at manøverenhetene kan settes inn i rett tid med nødvendig stridsutholdenhet.

11.4.4 Karakteristikk

Logistikkfunksjonen genererer og opprettholder stridsevnen for anvendelse av styrker i formende og avgjørende operasjoner til en tid og på et sted som sjefen bestemmer. Logistikk skaper mulighet for momentum og kontinuitet i operasjonene.

Sjefen legger grunnlaget for initiativ og tempo og utnytter muligheter i operasjonen ved å balansere oppdrag til avdelingene med differensiering av kravene til logistikk. Logistikkstøtten fokuserer på å støtte sjefens intensjon, operasjonsplan og legger grunnlag for sjefens handlefrihet.

Sjefen integrerer logistikk i operasjonsplanen. Integrasjon bidrar til at logistikk blir en naturlig del av planlegging, forberedelse og gjennomføring av operasjoner. Uten integrasjon kan operasjoner og logistikk utvikle egne prioriteter og behov som ikke er gjensidig støttende.

Logistikk er en avgjørende komponent for å opprettholde stridsevnen under operasjoner. Effektiv logistikk krever synkronisering mellom aktørene på alle involverte nivåer og innen nivåene. Logistikkstøtten må være fleksibel og forutseenhet er vesentlig (proaktiv), for å muliggjøre justeringer og tilpasninger avhengig av situasjonen. Sjefens beslutning om å utnytte muligheter, enten ved å forberede for påfølgende operasjoner eller fortsette pågående operasjoner, vil normalt endre logistikkprioriteter.

11.4.5 Logistikkflyt

Kommunikasjonslinjer (LOC⁵⁹) er et grunnleggende element i logistikkoperasjoner. LOC er alle linjer over land, sjø og gjennom luft som binder sammen avdelingene med logistikkbasen⁶⁰, hvorfra logistikkenheter bringer forsyninger til avdelingene.

LOC fastsettes av sjefen og må beskyttes for å sikre kontinuerlig bruk. Jo flere LOC, jo større blir sikringsbehovet. Sjefen kan avhengig av operasjonen og omstendighetene avgjøre om sikring krever permanent tilstedeværelse eller om situasjonsbetinget tilstedeværelse, er tilstrekkelig. Sikringsstyrker organiseres ut fra denne vurderingen.

Logistikkbasen i operasjonsområdet forestår overgangen av logistikk fra nasjonalt og operasjonelt nivå til avdelinger. Logistikkbasen blir en avgjørende faktor for å opprettholde stridsevnen og øke fleksibiliteten og reaksjonsevnen i logistikksystemet. Lokalisering av logistikkbasen bør legges til knutepunkter for land-, luft- eller sjøtransport, avhengig av operasjonen og omstendighetene. Knutepunktene må ha direkte tilgang til LOC for å forenkle distribusjonen til avdelingene. Det kan også være nødvendig å etablere mellomlagre for å sikre logistikkflyten til avdelinger i pågående operasjoner.

11.4.6 Logistikk i operasjoner

Koordinering og gjennomføring av logistikkoperasjoner på taktisk nivå er et grenvist ansvar.

Operasjonelt nivå innarbeider militær og øvrig nasjonal logistikkstøtte i operasjonen. Operasjonelt nivå vurderer logistikkbehov og krav opp mot operasjonelle og strategiske målsettinger og balanserer logistikkstøtten til grenvise avdelinger opp mot disse målsettingen.

Koordinering av ansvar og myndighet for logistikk er nødvendig, og sjefen må være innforstått med disse arrangementene. Disse forholdene vil

⁵⁹ Lines of Communication.

⁶⁰ Logistikkbasen er en mobil fellesoperativ logistikkinstallasjon. Logistikkbasen har en egen stab og logistikkressurser som tilpasses støttende avdelinger og forestående operasjon.

MP sørger for nødvendig trafikkregulering. (Foto: Sissel Amundsen).

ha avgjørende betydning for utforming av landoperasjoner og evne til å opprettholde momentum i operasjoner.

Operasjonell sjef kan i enkelte tilfeller designere en forsvarsgren som støttet og øvrige forsvarsgrener som støttende. I slike tilfeller innebærer det at den praktiske planleggingen og gjennomføring av logistikkoperasjoner ledes av en forsvarsgren. I de tilfeller hvor landstyrkene er støttende til annen forsvarsgren, er det viktig at landstyrkenes behov og krav til logistikk blir ivaretatt og inkludert i overordnede planer.

Effektiv logistikk i operasjoner krever logistikkpersonell som kan forutse og utforme prognose for å møte logistikkbehov. Sjefen forutsetter enkle og gjennomførbare logistikkplaner som er tilstrekkelig imøtekommende og fleksible til å tilpasses endringer i operasjonen.

Planlegging for gjenvinning av stridsevnen er nødvendig. Høyt tempo i operasjoner medfører redusert stridsevne. Logistikkplanleggingen skal derfor planlegge for å motvirke negative effekter og opprettholde stridsevnen over tid.

11.4.7 Logistikk i operasjoner i utlandet

Landstyrker bør deployere med organisatorisk og forsterkende logistikk som dekker den perioden det tar å etablere logistikkflyt i operasjonsområdet. I forbindelse med en deployering etablerer styrkene en logistikk-base i operasjonsområdet som vil være koordinert med multi-nasjonal styrkesjef og det aktuelle vertslandet. Logistikkbasen tilrettelegger for å gjennomføre en effektiv og vellykket deployering. Forsyningsopplegg må tilpasses den forestående operasjon. For å kunne deployere med tilpassede forsyningsopplegg må reguleringer for dette gis.

Nasjonalt støtteelement (NSE) etablerer logistikkbase i operasjonsområdet og forestår forsterkende logistikkstøtte overfor nasjonale deployerte avdelinger. NSE er under nasjonal kommando og ivaretar administrativ kontroll på vegne av Fellesoperativt Hovedkvarter (FOHK).

Vertsnasjonsarrangementer (HNS⁶¹) omfatter formelle avtaler og reguleringer mellom styrken og vertsnasjonen. HNS kan bidra til å redusere det logistiske fotavtrykket i operasjonsområdet vesentlig og må initieres så tidlig som mulig. Enkelte forhold rundt HNS krever involvering og beslutninger fra høyere nivå og andre etater.

Logistikk er primært et nasjonalt ansvar. Tilsvarende er fremføring av logistikk til avdelinger i operasjonsområdet et nasjonalt ansvar. Norske styrker skal der det er hensiktsmessig, redusere sitt logistiske fotavtrykk. Samarbeid med andre nasjoner om fordeling av logistiktjenestene skal derfor tilstrebes i en tidlig fase. Den multinasjonale sjefen kan regulere eller legge bindinger på enkelte logistiske forhold, blant annet HNS og logistikkbasen.

61 HNS: Host nation support.

12. Utdanning og trening

Ved siden av planlegging og gjennomføring av operasjoner er utdanning og trening Hærens og Heimevernets viktigste aktiviteter. Suksess eller fiasko i operasjoner er i stor grad avhengig av hvordan Hæren og Heimevernet planlegger og gjennomfører utdanning og trening. Dette for å gi et grunnlag for gjennomføring av operasjoner for å oppnå målsettinger.

Det er to grunnleggende forhold som har innvirkning på utdanning og trening:

- den må samsvare med krav og behov for dagens operasjoner
- den må være forberedelser for fremtidens operasjoner

Profesjonell utvikling er en karrierevarende prosess der utdanning, trening og anvendelse av erfaring pågår under hele karrierens varighet. Det er et ansvar som ikke bare er Forsvarets, men også den enkelte offisers å gjøre seg kompetent for sitt yrke.

Utdanning og trening av undergitte gjennom individuell, kollektiv og fortsatt trening er det grunnlaget sjefen bygger samhandling og stridsevne på i sin avdeling.

12.1 Utdanning

Oppbyggingen av den militære profesjonen er slik at når offiserer rykker opp i grad, må deres evner og kompetanse utvikles for å møte nye utfordringer og det økte ansvaret som normalt er assosiert med høyere grad. Fokus på ferdigheter i begynnelsen av karrieren vil etter hvert suppleres av fokus på perspektiv tenkning, analytisk problemløsning og en bredere profesjonell evne til å vurdere forhold i en mer komplekst kontekst. Utdanningssystemet må således imøtekomme ulike krav og forventninger til de ulike målgruppene, men samtidig legge til rette for overgang fra et nivå til det neste nivå.

Hoveddelen av Hærens styrker får sin praktiske utdanning og trening i indre Troms (Foto: Torgeir Haugaard).

NORGES LANDSTRIDSKREFTER – HÆREN/HEIMEVERNET

Feltøvelse er en svært viktig del av utdanning av enkeltmenn og avdelinger

Styrkegenerering i Hæren

Hæren baserer seg på grunnleggende soldatutdanning gjennom 12 måneders førstegangstjeneste for alle. Befal og ver ved videreutdannes. Under grunnutdanningen tilegner soldatene seg enkeltmannsferdigheter i avdelinger som samtidig tillater avdelingstjeneste og samvirke i rammen av høyere avdelinger.

I gardetjeneste og ved grensevakt gjennomføres hhv. 3 og 6 måneders grunnleggende utdanning før personellet løser oppdrag – samtidig som det videreutdannes. Øvrig personell inngår i avdelinger i den mobile felthæren, med langt høyere krav til avdelingsutdanning og samvirke opp til og med brigadenivå. Gjennom et år utdannes avdelingene under bataljon til et kompetansenivå som gjør at de kan nyttes i alle typer operasjoner med en akseptabel risiko. Bataljons- og brigadenivået gis en grunnleggende øving som gjør at de kan settes inn i alle operasjoner, men med en høyere risiko. For internasjonal bruk basert på frivillighet betyr dette at de normalt kan settes inn i lavintensitetsoperasjoner, mens innsats i høyintensitet krever ytterligere samtrening.

Avdelinger som skal i innsats i kontinuerlige operasjoner kan derfor normalt settes inn direkte etter ett utdanningsår, evt. med en kortere tilleggsutdanning. Avdelinger som ikke skal i innsats settes på beredskap med lang reaksjonstid, som gir mulighet til repetisjonsutdanning og videre samtrening ved behov. Avdelinger som skal ha kort reaksjonstid, og brukes som hurtige reaksjonsstyrker i hele oppdragspekret, settes opp med vervede mannskaper og gjennomfører ytterligere samtrening – før de settes på beredskap for internasjonale operasjoner.

TABLÅ 22

Evnen til å sette oppståtte situasjoner inn i større referanserammer skapes gjennom logisk analyse og en problembasert tilnærming. Dette gjør lederen i stand til å løse utfordringer/problemer uten å nytte forhåndsbestemte maler og parametere. Spesielt må problemløsning under stress være et grunnleggende element i all utdanning. Målsettingen blir således å oppøve offiseren til å bli kreativ i tanke og innovativ i handling.

Lederutdanningen må i større grad skape situasjoner hvor lederen på bakgrunn av sin referansekunnskap, sin intuisjon og kreativitet velger løsninger forankret i målsettinger og intensjoner. Det er kombinasjonen av lederens referansekunnskap og egne valg som må være dominerende for valg av løsning.

Videre må lederutdanning fokusere på det økte spekter av problemstillinger lederen vil møte i utførelsen av sin profesjon. Betydningen av å kunne takle utfordringer i hele konfliktskalaen blir viktig. Spesielt fremstår kulturforståelse og språk som store utfordringer i multinasjonale operasjoner.

12.2 Trening

Trening er sjefens ansvar. Trening er den prosess som bygger individer og materiell til stridsklare avdelinger. Sjefer utformer treningsstrategi og programmer som best tilfredsstillende etableringen av samhandlende og stridsklare styrker.

Treningen må være realistisk og tilpasset de forhold og miljøer som landstyrkene skal operere i, og den skal skape selvtillit og tro på egen mestring av oppgaver og gjøremål. Treningen skal gjøre oss gode og profesjonelle. Dette innebærer behov for mye og grundig trening.

Under trening må landstyrkene utvikle personlige egenskaper hos sine ledere. Trening og ledelse er uløselig knyttet sammen. Trening er et effektivt virkemiddel for å generere felles forståelse av intensjon opp mot hvordan sjefen ønsker at oppdrag blir gjennomført. Gjennom trening opparbeider avdelingen seg en "operativ mental infrastruktur", som viser

hva avdelingen er i stand til å gjøre. Denne infrastrukturen må gjenspeile de oppgaver, krav og roller som er gitt for avdelingen.

De personlige egenskaper⁶² som trening søker å påvirke, er:

- evne til å ta initiativ
- evne til å håndtere usikkerhet
- evne til å skape tillit
- omsorgsevne
- evne til å ta gode og selvstendige beslutninger

Gjennom trening oppnår vi samhandlende avdelinger. Samhandling i avdelinger er en funksjon av lederskap, felles doktrineforståelse, uniformer, treningsstandarder og prosedyrer, samt en kollektiv identifisering med hensikt og intensjon for pålagte oppgaver og oppdrag. Samhandlingen manifesterer seg som en felles forståelse for intensjonen. En slik forståelse legger til rette for effektiv og hurtig utførelse av strids-teknikker og taktikker ved de ulike avdelingene. Dette fordrer at avdelingen kan gjennomføre oppdragene under alle relevante forhold.

Trening kan inndeles i tre kategorier:

- Individuell trening forbereder offiserer og soldater på å fylle sine respektive individuelle roller i en operasjon og som del av et lag eller en gruppe. Den omfatter formell institusjonell trening og profesjonell utvikling.
- Kollektiv trening praktiserer anvendelse av doktrinen gjennom taktikk, teknikk og prosedyrer i taktiske situasjoner. Kollektiv trening fokuserer på å produsere samhandlede stridsavdelinger og involverer gjennomføring av oppdrag under realistiske forhold.
- Fortsatt trening praktiserer individuelle og kollektive ferdigheter for å motvirke degraderingen av ferdigheter som ikke praktiseres regelmessig. Trening av mobiliseringspersonell og reserver inngår i denne kategorien.

⁶² Lederegenskaper angitt i grunnleggende befalsutdanning (GBU).

Ved Hærens taktiske treningscenter på Rena kan Hærens styrker ved hjelp av moderne simulatorsystemer få krevende og realistisk trening før de sendes ut på skarpe oppdrag. (Foto: Torbjørn Kjosvold).

12.3 Evaluering

Tradisjonelt har evaluering av sjefer heller vektlagt statiske og administrative kriterier for evaluering enn valgte taktiske løsninger og den enkeltes evne til initiativ og handlekraft. Hovedvekten bør i stedet legges på å vurdere sjefer og undergittes evne til å tenke kreativt i en taktisk ramme hvor de i løsning av et oppdrag handler i tråd med intensjonen.

Utfordringen i evaluering av trening ligger i å finne parametere som er målbare. Det kan gjøres gjennom vurdering av hvordan sjefen tok sin beslutning, om han kom frem til sitt valg på en rask og kreativ måte, hvilke kriterier som han nyttet som grunnlag for sitt valg, osv.

Betydning av krigsspill som verktøy for å prøve valgte løsninger av et problem/en situasjon må vektlegges i større grad, på alle nivåer. Gjennom å spille situasjonene og egne valg kan en oppnå en dypere innsikt i de taktiske problemstillinger og skape referansepunkter for i fremtiden å kunne gjenkjenne indikatorer i taktiske situasjoner.

13 Utvikling av landmilitære styrker

I dette kapittelet søker vi å beskrive fremtidige utviklingstrekk for landstriden innenfor doktrine, teknologi, organisasjon og ledelse. Utviklingen kommer i hovedsak som en følge av utvikling innen militærteori og teknologi. Tempoet i utviklingen er langt større enn tidligere. Dette krever økt innsats og kontinuerlig innsetting av ressurser for å utvikle organisasjonen og doktrinen i samsvar med NATOs styrkemålskrav og utviklingen hos våre relevante internasjonale samarbeidspartnere.

13.1 Utvikling innen doktrine

Trenden går mot en harmonisering av doktriner mellom våre naturlige samarbeidspartner. NATOs doktriner danner en funksjonell grunnstamme i denne harmoniseringen. Doktrinene vil spenne over hele konflikt-spekteret, hvor følgende forhold vil ha betydning:

- Bruk av militære virkemidler i internasjonale konflikter vil fortsatt ha relevans.
- Operasjoner vil bli gjennomført distribuert og samtidig over hele operasjonsområdet mot både strategiske, operasjonelle og taktiske mål. Operasjonene vil bli gjennomført samtidig i utvalgte og separate områder i et ikke-linjært stridsfelt. Kombinerte effekter som inkluderer fellesressurser vil skape synergier, rettede effekter og økonomisere innsatsen. Landoperasjoner vil kunne bli iverksatt før eller parallelt med luftoperasjonene.
- Operasjonene vil bli mer felles og mer integrerte. Effekter og systemer fra ulike funksjonsområder og forsvarsgrener vil i økende grad bli integrert for å oppnå mest mulig synergi. Vi vil få styrkesjefer på taktiske nivå som vil føre kommando over styrker fra flere forsvarsgrener.
- Større spredning på stridsfeltet medfører større fokus på distribuert samtidighet, desentralisert ledelse, fleksibilitet og tempo. Mindre fokus på å holde lende til fordel for dynamikk og kombinerte rettede effekter mot motstanderens vilje.
- Motvilje mot menneskelige tap og skader på begge sider. Collateral damage vil søkes unngått.
- Logistikk må tilpasses operasjoner over store avstander og i bredde og dybde, med fleksible operasjonsmønstre basert på høyt tempo.

- Nettverksbasert forsvar (NBF); konseptets sentrale hypotese er at en nettverksorganisert militær styrke vil være i stand til å generere økt stridsevne gjennom innsetting av ulike typer stridsmidler mot mål i hele operasjonsrommet. Dette gir bedre styrkeøkonomisering ved bekjempelse av det enkelte mål og større mulighet for innsetting av de riktige typer stridsmidler i forhold til målenes art og ønsket effektoppnåelse.
- Noen av de muligheter og effekter som antas å kunne oppnås gjennom NBF, er: bedre situasjonsbilde og beslutningsgrunnlag, høyere samhandlingsnivå, høy hastighet i utøvelse av kommando, høyt tempo i operasjonene, stor stridsevne, høy overlevelse samt enklere koordinering og synkronisering.
- Økt fokus mot effektbaserte operasjoner hvor integrerte informasjonsoperasjoner vil få økt betydning på bekostning av tradisjonelle kinetiske operasjoner
- Revitalisering av the art of war og betydningen av det strategiske og operasjonelle nivå.
- Økt tempo i planlegging og gjennomføring av operasjoner.

13.2 Utvikling innen teknologi

Den teknologiske utviklingen går i to retninger: systemintegrasjon eller fokus på plattformer. Disse må balanseres. Systemintegrasjon kan skape synergier av eksisterende systemer som kan suppleres av spesielle effekter og egenskaper hos enkelte plattformer. Ensidig fokus på plattformer har tradisjonelt blitt imøtekommet av effektive mottiltak.

- Integrerte systemer; bruk av avstandsleverte våpen fra enklere plattformer, bruk av rombaserte/langtrekkende rekognoseringsplattformer og økt betydning av presisjonsild.
- Samvirket sensor - avdeling/ operatør - ildstøtte, blant annet med erfaringer fra operasjonene i Afghanistan 2001-2002, hvor teknologi muliggjorde reell parallell planlegging, sentral koordinering, “reach back”⁶³, og desentralisert utførelse. Forutsetningen er at alle aktører og systemer har tilstrekkelig grad av interoperabilitet med hverandre og har samme situasjonsbilde. Effekten er økt tempo, overraskelse og

⁶³ “Reach back” (å nå tilbake) er en prosess hvor lokal styrke utnytter kommunikasjonsstrukturen for å skaffe informasjon som er tilgjengelig i nettverket til støtte for egne operasjoner og systemer.

NORJES LANDSTRIDSKREFTER - HÆREN/HEIMEVERNET

Stridsledelsestottesystemer under utprøving i CV90

Utvikling av landstridskreftene

De store endringene i den sikkerhetspolitiske situasjonen fra starten av 1990-tallet har påvirket både Hæren og Heimevernet. HV har gjennomført reduksjoner og endringer, den største at HV i større grad deles inn i forskjellige kategorier – med forskjellig utrustning og trening.

Hæren har endret seg dramatisk. 30–40 større enheter er nedlagt, to kommandonivå er kuttet. Krigsoppsetningene er endret fra en stor mobiliseringshær, basert i hovedsak på lett infanteri og over 165.000 i rullene, til en «innsatshær» med under 10.000 kvinner og menn i fleksible strukturer basert på et mekanisert fundament.

For Hæren er det avgjørende viktig å opprettholde evnen til å gjennomføre operasjoner som utnytter hele bredden av landstridskapasiteter for å skape kombinerte effekter – det vil si gjennomføre brigadeoperasjoner. Dette betinger både en viss bredde i kapasiteter og et volum. I tillegg betinger det øving og operasjoner på stridsteknisk og taktisk nivå.

Pr 2004 er evnen til å øve og gjennomføre brigadeoperasjoner på et kritisk lavt nivå. Kapasitetene finnes, men i mange tilfeller i et svært lite volum – spesielt i antall personell med riktig kompetanse. Mulighetene til å øve og utvikle brigadesystemet samtidig som det kontinuerlig stilles styrker til innsats i og utenfor Norge er derfor svært begrenset. For Hæren som helhet er det ikke lenger relevant å hevde at kvalitet er viktigere enn kvantitet – noe som vil måtte påvirke den videre utviklingen av Hæren.

TABLÅ 23

rettet effekt av påvirkningen.

- Økt evne til bruk av mørket og dårlig sikt. Landstyrkene skal kunne gjennomføre operasjoner under alle forhold. Som et resultat av krigene i Afghanistan og Irak fremstår denne kapabiliteten som kritisk for å ha relevant militær kapasitet.
- Enheter vil bli bundet sammen i felles nettverk. Enheter fra bataljonsnivå og høyere vil ha sine egne organisatoriske bakkesensorer og ulike typer UAVer. Moderne kommando- og kontrollsystemer vil gi mulighet for tilnærmet sanntidsinformasjon fra fly, andre UAVer og evt satellitter for mållokalisering og etterretning.

13.3 Utvikling innen organisasjon

- Manøver vil få økt betydning på bekostning av massiv innsats av personell og ildkraft. Utviklingen dreies mot lettere, mobile enheter med stor fleksibilitet og høy overlevelsessevne.
- Styrkene vil bli mer modulære og ekspedisjonsrettet. Basis vil være en felles styrkebrønn av operative kapasiteter/enheter (unit of employment) som avhengig av oppdrag og styrkebehov vil sette sammen skreddersydde styrkepakker/enheter for innsats nasjonalt eller internasjonalt (unit of action). Nivåene vil bli redusert og de faste avdelingsstørrelsene vil mer beskrive et kommandonivå enn den fysiske størrelsen på enheten.
- Evne til strategisk forflytning blir en kritisk nødvendighet.
- Integrerte kommandosystemer og -strukturer, med fokus på tempo i beslutningsprosessen.
- Utdanning og trening av individer og avdelinger fokusert på evne til å utnytte muligheter.

13.4 Utvikling innen ledelse

Ledelsesformene må tilpasses situasjonen. Dette betyr at ulike behov for å distribuere usikkerhet og kontroll vil føre til at valg av ledelsesform ikke er fast, men må vurderes i hvert enkelt tilfelle. Vi søker fortsatt å lede intensjonsbasert, men må samtidig være åpen for bruk av sentralisert ledelse hvor det er nødvendig.

Noen viktige utviklingstrender innen ledelse:

- Intensjonsbasert ledelse gir et bedre grunnlag for stridsledelse med forbedret beslutningsgrunnlag så nær nå-tid som mulig.
- Bruk av forenklede og brukervennlige datastøttede hjelpeverktøy i planleggings- og beslutningsprosessen.
- Økt tilgang på etterretning og relevant informasjon kan redusere usikkerhet og risiko og således fremme tempo.
- Større evne og muligheter for å nytte sentrale hjelpemidler og informasjon i lokal beslutningsprosess. Dette innebærer økt satsing på “reach back”-kapabiliteter.

Stikkordregister

A

Allmenn informasjon	153; 155
Alternativ planlegging	100
Angrep	114
angrepsoperasjon	112
Asymmetrisk konfrontasjon	29
asymmetrisk metode	30
avgjørende operasjon	37; 126
avgjørende operasjoner	41; 117; 126; 130; 161
Avgjørende punkter	96; 97
avtagende effekter	47

B

Bakhold	119
Beskyttelse	61; 87
Beslutningspunkt	107; 108
binde	33; 38; 43; 77; 82; 93; 109; 123; 125; 137
branch plan	100

C

CCIR	105
CIMIC	137; 148; 153; 155; 156

D

Defensive operasjoner	125
Demonstrasjon	119
Den menneskelige faktor	45
direkte tilnærming	24; 92; 96; 124
doktrine	13; 45; 70; 73; 172

E

Elektronisk krigføring	148
Enkelhet	47
essensielle elementer av egen informasjon (EEFI)	106
Etterretning	59; 82
etterretningsmessige ansvarsområdet (AIR)	41
etterretningsmessige interesseområdet (AOII)	41
Evaluering	171

F

Fasing av operasjonen	99
fellesoperasjoner	13; 59; 70; 160
Feltfunksjoner	55; 81
finne	38; 82; 93; 111; 117; 137;
Fleksibilitet	47
Forberedt angrep	117
Forfølgelse	120
formende operasjoner	37; 109; 120
Forskyvning	26
Forstyrrende angrep	118
Fredsopprettende operasjoner	139
Fredsstøttende operasjoner	75; 133
Friksjon	18
Frontalangrep	123
Funksjonell forskyvning	28

G

Gjennombrudd	123
gjennombruddsoperasjon	123
Gjensidig respekt	137
grunnleggende prinsipper	45

H

Handlefrihet i PSO	137
handlingsløyfen	104

hovedstridsområdet	127
Humanitære operasjoner	140
Hurtige angrep	117
Høyintensitetsoperasjoner	74

I

Ildstøtte	57; 81
indirekte tilnærming	18; 24; 33; 96; 124
Infiltrasjon	123
INFO OPS	59; 147; 148; 149; 155; 157
informasjon om egne styrker (FFIR).	105
Innsyn og innflytelse	137
Intensjon	83; 88
intensjonsbasert ledelse	83; 85; 86; 87
Interesseområdet (AI)	41
interoperabilitet	70; 71; 173
ISTAR	40

K

Kjerneoppdrag	43
Kombinerte effekter	31; 33; 172
Kommando	66; 67; 84
kommandometoder	83
komplementære systemer	31
komponentoperasjoner	70
Konfrontasjon	30
Konsolidering	116
Kontrollert maktbruk	137
Kraftsamling	51
Kraftsamlingsretning	99; 100
Kritiske kapabiliteter	93
Kritiske krav	93
Kritiske sårbarheter	94
Kulminasjon	101

L

Landoperasjoner på operasjonelt nivå	.71
liaison	.74; 86; 104; 157
Logistikk	.63; 82; 158; 159; 160; 161; 164
Logistikkflyt	.162
Logistikkoperasjoner	.158
Luftmakt	.76
luftoperasjoner	.76
Luftvern	.63; 82

M

Manøver	.22; 56; 59; 102; 175
Manøverformer	.120
Manøverkonseptet	.21
manøvrere	.21; 22; 56; 59; 102
Maritime styrker	.77
Mental forskyvning	.27
Mobilt forsvar	.129
Motangrep	.118
Multinasjonale operasjoner	.71

N

Narreangrep	.119
Nasjonale støtteoperasjoner	.141
NATO-operasjoner	.71
Nettverksbasert forsvar	.173

O

Offensiv flystøtte	.76
Offensiv opptreden	.48
Offensive operasjoner	.109
Omfatning	.120
Områdeforsvar	.129
operasjonell pause	.92; 102
operasjonell ramme	.74
operasjonelt nivå	.14; 28; 69; 80; 81; 111; 152; 159; 162

operasjoner i det bakre området	.39; 41; 111;127
Operasjoner i det nære området	.38; 111; 126
operasjoner i utlandet	.79; 164
Operasjoner på dypet	.37; 109; 126
Operasjoner på operasjonelt nivå	.69
Operasjonsdesign	.92
Operasjonsfaktorene	
ramme	.21
Operasjonskjernen	.19
Operasjonslinje	.97
Operasjonsområdet (AO)	.35
Operasjonssikkerhet	.149
Operasjonssikkerhet (OPSEC)	.149
Operative teorier	
manøverteori	.22
ombyttbarhetsteori	.21; 22
Operativt grunnsyn	.23
Oppdrag	.37; 137
Oppgave	.83
Oppholdende strid	.130
OPSEC	.82; 148; 149; 155
ordonnansoffiserer	.86; 104
ordrebasert ledelse	.86
P	
Posisjonell forskyvning	.28
Posisjonskonseptet	.21
Posisjonsorientert konsept	.21
Prinsipper	.44
prinsipper for anvendelse av landmakt	.18; 47
prioriterte etterretningsbehov (PIR)	.105
Psykologiske operasjoner (PSYOPS)	.152; 153
PSYOPS	.152; 153; 157
Påvirkning	.26; 30; 102
Påvirkningsområdet	.41

R

Raid118; 119
 ramme .19; 21; 43; 59; 69; 82; 89; 93; 97; 117; 124; 126; 155; 171
Rammeverk for operasjoner35

S

samtykke135; 137
 sekvensiell konsentrasjon51
 selvorganisering80
 sequels101; 119
Sikkerhet137
 situasjonsbestemt ledelse86
Situasjonsbevissthet76; 105
Sivilt-militært samarbeid (CIMIC)155
 sivilt-militært samarbeide137
 sjefens kritiske informasjonsbehov (CCIR)105
 sjøoperasjoner77
 skjermene19; 21; 31; 61; 130
Slutttilstand91
Spesialoperasjoner77
Spesielle angrep118
 strategisk nivå14
Strukturell analyse92
Symmetrisk konfrontasjon29
Symmetrisk metode29
Synkronisering80
 systemintegrasjon173

T

Taktisk nivå15
Taktiske landoperasjoner74
 teknologi15; 31; 47; 70; 147; 172; 173
Tempo53; 63; 103
Tidsmessig forskyvning27

Tilbakeføring	131
Tilbaketrekning	131
Tilnærming	24
Tilretteleggende operasjoner	44; 146
totalforsvaret	159
Trening	166
Troverdighet	137
Tyngdepunktet	92

U

understøttende operasjoner	37; 111; 119; 127;137
Upartiskhet	135
Utdanning	166
Utnyttelse	119
uttrekning	130
Utvekslingskonseptet	21

V

Vendemanøver	121
Villedning	150
Vitale punkter	96

Ø

Økonomisering	46
---------------------	----

BIBLIOGRAFI

Bøker:

Alberts, Garska & Stein, Network Centric Warfare - Developing and Leveraging Information Superiority, 2. ed., CCRP Publication

Creveld, Martin van., Command in War, Cambridge, Massachusetts: Harward University Press, 2002.

Fuller, J.F.C., The foundations of the Sience of War, London, Hutchinson & Co. Ltd. 1926

Leonard, Robert R., Fighting by Minutes, Westport: Praeger Publisher 1994

Leonard, Robert R., The Principles of War for the Information Age. Novato, California: Presido Press, 2000.

Liddel Hart, B. H., Strategy, New York: Penguin Books, 1991.

Luttwak, Edward N., Strategy: The Logic of War and Peace. Cambridge, Massachusetts: Belknap Press, 1987.

Simpkin, Richard E., Race to the Swift, Wales: Creative Print & Design. 2000.

Strange, Joe., Centers of Gravity and Critical Vulnerabilities, Perspectives on Warfighting Number Four, Second Edition, USMC War College 1996

Publikasjoner, direktiver og doktriner:

FFOD	Forsvarets fellesoperative doktrine
NATO ATP-3.2	Land Operations
NATO AJP-01	Allied Joint Doctrine
NATO AJP-3	Allied Joint Operations
NATO AJP-3.4	Military Operations Other Than War
NATO AJP-3.4.1	Peace Support Operations
NATO AJP-4 (A)	Allied Joint Logistic Doctrine
NATO Bi-SC GOP	Guidelines for Operational Planning

ANBEFALT LITTERATUR

Clausewitz, Carl von., *On War*, (redigert og oversatt av M. Howard og P Paret) Everyman's Library, Random House, UK 1993

Creveld, Martin van., *Command in War*, Cambridge, Massachusetts: Harward University Press, 2002

Leonard, Robert R., *The Art of Maneuver: Maneuver-Warfare Theory and AirLand Battle*. Novato, California: Presido Press, 2001.

Leonard, Robert R., *Fighting by Minutes*, Westport: Praeger Publisher 1994

Leonard, Robert R., *The Principles of War for the Information Age*. Novato, California: Presido Press, 2000.

Luttwak, Edward N., *Strategy: The Logic of War and Peace*. Cambridge, Massachusetts: Belknap Press, 1987.

Liddel Hart, B. H., *Strategy*, New York: Penguin Books, 1991.

Paret, Peter. *Makers of Modern Strategy: from Machiavelly to the Nuclear Age*, Oxford University Press, 1986.

Rekkedal, Nils Marius, *Moderne krigskunst: en presentasjon av moderne militærmakt og militærteori*. Oslo, Forsvarets stabsskole, 2003

Simpkin, Richard E., *Race to the Swift*, Wales: Creative Print & Design. 2000

